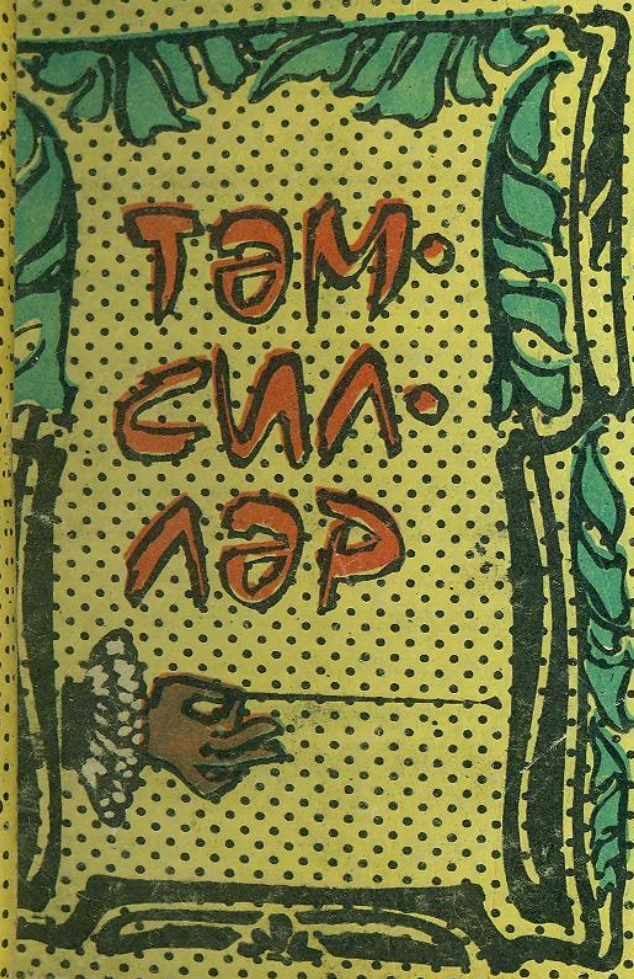

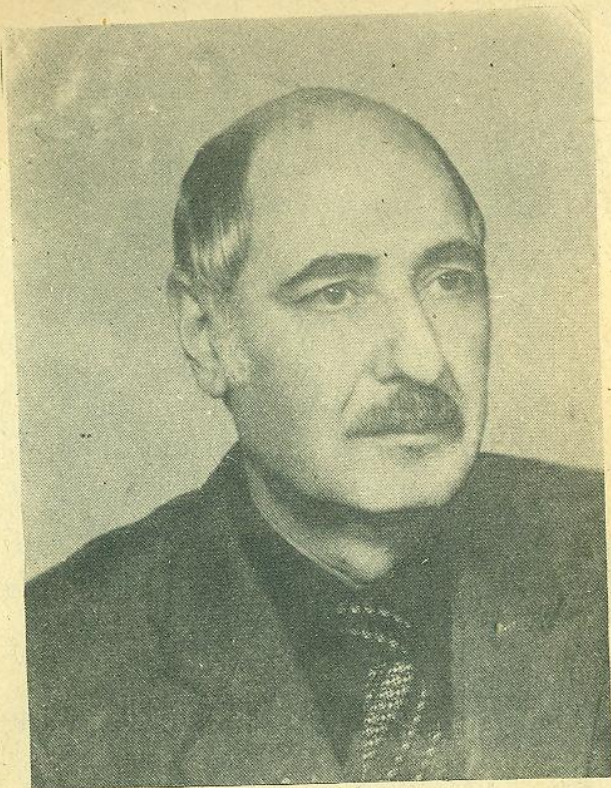
1002

Муканли
Модерни

Муканли Модерни

Mükəjblü
MƏDƏNİ

TƏM
CİL
LƏP

BAKİ • JAZYÇY • 1992

(САЗ)2
М 62

Микајыл Мәхфи

М 62 Тәмсилләр. Б. Язычы. 1992. 176 с.

ISBN 5—560—01064—2

Микајыл Мәхфинин имзасы артыг бир јеткин тәмсилчинин өзүнәмәхсус дәсти-хәтти кими охучулара чохдан танышдыр. О бир нечә тәмсил китабынын мүәллифидир. Бу тәмсилләр олдугча һәјати вә диггәтәләјигдир. Һәр объектин өз рәңки, өз чалары, һәр образын өзүнәмәхсус психоложи һәрәкәт вә давраһышлары бу тәмсилләрдә чох ајдын вә конкрет бир тәрзәдә јарадылмышдыр.

М — 47020600—34 — 233—92
М — 656—92

(САЗ)2

© Язычы, 1992

ГОРХУ

Тәмсилчидән сорушдулар:

— Бу гәдәр ки, сән јазырсан
Горхмајырсан
Әгрәбләрден,
Иланлардан,
Тиканлардан...

Чаваб верди: — Горхурам мән
Накәсләрдән,
Намәрдләрден,
Наданлардан,
Сапы биздән балталардан!

ДӘВӘНИН БУЈНУЗУ

Дәләдән сорушдулар:

— Дәвәнин бујнузу вар?
Чаваб верди: — Мән билән
Бујнуз өкүздә, кәлдә,
Гочда, маралда олар...
Дедиләр: Битәрәф, сән
Нә гәзет охујарсан,
Нә ичласа кәләрсән,
Дәвәнин бујнузуну
Һарда көрә биләрсән!..

БУЛАНЫГ СУЛАР...

Бир көлдө бала баяыг
Анасындан сорушду:
— Аначан, о леһмәли
Сел дә өтдү, совушду.
Бәс нә вахт дурулачаг
Бизим бу көлүн сују?
Лилдән ачышачагмы
Көзүмүз өмүр боју?
Анасы чаваб верди
Дилбилмәз баласына:
Суларын ајнасына
Әзиз бала, лил гатан
Әјјамда бир, илдә бир
Ахыб кәлән сел дејил.
Нә гәдәр ки, бу көлдә
Вејил-вејил долашан
Арсыз гурбагалар вар
Сулар буланыг олар!

ИРАД

Илан деди: — Гурбага,
Нә дүшүбсән вағ-ваға!..
Белә чыгыр-бағыры
Сәнә ирад тутурам.
{ Мән ки сәни чалмырам,
Дири-дири удурам. }

ДҮНЈАНЫН ИШИ

Бајгуш Сағсағаны
Чәкиб конара

Деди: — Ај гаға дүзү,
Бу гушлар аләминдә
Лајигли бир јерә
Һәсрәтик сән дә, мән дә.
Көрүрсән о Гарталы,
О јөндәмсиз абдалы..
Мәскәни зирвәләрди,
Ады дүшүб дилләрә.
Бәхтәвәрин бәхти вар,
Гара кејмәз бир кәрә.
Чаваб верди Сағсаған:
— Билирәм, әзиз гағам,
Нә еләјә биләрик
Бәхтигара сән, ја мән
Јаха гуртармаг олмаз
бәдбәхтлијин әлиндән.
Һәмишә ити олар,
кәсәр намәрдин диши,
Еһ, әзәлдән беләдир
Фани дүнјанын иши...

ТӘҲЛҮКӘ

Јер Күрәси чатылмыш очаг!
Һәр чынгылы —
атом, нејтрон...
галаг-галаг.
Сәмасында
гатар-гатар
ағ ганадлы көјәрчин.
Долмуш көзләриндә
ваһимә чин-чин...
Кешик чәкир:
— Дурналар, а дурналар...
Ләләк салмајын,

гыгылчым гопар!
Ганад чалмајын,
төһлүкө вар!

АШКАРЛЫГ

Тәмсил јазан мешәдө
Ајы илө көрүшдү,
Хејли сөһбөт етдилер.
Кечмишләр јада дүшдү...
Ајы деди: — А киши,
Јенө тәмсил јазырсан?
Инди ки, ашкарлыгдыр,
Нијө көлкө газырсан?
Елө эсл мәгамдыр,
Нө көрүрсән ачыг јаз.
Бу мејдан гана гандыр,
Көнарда галмаг олмаз.
Јаз — демократија
Ири аддымлар атыр.
Һај-күјчүләр чахнашыр,
Лал-динмәзләр күрт јатыр...
Јаз ки, рүшвөтхор назир
Олуб-кечмиши даныр.
Кооператив ачдырыб,
Тачир олуб, доланыр...
Јаз ки, адамсызлары
Ихтисара салырлар...
Баш идарәдө алтдан
Вәзифәни алырлар...
Јаз — Јенидөнгурмада
Ағ гарадан сечилмир,
Тирјөк мејдан сулајыр,
Араг, конјак ичилмир...
Јаз ки, тәзә кадрлар

Көһнө бачадан дүшүр.
Алан верән дикәлир,
Көрән-билән сүрүшүр...
Јаз ки, таван чүрүјүб,
Дам башыма төкүлүр.
Мәнзилли јолдашлара
Имарәтләр тикилир...
О мешәдән ајрылдым.
Хәјал апарды мәни,
Көрдүм ајы дүз дејир.
Алдым әлө гәләми:
Нө гәдәр ки, ајы вар,
Тәмсил јазылачагдыр.
Ајыларын тајы вар...
Ашкар јозулачагдыр.

1988

ТУЛА ЈАЛЫ

Јалы аз олса
Гујруг булајар.
Дил чыхарыб о
Ајар јалајар.
Азғын туланын
Артдыгча јалы —
Улдуза һүрәр.
Дөјишәр һалы.

ЧАГГАЛ ИШТАҢЫ

Гочун далынча чаггал
Синө-синө кәзирди.
Үз-үзө кәлмәк хофу
Үрәјини үзүрдү.

Чаггал Гоча архадан
 Марытлајыб бахырды.
 Бир чут ағ эти көрүб
 Ағзындан су ахырды.
 Ағәтләр салланырды,
 Јетишмиш армуд кими
 Чаггал шаггылдадырды,
 Дишини ач гурд кими.
 Дејирди: Гопар, дүшәр
 Тезчә гапыб јејәрәм.
 Јағлы, јумшағ ағәтин
 Дәлисијәм дејәрәм...
 Амма... нә ағәт гопур,
 Нә чаггал јорулурду,
 Гочун да күндән-күнә
 Кефи лап дурулурду.
 Дејирләр ки, һәлә дә
 Чаггал гочу изләјир.
 Нә вахтағәт јејәчәк—
 О иштаһла көзләјир!..

1990

ТӘЛИМ

Мәрәјә топлашыб бир сүрү ешшәк
 Сәс-сәсә вердиләр дөвәни көрчәк:
 — Ај гозбел, јөндәмсиз, һоггар һејвәрә
 Нә олсун дөнүбсән тутаг ки, нәрә?
 Нә'рә чәкмәјини санма бир һүнәр.
 Ангыран олурлар әр оглу әрләр.
 Вармы бу мә'рифәт, бу гејрәт сәндә
 Ангыра билмәјиб бабан, дөдән дә,
 Кәл биздән тә'лим ал, јаша, јазыгсан
 Нә'рә чәкмәкдән де—нә газаныбсан?
 Ангырмағы өјрән Пәләгулагдан,
 Јемлән јончалыгда, су ич булагдан.

Јохса ки, нә'рә-мә'рә базлыгдыр.
 Бу анламазлыгдыр, бошбоғазлыгдыр...
 Нәр чарәсиз галды һәсләди кери.
 Көрдү чәк-чевириң јохдур бир хејри
 Башлады сыпадан тә'лим алмаға,
 Сәсини јаздырыб лентә салмаға...
 Нә гәдәр чалышыб, чәһд еләсә дә
 Ангыра билмәди зилдә, нә бәмдә.
 Деди: — Бачармырам, әл чәкин мөндән!
 Ангыран дејиләм, ахы нәрәм мән...
 Дедиләр: Нәр олма, нә олурсан ол,
 Јашамағ истәсән будур бизим јол:
 Ешшәк тә'лимидир бу билмәлисән
 Ја ангырмалысан ја өлмәлисән!!!

1988

КУЛДАНКУЛУ

Кулданда битиб
 О, бој атдыгча,
 Өзүнү сәјды
 Учадан уча:
 — Мәним будағым
 Чичәк-чичәкдир.
 Голум-ганадым
 Көзәл-көјчәкдир.
 Тајым тапылмаз
 Аранда, дағда,
 Әтрим дујулмаз
 Бағчада, бағда,
 Лалә, Нәркиздән
 Чәтирлијәм мән
 Гызылкулдән дә
 Әтирлијәм мән.

Ону сәсини
Ешидиб Күлдан —
Деди: — А бала, —
Бары анла, ган —
Сәи ки, һәмишә
Гучағымдасан!..

СОҒАН ЖЕМӘЈИБСӘНСӘ

Шикајәт еләјирсән
Тәмсилчидән, а јолдаш:
Һејванларын адындан
Тәмсилчијә атма даш
Тәмсилчи бу әләми
Доланыр гарыш-гарыш.
Билир, һардадыр Бүлбүл,
Һарда улајыр бајгуш...
О, дәриндән бәләддир
Һәр кәсин дәрисинә.
Түлкү, чаггал кирсә дә
Адам гијәфәсинә,
Адам сөјләмәк олмаз
Онларын һеч биринә.
Адам да, адам олар!..
Кәл кетмәјәк дәринә...
Дејирсән: «ачыг јазаг,
Тәмсилдә кәсәр аздыр»...
Балта одун доғрајар,
Көтүјә гәним паздыр.
Буну ки, анламырсан,
Онда сәндән башлајаг:
Биз батмајан көнүнү
Тәмсиллә ашылајаг...
Бәлкә көрә билмирсән
Өз көзүндә тири сән.

Пәләнкин нә'рәсини
Инилтими билмисән?..
Гатыб-гарышдырмысан
Ашкарлыға јаланы.
Һәлә тәмсилчијә дә
Гысгырдырсан туланы...
Ачыг сөјлә — тәмсилин
Оху сәнә дә дәјир.
Соған јемәјибсәнсә
Ичин нијә көјнәјир?!

ЈАС ЈЕРИНДӘ

Көзүндә гызыл чешмәк,
Әлиндә зәрли әса,
Тәмтәрагла бәзәниб
Түлкү кедирди јаса.
Күчәдә ону көрчәк
Боз дана бөјүрәрәк,
Деди: — Тоја кедирсән,
Шәләгүјруг дүмбәләк?..
Түлкү чәмкирди она:
— Сарсаглама, Боз дана!
Бизим халлы Пәләнкин
Језнәси чәпкөз чаггал
Гәфил көчүб дүнјадан.
Хәбәрин вар, ај абдал?
Бу күн о јас јеринә.
Шир өзү дә кәләчәк,
Бу мө'тәбәр мәчлисдә
Ләлән ону көрәчәк...

ЈАЛНЫЗ ИНДИ

Төзөчө популланыб,
Һөвөсә кәлиб бечә,
Хорузлуг әдасыҗла
Банлаҗырды һәр кечә.
О, вахт-вә'дә билмәдән
Һарда олса банлады.
Тутуб салдылар һинә,
Банламағын јерини
Јалныз инди анлады.

ЕЛМИ ИХТИРА

(Бә'зи алимләргә).

Јемчилик саһәсиндә
Чалышан алим гаға
Јајда кәзиб јајлагда,
Ғышда кәлди ғышлаға.
Деди: — Бу јем ишини
Ғәт'и һәлл етмәк үчүн
Бир елми ихтирам вар —
Сәмәрәдир бүсбүтүн.
Кәрәк бу төвләләрдә
Телевизор гојулсун,
Мави экрана бахсын.
Малларын көзү дојсун.
Көрсүнләр јамјашылдыр
Отлаглар, бичәнәкләр.
Һәр тәрәф топа-топа
Јемлик олмуш чичәкләр...
Экрана баха-баха
Көвшәсинләр дојунча,
Јадларына дүшмәсин
Нә силос, нә дә јонча!

1987

ҒАЛАЛ, ҒАРАМ

Ғалалла Һарам
Үз-үзә кәлди.
Дава-далаша,
Сөз-сөзә кәлди.
Һарам бағырды:
Мәнә јахшы бах!
Лүт оғлу лүтсән,
А бивеч, сарсаг,
Бош-бош дүзлүҗү
Ишә салыбсан
Дүз ола-ола
Дүздә галыбсан,
Топла дағылмаз
Дөбдөбәм мәним,
Белә јашаҗыб
Дәдәм дә мәним...
Ғалал сөјләди:
— Бәли, еләди.
Һарам оғлусан,
Һарам олубсан.
Кәсиб, атмалы
Һарам олубсан.

ЈАЛАН-КЕРЧӘК...

Кечә-күндүз тор тохујан
бир һөрүмчәк
Өмрүнүн сон илләриндә
јалан-керчәк
Нечә ганлы әмәлини
хатырлады.
Нәләр едиб бу дүнјада...
сајы вармы?!

Нечә гапы гыфыллајыб,
 ачылармы?!
 Бир хатирә гаралады —
 бир накама:
 Бир көпәнәк таныјырдым,
 јана-јана —
 Өз өмрүнү верди шама.
 Бәли, бәли,
 Чох инчәјди о көпәнәк.
 Хасијјәти, шәхсијјәти,
 өзү ипәк.
 Јадымдады, нечә көзәл,
 нечә һезин
 Нәфәси вар, сәси варды, —
 Арзулары, әмәлләри
 хош баһарды.
 Боран олду, гара кәлди
 онун јазы.
 Вахтсыз донду додағында
 хош авазы.
 Һәр заманын өз һөкмү вар, өз кәсәри...
 О накама һәср едирәм бу әсәри!
 ...Бәли, јазды, белә јазды
 тор тохујан боз һөрүмчәк.
 Бир мемуар тамамлады
 «көзәл-көјчәк» —
 Тора салыб өлдүрдүјү о бикәсә!
 Әлдә гәләм, үрәкдә кин — әсә-әсә.
 Өлүләрә јазыб рәһмәт охујурду.
 Дириләрә тәзә бир тор тохујурду.

ГАЈДА-ГАНУН

Бир бајгуш гарға илә
 Данышды ширин-ширин
 Деди: — Дәбинлә јаша,
 Раһат кечсин күнләрин.
 Чүнки бизим аләмнин
 Өз дәби, адәти вар:
 Мәним кими бајгушлар,
 Сәнин кими гарғалар
 Раһат јашасын кәрәк, —
 Нә гәдәр өмрүмүз вар!
 Көһнә адәтимизлә
 Доланаг хумар-хумар.
 Елә көтүрәк мәни:
 Һәр күн кәлиб әјләшир
 Һүзурумда үч сәрчә,
 Хымыр-хымыр јејирәм
 Онлары бирчә-бирчә.
 Харабалар мәскәним,
 Евләр ырмагдыр пешәм.
 Мән ки адәтдән кәнар
 Бирчә иш көрмәмишәм!
 Јахуд көтүрәк сәни:
 Нијә дә тәр төкәсән?
 Кәзиб чөлү, чәмәни
 Сакитчә бир дәрәдә
 Кәрәк чәмдәк сөкәсән,
 Дүздүрмү, Гарға гаға?
 — Бәли, бәли, Бајгушчан!
 Мүдрик кәламларында
 Әсла тапылмаз јалан.
 Ағлына, идракына
 Нә вахтдыр һејранам мән.
 Гајда-ганунлары да
 Билирсәнмиш әзбәрдән!

ГОҢ ЖАЗСЫН...

Чаггал хэбэр көндәрди
Өз досту чанавара:
— Саҗыг долан, деҗирләр
«Тәмсил гошан авара»
Инди дә сәндән җазыр.
Јаман дуруб гәсдинә,
Чох дәрин гуҗу газыр...
Бу бәд хәбәрдән гурдун
Кәлләсинә ган вурду.
Зинкилдәди, улады,
Гудузлашды, гудурду...
Сонра да җаваш-җаваш
Өзүнү әлә алды;
Деди: «чаны сағ олсун».
О гәдәр җазсын ки, гоҗ
Дәфтәр-китабы долсун.
Топу јох, түфәнки јох,
Әлиндән җазмаг кәлир.
Җазыг елә билир ки,
Җазмагла иш дүзәлир!..

КИМ КИМДИР?

Галын бир мешәдә аҗлы бир ахшам
Үз-үзә кәдиләр түлкү вә аслан.
Әввәл һәр икиси сусду, даҗанды.
Түлкү билирди ки, аслан асланды, —
Амма нәкарәди — лүтдү, үрҗанды...
Аслан да билирди кимди бу түлкү:
Рүтбәси, шөһрәти, мөһүрү, мүлкү...
Гуллуғунда нечә габан, чанавар,
Һүзурунда нечә пәләнк, аҗы вар,
Түлкү ола-ола гудуруб белә.

Деҗирләр: куҗа ки, күвәнир филә...
Аслан дүшүндү ки, гоҗ өтүм, кечим.
Артыг сөз-сөһбәтин нә мәнасы вар?
Кедим өзүмә бир далда јер сечим.
Архалы түлкү дә гурдбасан олар..
Дөндү чыхыб кедә, елә бу заман
Түлкү ваггылдады:

— Гачма, бир даҗан!
Јахына кәл, көрүм
нәчисән, кимсән?!

Ешитмишәм елә
орда-бурда сән,
Мәним дә гарама чәрәнләҗирсән,
Башын бәдәнинә ағырлыг едир?!
Аҗ сарсаг җарамаз,
де, фикрин нәдир?

— Өлүм шәрәфлидир белә өмүрдән
Аслан доғулмушам, аслан тәк өлләм!
Чеврилиб башына бир гапаз салды.
Гудурмуш түлкүнүн чаныны алды.

ӨЛЧҮ-БИЧИ

Јүз өлчүб, бир бичә-бичә
Бу кен дүнҗада
Јахшыны писдән
Сечә билмәди
Өмрү верди бада.
Нә гәдәр өлчдү,
Бичә билмәди
Дар кәлди башына елә дүнҗа да.
Бу өлтү бичидән кечә билмәди.

НӘ ГАНСЫЗДЫР...

Бир илан гурбағаны
Удурду јаваш-јаваш.
Ону ишдән ајырды
Гәфилдән атылан даш.
Гыврылды, ачылды о,
Чыхды ову ағзындан
Деди: «Аман, ај аман,
Нә гансыздыр даш атан!»

1958

МАТ ГАЛЫБ

Бир күн дәвә јанашыб
Сөјләди бир гојуна:
«Доғрусу, мат галмышам
Сәндәки бу ојуна,
Бир харал јун верирсән
Һәр гырхымда ахы сән?!
Бу гәдәр јуну әкәр
јајсалар филин үстә
Фили тамам бүрүјәр
О јун, а боју бәстә»...
Гојун динләјиб тамам
Дәвәнин бу сөзүнү,
Алтдан јухары бахыб
Дөјә-дөјә көзүнү
Деди: — Јахшы дејибләр
Дәвәдә ағыл олмаз.
Көвдән бөјүк, ағын аз.
Јазыг, сән нә билирсән
Ағ јаланын дадыны...

Јүк дашыјансан, һамы
Дәвә гојуб адыны.
Мәним «гочаг» мүдирим
Беләчә ад-сан алыб.
Елә шиширдиб мәни
Сән нәсән ки, бу ишә —
Фил өзү дә, мат галыб.

«ӘЖДАҢА»

Бир пипији ган хоруз
Чил бечәни дөјүрдү,
Өзүнү чох өјүрдү:
— Әждаһајам мән, таны!
Тојуг-чүчә әзмишәм
Башымын түкү саны.
...Леј шығыды бу ара —
«Әждаһа» өз башыны
Билмәди сохсун һара...

ТӘДБИР

Галын бир мешәдә јер бошалмышды.
Чејранлы, чүјүрлү барлы күшәдә
Хејли мүддәт о јер башсыз галмышды...
Бир заман ораны пәләнк тутурду.
Гојмурду көз ача габаны, гурду...
«Башбилән» һејванлар чох әлләшдиләр,
Һәр чүр тәлә гуруб, чәлә ешдиләр.
Ахыр ки, пәләнки салдылар шәрә —
Дедиләр: кәч бахыб нөврәстә ширә...
Беләчә мувафиг бир дон бичилди,
Бош галан о јерә чаггал сечилди.

О ВАХТ, ИНДИ

О вахт мәст олуб
Ишрәтдән, дәмдән.
Инди ајылмыр
Гүссәдән, гәмдән.

КӨР-КӨТҮР

Нә гара дүшүб,
Нә дә борана:
«Дәлидаг» дејир
Гышда арана.

ЛӘЛӘ КӨЧҮБ

Мүдир фермада иши
Елә саһмана салыб,
Мәләшмәләр кәсилиб,
Ләлә көчүб, јурд галыб...

БАЛ ТУТАН

Әјрипәнчә ајыны,
Зөвгү инчә ајыны
Достлары бөјүтдүләр.
Ары идарәсинә
Мүдир тә'јин етдиләр.
Әввәл бојун олмады:
— Бу бир ојун олмады.
Әзизләрим, мән һара,
Санчан арылар һара...
Аманды, мән јазығы

Салмајын бу азара.
Дедиләр: биз ки, варыг,
Тәк сәнә һавадарыг.
Елә билирсән ки, сән
Ары-зад көрәчәксән?..
«Кабинет» дә шелләниб,
Балдан јејиб јелләниб
Көстәриш верәчәксән
О ары накәсләри,
Архасыз бикәсләри
Кечә-күндүз ишләдиб,
Оялар мум дишләдиб,
Шаны сән јејәчәксән.
Мүдирлик белә олар —
«Бал тутан бармаг јалар».
Ешидиб бал сөзүнү
Ајы ачды көзүнү.
Ағзынын сују ахды,
Дөнүб достлара бахды.
Деди: сиз дејән олсун.
Һәрдән көмәк еләјин,
Мәним планым долсун.
...Ајы киришди ишә —
Дүшмәсин дилә-дишә.
Кабинетә алышды,
Башы бала гарышды.
Једи, шишди, һалланды.
Достлары да балланды...
Бир күн башланды тәфтиш,
Јаманча долашды иш.
Гејб олдулар о достлар:
О сағлыглар, о тостлар
Көр нечә јалан олду;
Әјрипәнчә ајынын
Вар-јоху талан олду.
Мүдриклик белә олар?
«Бал тутан бармаг јалар?!»

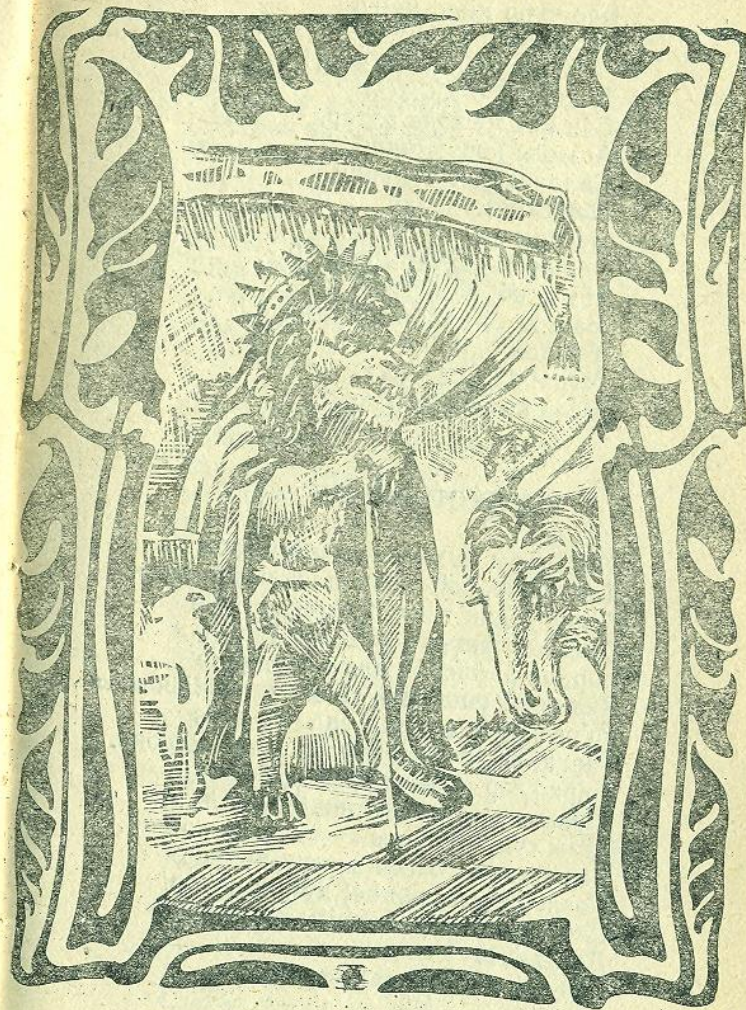
ТЕЛЕВИЗОРДА...

Бир күн телевизорда
Дөвә көрүб өзүнү;
Саллады додағыны,
Бәрәлтди чәп көзүнү:
— Әјрү-үјрү көстәрир
Мәним чинар бојуму.
Инчә, һамар белими,
Дүмдүз, шумал бојнуму.
О, мәни көстәрәни
Ким гојубду бу ишә?
Әлимә кечә инди
Әтини чәкәм шишә!

1974

КАСАДЛЫГ

Бир саллагдодаг дөвә
Әлиһә зәнбил алды.
Лөкләјә-лөкләјә о
Јолу базара салды.
Әввәл өзүнү верди
Гарпыз сатылан јерә.
Боғазыны узадыб
Нәрилдәди бах белә:
— Тапын ордан мәнә бир
Әбучәһл гарпызы
Ичи сапсары олсун,
Габығы гыпгырмызы...
Гарпыз сатанлар һамы
Дөнүб һејрәтлә бахды:
«Әлә салыр бу бизи.
Јохса өзү аһмагды?»
Башыны јелләјәрәк
Саллагдодаг гајытды.

Һәр чүрә килә-мејвә
 Сатылаң јерә чатды:
 — Чанаваркиласы вар?! —
 Дедиләр: о киласы
 Сән кет мешәдә ахтар.
 Ағзыны көпүкләдиб
 Саллагдодаг түпүрдү.
 Нәрилти-курултудан
 Базары гыј көтүрдү:
 — Һәр нә ахтарырсан, јох,
 Нә јејиб, нә ичәсэн...
 Баш көтүрүб билмирәм
 Бурдан һара көчәсэн.
 Харабадыр бу базар,
 Белә касадлыг олар?!

ШИЛХОР ӨЛҮМҮ

Омбалары чыхмыш шилхор јабыны
 Дәһ-дәһлә, бәһ-бәһлә дартдылар дүзә.
 Гујругундан тутуб биртәһәр онун
 Ојанлыг јөнүнү чәкдиләр үзә.
 Һәрдән нәфәсини алыб-вердикчә
 Дедиләр: ушгунур «Бәрк кишнәјәчәк...»
 Тә'риф јағдырырды она көр нечә —
 Гарға, гузгун, чаггал, јалгузаг, көпәк...
 Тә'рифләр ичиндә шилхор итибди.
 Анчаг анламырды иши битибди.
 Ағзы суланмышды азғын итин дә
 Һәрләнирди башы алгыш ичиндә
 Көзләри өртүлүр һеј думан верир.
 Сағлығы бир нечә дәјмәјән шилхор
 Дәһ-дәһлә
 Бәһ-бәһлә белә чан верир.

БАШ АҒРЫСЫ

Ајы баш ағрысындан
 Күндән-күнә солурду
 Дәрдинә нә бир әлач,
 Нә бир дәрман олурду.
 Дагда, дәрәдә, дүздә
 Елә һәр кими көрдү:
 «Мәнә бир чарә» дејиб
 Аддымбашы һөнкүрдү...
 Дәвә деди: — Гангал је.
 Ары деди: — Шан бал је.
 Чејран сөјләди: — Сүд ич.
 Габан деди: — Гамыш бич.
 Гарға сөјләди: — Гоз је.
 Довшан деди: — Газ, көк је.
 Дејиләнләрә бир-бир
 Ајы әмәл етсә дә
 Ағрысы кәсилмәди,
 Дәрман олмады дәрдә.
 Бир күн јасты тәпәдә
 Узунгулағы көрдү
 Башыны бәрк-бәрк тутуб
 Ајы јенә һөнкүрдү:
 — Мән бу баш ағрысындан
 Валлаһ дәли олмушам.
 Кечәм-күндүзүм јохдур, —
 Лап өлмәли олмушам...
 Узунгулаг ангырды:
 — Баш нәди? Кәллә сөјлә!
 Кәллә һеч ағрыјармы?!
 Ресепт верим, кет елә.
 Кимә, нәјә кәрәкдир,
 Јүз өлчән, бир бичән баш,
 Јаша гуру дејәндә
 Сән дә гуруја де јаш,
 Пәнчәнә кечәни је,

Ағзына кәләни де.
Аңламағы тамам ат,
Һарда кәлди ағна, јат.
Ешшәкләрлә отур-дур,
Башын дәрманы будур!

ҒИМ-ЧИМ

Бир күн чаггалын иши
Дүшмүшдү чанавара
Нә гәдәр хаһиш, миннәт...
Кәлмәди әсла кара.
Чаггал сон үмидини
Бич түлкүҗә бағлады,
Ахшам кәлиб јанына
Һөнкүр-Һөнкүр ағлады.
Деди: а түлкү гаға,
Әлач галыбды сәнә.
Чанавар, јола кәлмир,
Бир шеј фикирләш јенә,
Јахшы бир јер бошалыб
Кәлири чох, иши аз.
Бала-бала је, долан,
Дамағы чағ, кефи саз.
Чаггала гулаг асыб
Түлкү бич-бич иришди,
Деди: гәм јемә, чаным,
Бу ки, дүзәлән ишди.
Сифаришлә иш ашмаз,
Өзүн кет, кир јанына.
Ғим-чимлә анладачағ.
Нә чатсын үнванына.
Чаггал сәһәри күн кәлди
Боз гурдун гәбулуна:
— Хәчаләтли галмарам,

Дүшсә ишләр јолуна.
Көзләри күлдү гурдун:
— Гојун-гузу нә кәрәк...
Белә ки, мәрданәсэн,
Јахшы, сабаһ кәл көрәк.
...Чаггал бүтүн кечәни
Хејли кәзди, долашды,
Гојун-гузу тапмады
Јенә иши долашды.
Бирдән онун көзүнә
Јолуг бир чүчә дәјди,
Деди: јоха мин лә'нәт!
Бәлкә бу кара кәлди.
Чүчәни алыб гачды
Чанаварын јанына,
Елә бил од вурдулар
Ғызмыш гурдун чанына:
— Де, бу нәдир, ај ахмағ,
Әлә салырсан мәни?!
Белә чүчә-мүчәҗә
Тамаһ салаһам јә'ни?
Ғим-чим баша дүшмәдин!..
Мән сәни гандырарам,
Бу дәгигә акт јазыб,
Атаны јандырарам!

ӘҺСӘН

Бир гәшш едиб
Күлдү биринә:
— Ә, охшајырсан
Боз билдирчинә.
О да уғунду:
— Дүз тапдын, әһсән!
Чохбилмишчә бир
Ғарғасан ки сән.

ГОЧА ЧАГГАЛ

Гурдла жахын дост иди
Нижлөкәр гоча чаггал.
Гурду бир ишарәдән
Анлајырды о дәрһал.
Фағыр-фағыр тәрпәниб,
О елә доланырды,
Атасындан даһа чох
Гурд она инанырды.
Чолаг ајағыјла о
Кәзәрәк аста-аста,
Гуллуг да кәстәирди
Достуна «тојда, јасда».
Һарда тојуг-чүчә вар
Тезчә бәләдләјирди;
Кимдә јағлы тикә вар
Гурда тәрифләјирди,
«Көлкәдә» гоча чаггал
Доланырды беләчә...
Күндүз сүмүк кәмирир,
Гујруг удурду кечә.
Амма билмирди кеч-тез
Ачылачаг һижләси.
Үзәчәк боғазыны
Гурд «дост»унун пәнчәси.
Она көрә ишини
О чох «аста» тутурду.
Әлалтындан овчуја
Нишан вермишди гурду...

АРАЈЫШ

Верилир
Ишкүзар
Түлкү ләләјә.

Һәгигәтән

О,

Бир дәфә дә

дүшмәјибди

тәләјә.

Тә'рифә лајигдир

бу һал.

Имза:

Чаггал.

«ТАЛАНЧЫ» ДОВШАН

Чанаварын әлијлә
«Комиссија» јаранды.
Горугдакы Довшанын
«Әмәлләри» јохланды.
Јохламаны апарды
Боз габан, Түлкү, Чаггал.
Узун чәкмәди бу иш,
«Тәдбир» көрүлдү дәрһал.
Тәсдиг едилди: «Довшан
Јаман таланчы имиш.
Бирчә илдә горугдан
Нә гәдәр көј от јемиш.
Азғын јыртычы Довшан
Горуғу едиб талан»,
Чағырыб һүзуруна
Боз чанавар Довшаны
Елә боғазлады ки,
Ордача чыхды чаны,
Сонра да парчалајыб
Јазыг Довшаны једи.
Ғанлы ағзыны силиб
Комиссијаја деди:
— Фикирләшин, а достлар,
Нә ад верәк бу ишә?..

Түлкү бахыб чаггала
Тез иришә-иришә
Деди: — Бизә нә дэхли,
Горхуб һәбс чәзасындан,
Өлүб таланчы довшан.

ХАТА

Узунгулаг мәктүб јазды
бир кәһәр ата:
Көмәк елә, јенә чыхыб
әлимдәи хата.
Өтән чүмә, ахшамүстү
Көрдүм бир дөвә,
Елә билиб мән јатмышам —
Тапыб кирәвә
Оғрун-оғрун бојланараг
баға-бостана
Көрдүм алтдан-алтдан бахыр
һәрдән бу јана.
Јахшы дүјдүм һижләсини
оғру һәпәндин,
Кизләдә билмәзди мөндән
әмәлин, фәндин.
Бәләдләјиб о, бостаны
јәгин ки, кечә
Оғурлуға кәләчәкди
бура кизличә.
Бейнимә ган вурду, алыб
«гошалүләни»
Тушлајыб дүз балдырына
сыхдым күлләни;
Инди һәмин дөвә мөндән
шикајәт едиб
Ешитмишәм ки, мешәјә
гәбула кедиб:

Тапыб орада сән дөвәни
баша саларсан.
Хәрчи-борчу нә лазымса
мөндән аларсан:
Она де ки, нә мә'насы
бу чәк-чевирин?
Кәлсин, шикәст ајағынын
һаггыны верим.

АҢЫЛЛЫГДА ЧАҢИЛЛИК

Һәмишә чаван
Һәмјашын көрдү,
Ону гынады,
Өзүндән һөрдү:
— Киши, нә јаман
Көкдән дүшүбсән?!
Рәһмәтлик оғлу,
Лап бүрүшүбсән,
Мөндән көр-көтүр,
Биз ки, һәмјашыг.
Нечә илләрди
Јахын јолдашыг.
Бах, бу сачларым
Парлајыр пар-пар
Јапагларымда
Көнчлик әтри вар.
Көрүрсән нечә
Чаван галмышам
Бир нөврәстә дө
Фелә салмышам...
Јашдаш сөјләди:
— Бәһ-бәһ!
Машаллаһ.
Һәмишәчаван

Сәнсэн, сән, валлах,
 Ким дејәр јетиб
 Сәксәнә јашын,
 Рәнкли, бојалы
 Кирпијин, ғашын
 Күллү ғалстук,
 Ғырмызы көјнәк,
 Пудралы алнын
 Јасты көбәләк
 Бу чинс шалварын,
 Дикдабан чәкмән,
 Аһыллығында
 Әсл чаһилсән!

ГАРАТИКАН КӨЛКӘСИ

Мешәдә гаратикан
 Бахыб јан-јәрәсинә,
 Деди: еһ, бу ағачлар
 Күч вериб көвдәсинә,
 Арсыз-арсыз елә һеј
 Ғамыш кими узаныр,
 Куја ки, көлкә салыр, —
 Куја саваб газаныр,
 Шыдырғы јағыш јағысын,
 Ја да күнәш од төксүн,
 Ким истәсә көлкәмдә
 Раһат бир јува тиксин.
 Хејирхаһлыг бах будур.
 Јохса ки бу ағачлар
 Орда-бурда дејирләр:
 — Бизим дә көлкәмиз вар. —
 ...Онун бу чыр сәсини
 Ешидиб бир јемишан,

Деди: бәләдик сәнә!..
 Өзүнү вермә нишан,
 Јөндәмсиз бој-бухунун
 Доғрудур, көлкә салыр,
 Амма ки, бу көлкәдә
 Нә инсан нәфәси дәрир,
 Нә һејван динчин алыр.
 Ғапгара тиканын тәк
 Көлкән дә зијанлыдыр.
 Дөрд тәрәфин һәмишә
 Әгрәбли, иланлыдыр.

ӘСЛ ДИЛ...

Көлдә јашајанларын
 Дилини билмәк үчүн
 Гурбаға мәшг еләди,
 Динчәлмәди бүтүн күн.
 Елә ки, ахшам дүшдү,
 Узағлашды сәс-сәмир
 Куја билдикләрини
 Тәкрар еләди бир-бир
 Дили сөз тутмајанда
 Һәсәд гәлбини јахды.
 Деди: әсл дил мәнчә
 Елә гурулдамагды.

«САЛАМ-КАЛАМ...»

Ғалын мешәликдә бир
 Нәһәнк фил јашајырды.
 Онун нә бир һәмдеми,
 Нә дә сирдашы варды.
 Өзүнә хош кәләрди

Өз нәфәси, өз сәси.
 Салам вериб алмазды,
 Диндирмәзди бир кәси.
 Ағлына да кәлмәзди
 Бир күн о, дара дүшәр.
 Өмрүн долајларында
 Нәһәнк дә зора дүшәр
 ...Бир ахшам гулағына
 Атлыгарышга кирди.
 Ағрыдан зара кәлиб
 Фил өзүнү итирди.
 Балача бир гарышга
 Нәһәнки чәкди дара.
 Фил нә гәдәр чалышды,
 Чарә тапа билмәди —
 Бу мүшкүлә, азара.
 Узун хортуму да һеч
 Јарамады бу ишә.
 Аһындан-аманындан
 Зинһара кәлди мешә.
 Фил зарыја-зарыја
 Уз тутду дағ-дәрәјә...
 Бу аһ-налә, бу фәрјад
 Чатды бир боз сәрчәјә —
 Нәһәнкин гулағындан
 Чыхартды гарышганы.
 Тәһлүкәдән, бәладан
 Гуртарды филин чаны.
 Фил сөјләди сәрчәјә:
 — А мәним хиласкарым,
 Мәндән истәјин нәдир,
 Әмр ет, кедиб ахтарым!
 Кәзим галын мешәни, —
 Һамы билир Филәм мән.
 Тәки гуртара билим
 Сәнин хәчаләтиндән.
 Сәрчә деди: әзиз фил,

Буну јахшы анла, бил —
 Сән нә гәдәр гүввәтли,
 Ихтијарлы, гүдрәтли
 Олсан да, јенә бир күн
 Кәндириң дүшәр дүјүн.
 Тәкәббүрлү доланма,
 Тәһһа ода галанма.
 Һәјат бир имтаһанды.
 Даш да даға һајанды.

СОНРА МӘНӘ ДЕЈИРЛӘР

Бир гарышга јол илә
 Апарырды саманы.
 Кәсәјәнин учалды
 Әршә аһы-аманы.
 — Ај һарај!..
 Зәмиләри гарышга
 Талан етди.
 Хырманлары совуруб
 Гачды, анбара кетди.
 Бағ-бостан зара кәлиб
 Бу залымын әлиндән...
 Сонра мәнә дејирләр,
 «Зијанкардыр кәсәјән!..»

1960

ГӘРИБӘ АЧЫГ

Чардаға атылмыш көһнә Патефон
 Бир күн мәктуб јазды Магнитофона
 Беләчә башлады о јана-јана:
 — Бир вахт мәчлисләрин бәзәји идим.
 Мәни ханымлар да әзизләрдиләр.

Бајрамын, шөнлијин өзөји идим,
 Сәсими шөвг илө һөј динләрдиләр.
 Ујма инсанларын вәфасына сән,
 Гәдир-гијмәт билән дејилләр онлар.
 Вахт кәләр сәни дә бахыб көрәрсән,
 Көтүрүб һараса туллајан олар.
 Одур ки, тәрк етдим мән инсанлары...
 Гәдирбилмәз билиб атдым онлары.

1975

ҺЕКАЈӘТ

Бир готур ешшәјә мәхмәр чуллајыб,
 Әјри дырнағына күмүш наллајыб.
 «Башбилән» гојублар бир вахт нахыра.
 Нохтасыз, жүәнсиз чумуб ахура...
 Атлар һәсрәт галыб ота, самана
 Јончаны, арпаны јығыб бир јана.
 Чапыб, талајыбдыр бүтүн нахыры,
 Ди кәл ки, ачылыб бир күн «пахыры».
 Әлиндән алыблар вәзифәсини,
 Боғуб, батырыблар кобуд сәсини,
 Мәхмәр чул, күмүш нал кәлмәјиб кара,
 Заманын көрдиши кәјдириб гара...
 Нахырдан говулуб о готур ешшәк,
 Бир мүддәт доланыб, кәзиб тәнһа, тәк.
 Кизләтдикләриндән јејиб, кәкәлиб
 Бојну јоғунлајыб, шишиб јекәлиб,
 Чөл, дүз **дарысгаллыг едиб ешшәјә** —
 Бирбаш шыллаглајыб кәлиб мешәјә.
 Мешәни бүрүјүб ангырты сәси,
 Кәсилиб гушларын ширин нәғмәси.
 Ширин јухусундан ајылыб Ајы.
 Аншыра билмәјиб бу һај-һарајы.
 Мараллар, Чүјүрләр һүркүб, мөләшиб,

Һөјванлар кизличә мәсләһәтләшиб
 Кәлибләр, көрүбләр тирләниб јерә,
 Бурунлу, гулаглы бир боз һөјвәрә.
 Ангырыр, ағнајыр, галхыр, мил дурур,
 Каһ гујруг ојнадыр, каһ дөврә вурур;
 Ешшәјә бир хөјли бахараг пәләнк.
 Деди: — Бир сакит ол, дајан еј «нәһәнк».
 Де, кимсән бу нечә һарај-һәширди?
 Адын Әзраилди ја мүрдәширди?..
 Белә чаваб верди ешшәк Пәләнкә:
 — Бош-бош чәрәнләјиб, чох вермә әнкә!
 Чәһәннәм ол бурдан, башымдан совуш:
 Мәним кимлијими кет Филдән соруш!
 Кәлмишәм Фил илө һагг-һесаб чәкәм,
 Онун кәлләсиндә кәрәк турп әкәм.
 Нә һагла әлине алыб мешәни,
 Вәзифәдән кәнар еләјиб мәни.
 Тутан мән, кәсән мән, асан мән идим;
 Һәр һөкмә бир гара јазан мән идим;
 Кејин, Филә дејин чыхсын габаға;
 Еһтираам көстәрсин әзиз гонаға.
 Гырыб түкәдәрәм бүтүн мешәни,
 Әкәр өз ишимә гојмасә мәни...
 Аслан, Пәләнк бирбаш чыхыб кетдиләр,
 Әһвалаты Филә бәјан етдиләр...
 Тәмкинлә динләјиб күлдү нәһәнк Фил
 Деди: — Таныјырам кимди о «тифил»
 О «һүнәр», «мә'рифәт» саһиби керчәк —
 Олса анчаг олар һарын бир ешшәк.
 Дејин чанавара гој гаршыласын:
 Чыхарыб көнүнү тез ашыласын!

1983

ЈАХШЫЛЫГ

Бал арысы сорушду:
Мозаландан бир сәһәр
— Һансы дағда чох олар,
Јахшы күлләр-чичәкләр?
Чаваб верди мозалан:
— Бу иш мәнә пешәди...
Кечә-күндүз кәздијим
Дағды, дүздү, мешәди.
Елә күл-чичәк јери
Көстәрәрәм сәнә мән,
Бирчә күнүн әрзиндә
Нә гәдәр бал чәкәрсән.
Анчаг, билирсән нә вар!
Белә бир јахшылығы
Сән дә кәрәк биләсән.
Елә бу башдан мәнә
Бир пәтәк бал верәсән.

ИХТИРА

Узун илләрлә Довшан
Нә динчәлди, нә јатды.
Техника аләминдә
Бир мө'чүзә јаратды.
Өзү бир нечә дәфә
Јохлады чиһазыны,
Көрдү дегиг көстәрир
Башларын дајазыны.
Довшан хејли шадланыб
Деди: дајан бир һәлә,
Апарыб бу чиһазы
Тәгдим едәрәм Филә.
Дәрә, кечиб, дағ ашды.
Бирбаш мешәјә гачды.

...Фил мәшгулду — дедиләр —
Һеч кими гәбул етмир.
Бу күн гәбул едәчәк
Муавини гоча шир.
...Шир бахыб бу чиһаз
Дәрин хәјала далды.
Олуб кечән ишләри
Бир-бир јадына салды.
Деди: — Чиһаз кәрәкдир
Һава кими, су кими,
Ағлыны өлчүб биллик,
Нә ишә гојаг кими?
Шир әмр етди, чағрылды
Вәзифә дашыјанлар
Ортада һај-күј салыб,
Гырагда јашајанлар.
Бу чиһазы онлара
Көстәриб, кәзә-кәзә
Белә башлады сөзә:
— Даһа бу күндән белә
Јери сәһв дүшән олмаз
Инан ки, арамызда
Надан, ағлыкәм галмаз.
Әввәл бујур, түлкү, сән
Апарата јахын кәл!
Әсди, титрәди түлкү,
Көрдү иш олуб әнкәл
Деди: — Әдаләтли шир,
Пәләнк, Ајы, боз Габан,
Бәбир, Аслан, Чанавар...
Онлар дурдуғу јердә,
Бу чиһазын алтында
Мәним нә өлмүм вар,
— Онда Пәләнк бујурсун!
Ајаға галхыб ләнк-ләнк
Белә зарыды Пәләнк:
— Гурумајыр көз јашым,

Бу күн ағыр хәстәјәм.
 Јаман һәрләһир башым.
 Бахма ајаг үстәјәм.
 — Јахшы, Ајы бујурсун!
 Донгулданды ағ Ајы —
 — Мән гәбул ејләмәрәм.
 Белә нөвбәһи, сајы.
 Һөрмәтли Шир, әввәлчә.
 Өлчүлсүн Аслан, Бәбир.
 Көрәк бу идарәдә
 Көрдүкләри иш нәдир!
 ...Башланды дава-далаш
 Көтүкләнди нечә баш...
 Ара сакит оlanda
 Довшан да, чиһазы да
 Олмушду парча-парча!
 Куја ки, неч јох имиш
 Бу мөчүзә, ихтира.

ӨЗ ЈЕРИШИ

Пәләнк кими кедирди
 Чаггал мешә јолунда.
 Аслан күчү дујурду
 Биләјиндә, голунда.
 Овчу ләпири көрчәк
 Тез билди өз ишини,
 Бир бахышла таныды
 Чаггалын јеришини.

1960

НӘСЛИ-КӨКҮ

Боз ајынын евиндә
 Чаггал киләјләһирди:
 — Мәним халам оғлу Шир
 Түлкүлә евләһирди

40

Әһсән, әһмин оғлу
 Ағыллы, мәрд Пәләнкә,
 Ешитчәк бу хәбәри
 Салды һесабы ләнкә.
 Белимизи бүкәчәк
 Гардашым оғлу Аслан,
 Фәрсиз өвладың дәрди
 Сизә кәлмәсин асан.
 Нә вахтдыр чанаварын
 Ешгинә дүшүб јенә.
 Јүз өјүд, мин нәһһәт
 Батмыр онун бејнинә.
 Ағсаггалымыз сәнсэн,
 Әлач ет, Ајы аға,
 Тут онун гулағыңдан
 Јол көстәр о ахмаға.
 Евләнмәк истәјирсә
 Көзәл-көјчәк гызым вар...
 Мәним аһу балама
 Гурдун гызы тај олар?...
 Јох, ону истәһирсә,
 Сәһнин нәвәһи алсын,
 Гој бизим өз нәһлиһиз
 Өз көкү үстдә галсын!...

1974

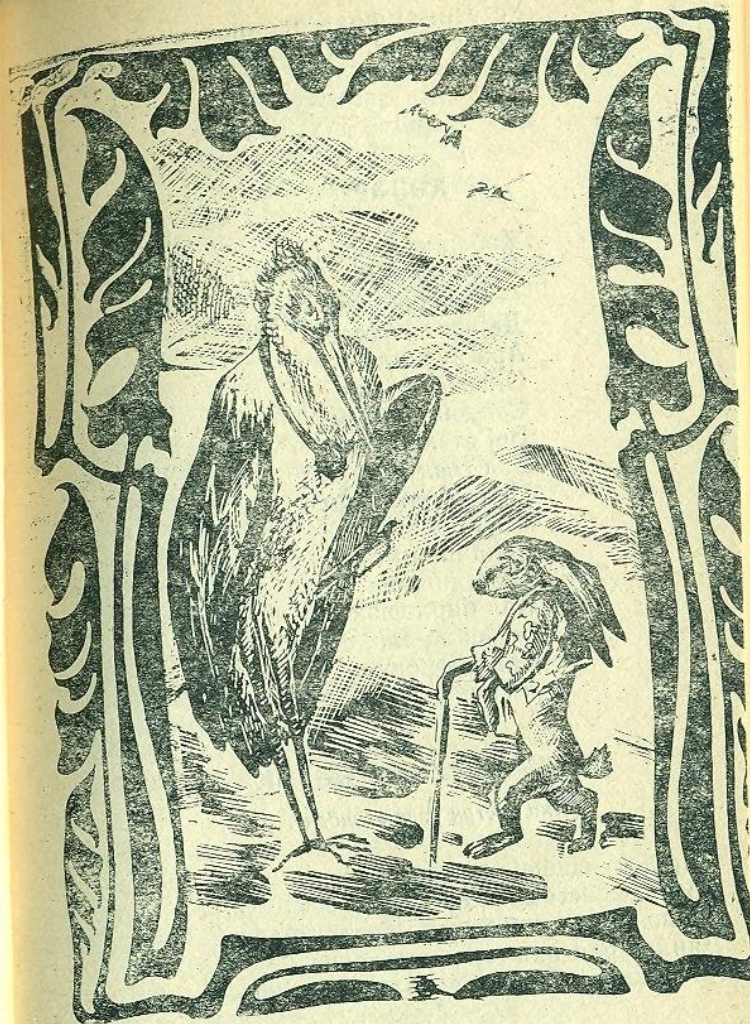
ИКИ АЈАГЛЫ АЈГЫР

(Нәһмәди тәһсилләр).

Јејир атын арпасыны,
 Јоғунладыр ортасыны,
 Әзән јохдур омбасыны
 Ики ајаглы Ајгырын!

41

Устазаман нохталасын,
 Чатагласын, ахталасын!!!
 Илхыја башчы дајысы —
 Ахурдадыр чарпајысы.
 Мадјаныдыр сәрпајысы
 Ики ајаглы Ајгырын!
 Устазаман нохталасын,
 Чатагласын, ахталасын!!
 Аз олса арпа, вәләмир,
 От да јејир, ат да әмир.
 Чајники конјак дәмләнир
 Ики ајаглы Ајгырын!
 Устазаман нохталасын,
 Чатагласын, ахталасын!!
 Гајгыртысы тутуб јолу,
 Бүкүм-бүкүм кәлир пулу.
 Гантарғасы гызыл долу
 Ики ајаглы Ајгырын!
 Устазаман нохталасын,
 Чатагласын, ахталасын!!
 Донгар бели дүмдүз олуб,
 Досту, ашнасы јүз олуб,
 Гызғын көзү ганла долуб
 Ики ајаглы Ајгырын!
 Устазаман нохталасын,
 Чатагласын, ахталасын!!
 Чаш Нука иди дәдәси
 Көпүкләнерди мә'дәси —
 Унудулуб о вәдәси
 Ики ајаглы Ајгырын!
 Устазаман нохталасын,
 Чатагласын, ахталасын!!
 Дүнја дар кәлир башына.
 Сығмајыр «Волга» машына.
 Сандыг дөзмүр даш-гашына
 Ики ајаглы Ајгырын!

Устазаман нохталасын,
Чатагласын, ахталасын!!!

1986

ХЭБЭР

Хэбэр көндөрдү
Кирпижэ илан:
— Мэндэн сэнэ чох
Дежирлэр јалан,
Ара вуранды
О, узун лејлөк.
Сэндэн дә мәнэ
Неј этөк-этөк
Бәд сөзләр дејир.
Инди билмишәм
Онун ишини
Чохдан гычајыб
Бизә дишини.
Кәл бирләшөк биз,
Верөк әл-әлә,
Өлдүрөк ону,
А кирпичи ләлә!

ЈОЛЧУ ЈОЛУНДА КӘРӘК

(Ики достун рәвәјәтиндән).

Ики дәст ешшәјә миниб кедирди,
Аһәстә-аһәстә сөнбәт едирди.
Ешшәкләр фынхырыр һәр аддымбашы
Динләјирди ики гәриб сирдашы.
Кишиләр аһ чәкир, «аһ, вәтән—дејир,—

Аһ, сәни көрсәјдим бир дә мән — дејир,
Бир дә сејр етсәјдим јажлагларыны
О сәрин, о дурна булагларыны.
Көрсәјдим сон дәмдә сәни бир дә мән,
Гојнунда нискилсиз өләрдим, вәтән!..
Боз чеврилиб Чала бир көз еләди,
Ушгуна-ушгуна белә сөјләди:

— Нә ахмагмыш бизи минән адамлар,
Билмәздим ки, белә сәфегһмиш бунлар.
Көрүрсән, нә бош-бош сөнбәт едирләр.
«Вәтән» дејә-дејә һара кедирләр?..
Азмыдыр бурада сәрин булаглар,
Бу күллү-чичәкли, отлу јажлаглар...
Дағ дағдыр, нә фәрги дашы, гәјасы,
Күнәшин олармы ағы, гарасы?»
Боза белә чаваб верди Чал ешшәк:
— Доғруча дејирсән керчәкдән керчәк,
Нечә дә анламыр, дүшүнмүр бунлар,
Һамынын дүнјада бир вәтәни вар.
Гарнын һарда долду көлкәләндин сән,
Бах елә орадыр, доғмача вәтән...
Еләдир, еләдир, а Чал гардашым,
Мәним дә бунлардан чох чәкиб башым.
Онлар бизим дили билмир нејләјөк,
Бу анламазлара биз нә сөјләјөк.
Сән бир адамларын гулағына бах,
Нә ешидәр, ганар гөз бојда гулаг...

...Јолчулар чатды бир булаг башына,
Бириси үз тутуб јол јолдашына,
Деди: — Дүш бурада динчәләк бир аз,
Бир дәстәрхан ачмаг һеч дә пис олмаз.
...Ешшәкләр дөшәниб, гарпды отлары,
Әтрафа јажылды харпылтылары.
Боз јанашды јенә Чалын бөјрүнә:
— Мәнә бах, о вәтән дедијим сәнә

Бах елә бурадыр, бу көј чәмәндир.
Һарда ки, җем болдур, бизә вәтәндир...

АЗ ГАЛА

Годуг Сыпадан
Бир сөз сорушду:
— Дәвә күчлүдү,
Җа ичи бошду?..
Сыпа Һырнады:
— Бахма дәвәнин
Һоггар бојуна.
Отурум онун
Әфәл вајуна.
Бир јол күләшдик
Нә ола, ола...
Гырмышдым белин
Онун аз гала.

КҮЛ ИНДИ

Төләјә дүшмүш
Бир бала Довшан
Чох чабалады,
Тапмады аман.
Җазыг төләдән
Гуртарсын дејә,
Деди: Һејванлар,
Кәлин көмәјә,
Довшан сәсини
Ешидиб чаггал,
Верди өзүнү
О јерә дәрһал.
Көрдү чох писди

Һалы Довшанын;
Сон нәфәсиди
Чыхан бу чанын.
Атылыб дүшдү,
Чаггал севинди.
Деди ки, Довшан
Өләчәк инди.
Гәһ-гәһә чәкиб
Шадланды јаман...
Мешәдән чыхан
Овчу бу заман
Күлән чаггалы
Алды нишана...
Деди: — Күл инди
Җазыг Довшана!..

АРА ҺӘКИМИ

Мәшһур сыныгчы иди
Ел арасында Ајы.
Тәбабәт аләминдә
Јох иди онун тајы.
Кимин сынса бармағы.
Јахуд чыхсајды голу,
Әввәлчә өјрәнәрди
Чиби бошду, ја долу.
Билсәјди ки, кәләнин
«Нәмәри» кәмди, азды.
Дејәрди: инди битмәз,
Сынығын вахты јазды...
Елә ки, мүштәрини
Јағлы көрдү бир гәдәр:
— Һәр иш әла олачаг,
Гәм-гүссә етмә һәдәр!
Әввәл алыб һаггыны,
Сонра башларды ишә...

Елэ бағырдарды ки,
 Санки чәкирләр шишә.
 ...Әкәр гол чыхыбдыса,
 Жапышарды дирсәкдән.
 Гәфил елә дартарды,
 Од чыхарды бәбәкдән.
 Сыхыб әздији сүмүк
 Әјри битдији заман
 Дејәрди: — Сәнин ишин
 Чәрраһлыгмыш, а балам...
 Кимин һәдди нә иди
 Бир сөзү ики етсин!..
 Әлач она галырды,
 Динмәзчә чыхыб кетсин,
 Мәшһур сыныгчы» иди,
 Ел арасында Ајы
 «Тәбәбәт аләминдә
 Јох иди онун тајы!»

ТОЗСОРАН

Күнч-бучагда о гәдәр
 Отурду јасты-јасты,
 Ады чыхды јадындан.
 Өзүнү дә тоз басды.

ТЕЛЕФОНДА

Зәнк чалынды, чәпишин
 Дәстәјә кетди әли.
 Шәст илә чаваб верди:
 — Бујурун, бәли, бәли!
 Кими сорушурсунуз?
 Бурада тәкә мәнәм!

Нә сөзүнүз вар дејин:
 Намыдан јекә мәнәм!
 — Гоч һардадыр?
 — Билмирәм.
 — Бәс сән кимсән, нәчисән?
 Адыны бир де көрүм,
 Гојунсан, ја кечисән?
 Зәнк вуран тәкә иди.
 Танымышды чәпишин
 О «мүбарәк» сәсини,
 Јахшыча вермәк үчүн
 Әдабазын дәрсини
 Деди: — «Мөһтәрәм тәкә,
 Гоч илә ишим варды...
 Телефона бујурсун
 Чағыран чанаварды.»
 Чәпиш ешидән кими
 Адыны чанаварын
 Дәстәк дүшдү әлиндән,
 Мума дөндү о, һарын.
 Көзү гаранлыг чәкди,
 һушу итди бир анда
 Нә билсин ки, тәкәјди
 Данышан телефонда.

МӘШУГӘ ИЛАН

Кирпи Иланла
 Үз-үзә кәлди.
 Илан бахды ки,
 Иши әнкәлди...
 Дәрһал чыхартды
 һача дилини —
 Деди: — Вер өпүм
 О күл әлини.

Нечә мүддәтдир
Төнһајам, дулам.
Әһд еләмишдим
Мә'шугән олам...
Кирпи ғымышды:
— Оларсан, нејнәк,
Кәл мин белимә
Јувама кедәк!..

НИЈЈӘТ

Илхыја башчы
Сечилди ешшәк, —
Деди: — Атлары
Ангырдам кәрәк!.

ДАНЛАГ

Лүмә Хорузу
Јаман данлады:
— Сән чырпынынча
Бечә банлады!..

МӘЗМУН

Гарны пијләнди
Тејрәт әриди.
Мәзмуну өлү,
Өзү дириди...

ВАҺИМӘ

Пәләнк узанмыш иди
Јувасынын јанында.
Артыг өлүм рүзкары
Долашырды чанында,
Түлкүләр кечә-күндүз
Кәнардан бојланырды,
Көзләриндә бир мәш'әл
Парлајырды, јанырды.
Чанаварлар бу јердә
Демә мејдан ачырды:
Чаггаллар да узагдан
Ону көрүб тачырды.
Нејванларын чохуну
Ваһимә бүрүјүрдү.
Пәләнксә күн алтында
Беләчә чүрүјүрдү:
Габанлар, чанаварлар
Кизләнмишди дәрәдә,
Јахын дүшә билмирди
Онун өлүсүнә дә.

ТОЈ МӘЧЛИСИНДӘ

Ајы тој мәчлисиндә
Ловға-ловға кәзирди.
Јухарыдан ашағы
О һамыны сүзүрдү.
Јан-јана әјләшәнләр:
Бәбир, Аслан, Шир, Пәләнк
Дедиләр, Тутугушу
Мәчлиси ачсын көрәк.
Тутугушу астача,
Галхыб, кечди табаға

Нәзакәтлә сөйләди:
 — Әjlәшин, Аҗы гага,
 Бу төклифдән Аҗынын
 Думан чөкдү башына,
 Донгулдады:— Бу саат
 Су гатарам ашына!..
 А чыртдан, бошбогаз сән
 Көр кимә сөз атырсан.
 Нечә чәсарәт едиб
 Мәнә ирад тутурсан
 Јохса билмәјирсән ки,
 Бел сындыран Аҗыјам,
 Елә күман едибсән
 Хырым-хырда таҗыјам...
 Башын бәдәниндәјкән
 Чалыш, бала, саҗыг ол,
 Өзүнү-сөзүнү бил,
 Аҗылара лајиг ол!
 ...Санмајын Тутугушу
 Чашды, гурујуб галды,
 Елин бир мәсәлини
 Јахшы јеринә салды.
 Деди: — Бәли, зорбасан,
 Варса да күч-гүввәтин, —
 Күчлү олмаг асандыр,
 Ағыллы олмаг чәтин.

ӨКҮЗ СӘРИШТӘСИ

Мүдир тә'јин етдиләр
 Өкүзү дәјирмана.
 Елә биринчи күндән
 «Салды иши саһмана»,
 Деди: — Көрүрәм бурда
 Неч гајда-ганун јохдур.

Дәјирман ишләсә дә,
 «Иш билмәјәнләр» чохдур
 Кадр мәсәләсини
 Кәрәк јолуна салам
 Дәјирман бузовларын
 Јери дејил, а балам!

ЈОХ ӘШШИ

Сыпа көрдү Дүјәнин
 Јанаглары алланыб
 Дүшүндү ки, һәрифин
 Әндамы сығағлланыб...
 Ушгуна-ушгуна тез
 Онун јолуну кәсди:
 — Јаман динкилдәјирсән,
 Бу нә ешг, нә һәвәсди?!
 Бојну јоғун сыпаја
 Дүјә бир хејли бахды.
 Көрдү, бу баш-гулагла
 Әмәлличә сарсагды.
 Деди: — Хәбәрин јохдур?
 Ферма комплектләшиб.
 Гојун, кечи, ат, ешшәк,
 Сағмал, субај бирләшиб...
 Ашкарлыгдыр, сән дә кәл,
 Инди ачыг концерт вар.
 Мал-гара јаллы кедир,
 Шејпур чалыр чанавар.
 Дирижорлуг еләјир
 Оркестрә боз Габан.
 Белә концерт көрмәјиб
 Нә дәдән, нә дә бабан...
 Кәл бир гол-бојун олаг,
 Рәгс еләјәк биз гоша,

Бир ангыраг, бөжүрөк
Дөвраны вураг баша...
Бу хәбәрдән Сыпанын
Ашды-дашды нәш'әси,
Сончуглады Һырнады:
— Бу јенидәнгурмады? —
Инанмырам.

Јох әшши!!

1988

ПӘРВАНӘЛИК СЕВДАСЫ

Пәрванәлик севдасына
Дүшүб бир халлы көпәнәк:
Пәрванә тәк бу һәјатда —
Деди, ад-сан алам кәрәк.
Мәним нәјим әскикдир ки,
Ахы, чылыз пәрванәдән?..
Јә'ни зәиф бир шама да
Ганад вура билмәрәм мән?
Нијә мәнә бәс көпәнәк,
Она пәрванә десинләр?
Ешгә, мәһәббәтә садиг,
Мәрдә нишанә десинләр!
Бир шө'ләјә доланмагла
Адым дастан олачагса
Шаир мәни шө'рләрә,
Нәғмәләрә салачагса
Лап бу күндән пәрванә тәк
Атыларам мән дә ода.
Көстәрәрәм аләмә ки,
Ашиг мәнәм бу дүнјада
...Күндүз кечди, шәр гарышды,
Ахшам олду, шамлар јанды.
Ода чуман көпәнәјин

54

Ганадлары гарсаланды..
— Јандым, — дејиб инилтијлә
Һаваланды, һаваланды.
— Јох, мән өлмәк истәмирәм
О ағылсыз пәрванә тәк
Тәки чаным раһат олсун,
Адым галсын гој көпәнәк.

ДҮНЈА ӨЗ ЈЕРИНДӘДИР

Гарышга дүшмүшдү бир
Сызга ахан лил суја.
Елә һај-кү салды ки,
Дүнја дағылыр, куја:
Ај һарај, әлач един
Аләми сел апарыр.
Дүнјанын ахырыды
Фәләк туфан гопарыр...
Ешидиб бу сәс-күјү
Јахынлашды гурбаға.
Гарышганы көтүрүб
Гојду судан ғыраға.
Деди: Үзә билмирсән,
Һарај-һәширин нәдир?
Бу су сәни апарыр,
Дүнја өз јериндәдир!..

1986

СЫНАГ

Гара Әгрәб
бир күн
Дәвәни чалды.
Зәһәрләјиб
бирчә анда
Чаныны алды.

55

Сонра да
 күлә-күлә деди:
 Дәвә бу имиш елә.
 Бир дост кими
 сынајырдым
 Дәвәни мән
 бәркдә-бошда.
 Чох дөзүмсүз,
 чох зәифмиш
 Бу күтбаш да!

ГУЗУ ВӘ ГУРД

Хејли варды боз Гурду
 Гәфәсә салмышдылар.
 Күлли ихтијарыны
 Әлиндән алмышдылар.
 Сәһәрәдәк чырпыныб
 Ачындан улајырды.
 Бармаглыға дырмашыб
 Дәмири јалајырды.
 Бир күн көрдү ки, гузу
 Әлиндә бир гом ачар
 Јахынлашыр гәфәсә,
 Гурд бахыб хејли начар,
 Јалварды әсә-әсә,
 Деди: гурбанын олум!
 Бир де, кимсән?..
 Јахын кәл.
 Ач бу гәфәси чыхым.
 Кечиб өмрүмә чәнкәл.
 Мән бәдбәхти тәгсирсиз

Салыблар бу гәфәсә;
 Дағлар, дәрәләр узаг,
 Сәсим чатмыр бир кәсә...
 Бахыб јалваран гурда —
 Гузу күлдү, мәләди,
 Деди: һижлән баш тутмаз,
 Инди заман беләди.
 Бир вахт чај кәнарында
 Јејәндә анамы сән
 Демишдин ки, тајфанла,
 Нәслинлә дүшмәнәм мән.
 Јохса јадындан чыхыб
 Әмәлләрин, ишләрин.
 Инди чаллашыб башын
 Чүрүјүбдү дишләрин.
 — Инан, мән јемәмишәм,
 О гара чанавармыш...
 Гузу деди: боз, гара —
 Бунун нә фәрги вармыш.
 Јыртычы, јыртычыдыр.
 Сән буну билмәлисән.
 Күнаһындыр, чезандыр
 Гәфәсдә өлмәлисән!

СОНРА ДА...

Өрдәји чағырыб газ
 Деди: — Бир әризә јаз!
 Јаз ки, ишдән кедирсән,
 Өзүн хаһиш едирсән
 Мат галыб јазыг өрдәк
 Сызылдады хәстә тәк:
 — Нә хаһиш, нә әризә?..
 — Данышма һәрзә-һәрзә.
 Әкәр өзүн јазмасан,

Шиддәтлi төһмәт илә
Ишдән кедәрсән асан!..

ТӨВБӘ

Гочалмыш түлкү ләлә
Куја төвбә етмишди.
Кәндән, обадан гачыб,
Тамам көздән итмишди.
О шәлә гуҗруғуну
Кәсдирмишди дибиндән,
Әл чәкмишди әввәлки
Адәтиндән, дөбиндән.
Бир галын мешәликдә
Јурд салмышды худмани,
Гулағына дәјмирди
«Намәрд» хорузун баны.
Алабашла Хоруз да
Дујмушдулар һијләни.
Түлкүнү тапмаг үчүн
Дәјишдиләр тәләни.
Инди магнитофонла
Она гуҗу газдылар.
Банлајан хорузларын
Сәсләрини јаздылар.
Апардылар мешәјә,
«Төвбәли» түлкү ләлә
Кәлиб ешитсин дејә...
Хорузларын сәсини
Түлкү ешидән заман,
Ағзынын сују ахды,
Дајанмады бирчә ан.
Јаддан чыхды төвбәси...
Илишди боғазына
Алабашын пәнчәси.

МӘНӘМ, СӘНСӘН?

Бир күн дил
Көзә деди:
— Ешитмишәм о күн сән
«Дил јаманча јалтагдыр,
јаланчыдыр» дејибсән.
Өзүн «оғру»ну
доғру.
Бир дә «доғру»ну
оғру
Көрә-көрә, һавајы
гара јахма өзкәјә!
Чаваб верди: она Көз:
— Әјрини, әјри билиб
дүзү, дүз көрсәм дә мән,
Дүзә әјри сөјләјиб
Әјријә дүз сөјләјән
Де, сәнсән,
јохса мәнәм?

«НИКАҺ»

Чај кәнарында
Јашыл гурбаға
Ешг е'лан етди
Гызыл балыға:
— Биз һәр икимиз,
Су сакинијик.
Нә дәхли вар ки,
Әслиндә кимик.
Никаһ бағлајаг,
Кәл олаг һәмдәм,

Гал десэн галлам,
Өл десэн өллэм!
Евлэнэк, бизи
Гоша көрсүнлөр.
Нэр икимизэ
Балыг десинлөр.
Экэр бу аддан
Кэлмирсэ хошун,
Сэнин дэ адын
Гурбага олсун...
Балыг динлэјиб
О гурбаганы
Деди: — Кет, ахтар,
Көр тајын ханы?!
Өзүнү көрмүр
Домба көзүн дэ,
Абыр-һаја јох
О боз үзүндө.
Еј затын-көкүн
Унудан бикөс,
Сэнинлө сөһбөт
Әбәсдир, әбәс!!

СӨЗ ОҒРУСУ

Пычылдады Гулаг Көзө:
— Диггәтлө бах сән бу Үзө.
Каһ гызарыр,
каһ бозарыр,
Јаман һалдан-һала душүр.
Каһ гымышыр, каһ бүрүшүр..
Көз сөјләди:
— Догрусу,
Гызарса да, бозарса да
Үз дејил сөз оғрусу!

ОХУ, НӘГМӘКАР

(Нәғмәли тәмсилләр).

Чох-чох нәғмәкарлардан
Сән уста охујурсан
Шејпурсуз, микрофонсуз,
Зәнкуләләр вурурсан.
— «Һоше» — десәм, тәрпәнир,
— «Тоше» — десәм дурурсан.
Гој, сәндән ибрәт алсын,
Чоху, нәғмәкар, оху...
Оху, нәғмәкар, оху!
Һеч кәсә бәнзәмәјән
Нечә доғма сәсин вар.
Зилин зил, бәмин бәмди,
Нә дуру нәфәсин вар.
Өз ағзында өз дилин.
Өз авандын, тәрсин вар.
Гој, сәндән ибрәт алсын,
Чоху, нәғмәкар, оху...
Оху, нәғмәкар, оху!
Анғыранлар ад алыб
Сәнә Ешшәк — дејирләр...
Нәр дәвәјә — торбакеш,
Филә — көшәк -- дејирләр..
Онун-бунун авазын
Чејнәјирләр, јејирләр...
Гој сәндән ибрәт алсын
Чоху, нәғмәкар, оху
Оху, нәғмәкар, оху!
Сән елә зәһмәткешсән,
Мүфтәхорлуг ишин јох.
Гызыл-күмүш кәмирән,
Рүшвәтхорлуг дишин јох.
Дөшүндә орден-медал

Пејсәриндә шишин јох.
 Гој сәндән ибрәт алсын,
 Чоху, нәғмәкар, оху...
 Оху, нәғмәкар, оху!
 Әзәлдән ган-гададан,
 Говғалардан узагсан.
 Атомлу, нейтронлу —
 Әмәлләрдән гачагсан.
 Ракетләр әләминдә
 Бојну бүкүк «гонагсан».
 Гој сәндән ибрәт алсын,
 Чоху, нәғмәкар, оху...
 Оху, нәғмәкар, оху.

1987

АКТ

Мешә шәһәри
 һәмин тарихдә
 Биз ашағыда
 Имза едәнләр:
 Боз чанавар,
 Гудуз габан,
 Сәрт әждаһа —
 Горуглары
 Јохламаға кедәнләр —
 Һәмин акты
 Тәртиб едирик:
 Әлли чејран.
 Үч јүз чүјүр,
 Беш јүз довшан
 Јаја чыхмајыб
 Кечән илки
 Сәрт гышдан.

62

Акт доғрудур,
 Тәсдиг едирик
 Бир даһа:
 Боз чанавар
 Гудуз габан
 Сәрт әждаһа.

ЈА ПАРЧАЛАН, ЈА ПАРЧАЛА

Шир овчусу хејли вахтдыр
 Гуршанмышдыр бу пешәјә.
 Дағдан ашыб, көлдән кечиб,
 Кәлиб чатды бир мешәјә.
 Бу мешәнин күл-чичәји
 Наз-не'мәти ашыб-дашыр.
 Гырговулу, кәкликләри,
 Турачлары гаггылдашыр.
 Шәләләси, булаглары...
 Һәр кушәси бир чәннәтди.
 Дағ кечиси сүрү-сүрү,
 Чејран, чүјүр гијамәтди.
 Овчу мешәни кәздикчә
 Көрдү нечә мејвәләр вар:
 Гара шаны, шафран алма,
 Зәфаран армуд, күләјшә нар...
 Бир күн дә о, бу мешәдә
 Бир дәрәјә јахынлашды.
 Көрдүјүнә инанмады
 Бир анлыг карыхды, чашды...
 Нәһәнк Ширин ортасына
 Узун бир илан доланыб,
 Мәрд намәрд илә чәнләшиб
 Әлүм үз-үзә дајаныб...
 Илан јорулур, бошалыр...

63

Бирдән нөвбә чатыр Шиһә.
 Нәрилдәҗир, Шир кәрилир,
 Дизләрини гоҗур јерә.
 О, иланьн боғазыны
 Пәнчәләҗир, бирдән-бирә.
 Нәрә чәкир, сыхыр-сыхыр...
 Илан чан верир, сүстләшир
 Көзләри партлаҗыб чыхыр...
 Овчу көрдү ки, иланьн
 Ахырыды иши битиб,
 Деди: һә, инди мәгамды.
 Ниҗләкәрлик вахты јетиб.
 О, иланьн кәлләсинә
 Күлләни далбадал чахды...
 Јорғун, долмуш бахышларла
 Шир һавадарына бахды.
 Сонра да пәнчә узадыб
 Деди: — Әл вер, биз дост олаг,
 Бу күндән бир-биримизә
 Өмүр боју садиг галаг...
 Бир ахшам Шир көрдү досту
 Дәрин бир хәјала далыб.
 Топа булуд кими долуб.
 Сары үзү лап саралыб.
 Шир сорушду: Сөјлә, достум,
 Нәдир сәни дәрә салан?
 Овчу деди: — Мүшкүл иши,
 Көнүл мүлкүм олуб талан.
 Бах, о көлүн ғырағында
 Мәним јахшы достларым вар.
 Орда һамы доғмалашыб,
 Јашаҗыр хошбәхт, бәхтиҗар.
 Амма сулар јолу кәсиб
 Нечә үзүм, нечә кедим?
 Сәндән дә аҗрылмаг олмаз
 Неч билмирәм, мән нә едим?..

Шир сөјләди: гәм еләмә,
 Дост јолунда баш гоҗарам.
 Сәһәр мин белимә, үзәк,
 Өлмәмишәм һәлә варам...
 Овчу белә минди Шири,
 Кәлиб мәтләбинә чатды.
 Апарыб һејванханаја
 Ону бармаглыға гатды...
 Илләр өтдү, бир күн јенә
 Овчу кәлиб, Шири көрдү
 Шир таныды овчусуну,
 Көз јашы төкүб һөнкүрдү...
 Залым овчу, сән нә етди!
 Мәни јаман күнә салдың
 Дост деҗиб, дүшмәним олчун.
 Ширлији әлимдән алдың.
 Һаны мәним доғма мешәм
 Јашыл дәрәм, чәнли дағым.
 Нә'рә чәкәм, мән Шиоләнәм,
 Ләнкәрләнә солум, сағым...
 Шиһә гәфәсдә јашамаг
 Өлүмдән гат-гат јаманды.
 Бу дәмир бармаглыг ки, вар
 Ән дәһшәтли бир иланды.
 Овчу бир гәһгәһә чәкиб
 — Достлуг — деҗиб күлдү кетди...
 Сөһбәти гоншу гәфәсдә
 Гоҗалмыш Пәләнк ешитди.
 Деди: Сәндә Шир күчү вар,
 Јалварыб алчалма, бала
 Азадлыг сәдәгә деҗил!
 Ја парчалан, ја парчала!..

ФҮРСӘТ

Ајынын баласыны
Күрзә җаман чалмышды,
Кечә-күндүз ајынын
Көзү җашлы галмышды,
О, һеч дөзә билмирди
Бу иткијә, бу дәрә.
Донгулданыб кәзирди
Елә дағда, дәрәдә.
Бир күн көрдү гајанын
Ојуғунда бир илан
Гыврылыб күд дүшүбдү,
Бурулуб долам-долам.
Ајы бөјүк бир дашы
Галдырды башы үстә...
Иланса дил чыхарыб
Јалварды «хәстә-хәстә»
Инди бала үстәдәјәм,
Өлдүрмә, инсаф елә;
Ајы деди: — Бу фүрсәт
Бир дә дүшәрми әлә!

ӘҺСӘН

Бир күн чанаглы баға
Сәсләјиб гурбағаны.
Деди: — Достум, җахын кәл,
Көр гәнимин иланы
Нә һала салмышам мән.
Ганына гәлтан едиб,
Чаныны алмышам мән.
Гурбаға деди: — Әһсән!..
Афәрин, гардаш, сәнә.
Өлдүр, је о иланы,
Җахын кәл, демә мәнә.

Е'ТИМАД

Сағсаған бир ичласда
Аловлу нитг сөјләди.
Сәрчәнин һүнәрини
Аләмә чар ејләди.
Деди: — Бизим бу сәрчә
Әзәл күндән бурада
Гырыб һәшәратлары
Билир ағ да, гара да...
Мән бу икид сәрчәни
Таныјырам дәриндән,
Көјләрә ганад ачса
Булуд гопар јериндән,
Сағсағанын нитгини
Чүллүт дә тәкрат етди.
Сәрчә Гартал јеринә
Мәс'ул бир ишә кетди...
«Е'тимада лајигдир,
Бу кадр» дејә-дејә —
Бир кунәһсыз сәрчәни
Јем еләдиләр Лејә.

КИШИЛӘР ХОРУ

(Нәғмәли тәмсилләр).

Әлләриндә микрофон
Силкәләниб бир гәдәр
Бор-бор сәслә курлады
Бир дәстә јоғун пејсәр:
— Ағ гызыл дағды, дағды,
бәһ-бәһ...
Дамаглар чағды, чағды,
бәһ-бәһ...

Гызлар вар олсун, олсун,
 бәһ-бәһ...
 Үзүмүз ағды, ағды,
 бәһ-бәһ...
 Намы әл чалсын, чалсын,
 бәһ-бәһ...
 Аләм мат галсын, галсын,
 бәһ-бәһ...
 Анам гәһрәман олуб,
 бәһ-бәһ...
 Дәдәм дәм алсын, алсын,
 бәһ-бәһ...
 Кимсә арха чәркәдән
 Деди: — Кәлмәјин көзә,
 Маһны јарашыр Сизә
 Әһсән хор дәстәнизә!

1984

ЕЛ ЛӘГӘБИ

Бир боз ешшәк дәјишиб
 Куја хасијјәтини...
 Ағнајыб-аңгырмағы,
 Ешшәклик хисләтини
 Үстүндән атсын дејә —
 О һалалча адыны.
 Атды — унутду бир-бир
 Доғмасыны, јадыны
 Аста-аста тәрпәниб,
 Мәғрур-мәғрур дајанды,
 Фил ады алмаг үчүн
 Мешәләри доланды...

Ди кәл ки, бир дәфә дә
 Фил демәдиләр она.
 Ады ешшәк чағрылды.
 Кирсә дә јүз ојуна.
 Амма бир гүввәтли Фил,
 Нәһәнк, мә'рифәтли Фил
 Тәсадүфән бир дәфә
 Бир кобудча сәһв етди,
 Боз ешшәклә «гол-гола» —
 Мешәни сәјрә кетди...
 О күндән һәммин Филин
 Күл әләнди көзүнә.
 Боз ешшәк нәһәнк Фили
 «Доғма» чыхды өзүнә.
 Бу хәбәр ганадланыб
 Елә-обаја чатды.
 Нәһәнк Филин ад-саны
 Көмүлдү, јерә батды.
 Өмрүндә бирчә дәфә —
 Ујуб ешшәк фе'линә,
 Фил-ешшәк ләгәбилә,
 Дүшдү елин дилинә.

КӘРАМӘТ

Төрә мурдарча колу
 Мешәдә сәс-күј салды:
 — Буллурдан саф адымда
 Тубулға ләкә галды.
 Гәринәләр билир ки,
 Нечә пак, шанлы идим.
 Башы көјләрә дәјән
 Сәрвә нишанлы идим.

О күн ки, өлмөзколу
 Мөнө пөйвөнд олунду,
 Абырм элимдөн кетди
 Гол-ганадым жолунду,
 Өзүм дө хэчалэтөм
 Өзүмдөн дөнө-дөнө.
 Гара кејмиш бэхтимө
 Даш дүшөјди, о күнө...
 Мурдарчанын сөзүнү
 Гоча Чинар ешитди
 Хөфифчө силкөлөниб,
 Чавабы гыса етди:
 — Бу мешөдө салмышам
 Узун өмрүмү жола,
 Көрмөмишөм мурдарда
 Төмиз көрамөт ола!

ИКИ ДОСТ

А киши, хош көрдүк,
 Көһнө дост, јә'ни —
 Бу јанда да көрмөк
 Олармыш сәни?...
 Көр нечө илдир ки,
 Биз көрүшмүрүк.
 Гоншу јашасаг да
 Бир раст дүшмүрүк.
 — Бәли... Дүз дејирсән.
 Еләдир, валлаһ —
 Көрүшмөк олурму
 «Бөјүк» адамла.
 Ешитмишөм инди...
 Шүкүр аллаһа!
 Достдан, танышдан
 Гачмазсан даһа.

МӘНӘББӘТ АШИГИ

Ала Гарға шөвг илә
 Вурулмушду Гартала,
 Күндө јүз јол чыхырыды
 Дөрисиндөн аз гала.
 Кирпијини дүзөлдөб
 Алдырыды ташыны.
 Уз-көзүнү бөзөјиб
 Рөнкләјирди башыны.
 Сәсини дө дәјишиб
 Авазла данышырды.
 Куја ки, чөһ-чөһ вуруб
 Бүлбүллө јарышырды.
 Гарға олдуғуну да
 Унутмушду о, тамам
 Косметика, маникүр,
 Нөфтөдө бөш јол һамам...
 Бу эда илә бир вахт
 Мејл салыб бајгуша,
 Баһарда евлөнөркөн
 Илк ешги дәјиб даша,
 Дејирләр бир заманлар
 Торағајы да, һөлө
 Билдирчини дө севиб,
 һоп-һопу салыб фелө.
 Индисә унутмушду,
 О вахт олуб кечәни
 Гарталын һөвөсилө,
 Јатмајырды кечәни.
 Нөһајәт чөм еләјиб
 Бир күн бөр-бөзөјини,
 Јолланды гарталкилә,
 Билдирди истәјини,
 Мин наз, мин шивә илә
 Сөз ачыб јаваш-јаваш

Деди: — Билирәм чохдан
Мәнә едирсән көз-гаш,
Утанма, ачыг сөйлә,
Мән дә ачым ешгими,
Бил ки, бәјәнмәрәм мән
Сәндән өзкә һеч кими.

ЧАЛАГ

Алмаја эзил
Чалаг етдиләр.
Һәр икисини
Чолаг етдиләр.

УМУ-КУСУ

Ајы мешәдән
Күсдү, инчиди:
— Нијә бурада
Фил биринчиди?!

КОРУНДА ЧАЛАР

Ганады, гујругу јолунмуш гарт газ
Јасты-јасты кәлиб чатды мәрәјә,
Узун боғазыны сазлајыб бир аз
Јанашды кәкили јашыл фәрәјә:
— Көрүрәм, әзизим, сән әһли-дилсән.
Мән дә ки, тәшнәјәм бир һәмсәһбәтә.
Сизин бу мәрәдә елә мән билән
Мәһәм сән оларсан илк мәһәббәтә.
Дејирәм, кәлсәнә верәк баш-баша...
Бу көзәл әләмдә әләм јарадаг.

Нә кәрәк гошулуб һәр башыбоша
Өмрү зај еләјәк, авараланаг...
Һүркдү, тез сычрады кәнара фәрә
Деди: — Сајыглама, а даз һејвәрә,
Өзүнү, сөзүнү анла, а ганмаз.
Башын хуну гарпыз, ағлын да дајаз.
Хорузум ешидәр чаныны алар.
Јетмишдә банлајан көрунда чалар!

БӘДНАМ

Бир күн тәмсил јазанын
Јолуну кәсиб илан
Деди: — Бир дајан көрүм,
Ај филан олмуш, филан!..
Нә мүддәтдир елә һеј
Гара јахырсан мәнә,
Бәс сәнин бирчә дэфә
Хош сөз кәлиб дилинә?
Билмирсән ки, зәһәрим
Чох дәрдин дәрманыды.
Шәклим дә аптекләрин
Емблем нишаныды.
Елә ачы сөз вар ки,
Һәр зәһәрдән јаманды.
Үрәји чалан дилди,
Бәднам олан иланды?!

ИМТАҢАН

Имтаһан көтүрүрдү
Лары хоруз Бечәдән:
— Де, банламаг олармы
Сүһ, олмамыш, кечәдән?

Тез чаваб верди Бечә:
 — Банламаг олмаз кечә.
 Нирслэнди Лары хоруз:
 — Гышда, сојуг һиндә сән
 Банламајыб нејләрсән? —
 — Олар, олар банламаг,
 — Нечә олар дејирсән?
 Чаггал алыб сәсини,
 Кәсмәзми нәфәсини?
 Јаман илишди Бечә,
 Олар десин о, нечә,
 Олмаз десин о нечә...
 Чошуб банлајачагды
 Лары хоруз аз гала:
 Сән дә белә кәсилдин,
 Бу имтаһанды, бала!
 Кәт кәлән ил кәләрсән...
 Ики јазырам сәнә.
 Бир дә гулаг ас мәнә:
 Мәгсәд онда дејил ки,
 Нә заман банлајасан,
 Кәрәк сорғу-суалы
 Вахтында анлајасан.

БАЈГУШ ТЕЛЕГРАМЫ

Бајгуш диктә еләди
 Гарангушун адындан
 Бүлбүлүн атасына
 Тәҗили телеграм:
 — Көзләрин ајдын,
 Оғлун
 Тәзә бир машин алыб.
 Дүнән нечә сүрүбсә...
 Башын сағ олсун, гардаш!
 Шүкүр... Машын сағ галыб.

1958

ГӘЗА

Гәфил бир күлләнин өлүм нәфәси
 Гарталы зирвәдән салды дәрәјә.
 Дәјишди көјләрин аһәнки, сәси,
 Гартал бир гыј вурду сонумдур дејә.
 Гартал вугарыны, Гартал өмрүнү
 Сүрүнә-сүрүнә вурмады баша.
 Топлады күчүнү, чырпды өзүнү
 Тил-тил, чапыг-чапыг гара бир даша.
 Бу горхунч әһвалы көрүб корамал
 Гыврыла-гыврыла јахына кәлди.
 Анлаја билмәди нәдир бу амал —
 Бу нечә өмүрдү, нечә өчәлди?..
 Бахды чан үстүндә олан гартала
 Сонра фысылдајыб күлдү, иришди.
 Гујруғу үстүндә галхыб аз гала
 Деди: — Белә өлмәк чох ахмаг ишди!..
 Ганады сынмышды, ахы нә олсун?
 Көјләрә галхмазды, јердә јашарды,
 Гој инди чүрүјүб боз торпаг олсун,
 Бу кениш дәрәләр башына дарды?
 Ачды көзләрини чан верән Гартал,
 Сон нәфәсдә бахды о корамала:
 — Сүрүнә-сүрүнә јашамаг, абдал,
 Јарашыр сәнин тәк бир кор амала.

БӘД ХӘБӘР

Марал инәји
 Гүркүздү гатыр:
 — Сәнин сүдүнә
 Ферма су гатыр.

ГЕЈБӘТ

Никотин күлдү:
— Арсыз тәбәбәт
Мөндән һамыҗа
Ејләјир гејбәт!..

ХӘБӘР-ӘТӘР

Чох сораглашды
Гарпыз Говуну
Дедиләр: — Ахтар
Музејдә ону.

ДАҒ ДА ГОПДУ ЈЕРИНДӘН

Аста-аста кәзирди
Чај кәнарында баға.
Јапалаг чүссәсини
Бәнзәдирди бир даға...
Әсди сојуг бир күләк,
Јағыш күчләнди бирдән
Үзүлдү әл-әјағы,
Күләк бағаны јердән
Јуварлады јарғана.
Аһ чәкиб јана-јана,
Көкс өтүрүб дәриндән,
Деди: сән бир ишә бах,
«Дағ да гопур јериндән!».

ДАМҒА

Нахырда чопур дана
Долмушду әтә-тана.
Һәр јанындан өтәнә
О бир кәллә атырды.
Үркәк, хам дүјәләри
Бир-биринә гатырды.
Дөллүк буғајам дејиб
Бурну јелли кәзирди.
Көрпә бузовлары да
Дырнаглајыб әзирди.
Нә өрүшдә дајаныр,
Нә төвләдә дурурду,
Сағмал инәкләрә дә
Һәрдән кәллә вурурду.
«Дөллүк буға» ахырда
Һәддини јаман ашды.
Бир күн боғаз инәјин —
Омбасына дырмашды...
Һәмин күн боз даныны
Чатаглајыб бурдулар.
Сонра донгар алнына
Гызмар дамға вурдулар!

ГӘРИБӘ МЕШӘ...

*Гәрибә бир мешәдәјәм,
Гәрибә бир пешәдәјәм...
Мәммәд Араз*

— Нә гәрибә мешәдәсән?
Мешә сусуб...
Зүмзүмәси ичин-ичин
Овхаланыб гоча палыд, —
Хәзәлләри галыб чин-чин,
Нә гәрибә пешәдәсән?
Нәғмәләрин пәрән-пәрән...
Бу мешәдә ајыг долан,
еһмал тәрпән.
Әтрафдакы күл-чичәјә
әл вурма һеч —
Барыт гоһур, үрпәнәрсән,
чәкил, јан кеч.
Даша дөнмүш пәләнкә бах,
дајан бир аз.
Синәсиндә нә јазыды?
Чалын-чарпаз...
Көр нә дејир мүгәвва шир:
— Бу гәрибә мешә ки, вар —
Мешә дејил, башдан-баша
Бир нискилдир.
Билмәк олмур бу мешәдә
Мин бир ојун ачан кимдир.
Түлкү кимдир,
Аслан кимдир
Донгулдајан
Габан кимдир.
Гован кимдир, гачан кимдир,
Сүрүнән ким, учан кимдир...
Ағачлара јахын дурма.
Дәмирдәнди әзалары,

Нејтрондур будаглары,
Һидрокендир гозалары
Гој долашсын бу мешәдә
Һәрзә-һәрзә

сөз сатанлар.
Мәсләкини тапдалајыб,
Јаланыны дүз сатанлар...
Мүгәддәсдир сәнин пешән.
Нәғмәләрин һәзин, рәван.
Хан Араздан су ичибсән,
Дуру чағла заман-заман.
Бир күлшәндир сәнин мешән,
Чичәкләри әлван-әлван
Бу гәрибә мешәдә сән
Хәјалән дә олма бир ан.
Нә гәрибә мешәдәсән,
Нә гәрибә пешәдәсән.
Нә гәрибә нәш'әдәсән...

ӨЗҮ КИМИ

Ахшамчағы лејләјә
Сөјләди бир гурбаға:
— Билирәм гәниминди
Илан сәнин дә, гаға!..
Одур ки, һүндүр јердә
Ев тикирсән өзүнә.
Горһурсан ки, иланлар
Дүшәр сәнин изинә.
...Лејләк чаваб вермәди
Гурбағанын сөзүнә.
Онунла данышмағы
Ар билирди өзүнә:
Галдырды јувасындан
Өлдүрдүјү иланы...
Горхудан гурбағанын
Аз гала чыхсын чаны.

ХАМ ХƏЈАЛ

Дишлэри чэкилмиш гурд
Гојунлара бахырды.
Көзлэри саралмышды,
Ағзындан су ахырды...
Бу мө'чүзэни көрүб
Көјдө учан бир гарға
Ашағы ениб гурддан
Сорушду: — Гар... гар... гага,
Нијә белә бахырсан
Гујруглу гојунлара?
Јохса мө'дөн позулуб,
Гыјмырсанмы онлара?..
Гурд чэмкирди:

— Сус, сарсаг!
Куја ајдан көлибсән,
Бурда гојун јемәји
Асанча иш билибсән.
Кетди о күнлэр даһа,
Ағзымда дилим јанды.
Хам хəјал олма, инди
Гојунлар да Иланды.

ГОЈ ӨЛСҮН

Бир гудуз итлә
Оғру бир пишик
Дост олмушдулар, —
Бир ев, бир ешик...
Пишик дашыјыр

Мөтбөхдән күфтө,
Ит дә јејирди
Һазырча, мүфтө,
Бир күн бу пишик
Кечэндө әлә...
Мырылдады ит:
— Өлдүрмәмисиз
Оғруну һәлә?!

1960

УЗУНГУЛАГ КҮЛҮШҮ

Бир тәпәнин башында
Дајаныб узунгулаг
Шагганаг чэкиб күлдү,
Уғунду: аха... ха... хаг...
Ешидәнләр мат галды:
— Көрәсән бу нә ишди?..
Узунгулаг ангырар,
Бу гәрибә күлүшдү.
Сәс јайылды дағлара,
Курулдады даш-гаја,
Әтрафда јашајанлар
Дөзмәјиб һај-һараја
Ахышдылар ораја.
Дедиләр: Ај һејвәрә,
Јум ағзыны бир дајан,
Күјдән чатлады дәрә.
Шешәләниб гулағын,
Јохса дәли олмусан,
Ешшәк ола-ола сән
Бизи әлә салмысан?!
Ганыб ахмаглығыны,
Һеч утаныб өлүрсән?

Намы сәнә күлүр ки,
 Бәс сән кимә күлүрсән?!
 Узунгулаг дајаныб,
 Додағыны јашлады,
 Гујруғуну тәрпәдиб
 Сөзә белә башлады:
 — Бәли, бәли, күлүрәм,
 Нәјә күлдүјүмү дә
 Өзүм јахшы билирәм.
 Нә гәдәр ангырдымса,
 Неч кәс мәни ганмады...
 Тутдуғу әмәлләрдән
 Ғызарыб, утанмады.
 Елә она көрә дә
 Инди белә күлүрәм.
 Нәјә күлдүјүмү дә
 Өзүм јахшы билирәм.
 Күлүрәм дибчәкләрдә
 Бәсләнән көј отлара.
 Јухуда ракет көрүб
 Чәрләјән боз атлара.
 Күлүрәм пәршум олан
 Көһнә бичәнәкләрә.
 Асфалт јолларда галан
 Бузовлу инәкләрә...
 Күлүрәм көлә һәсрәт
 Гурујан ғамышлара.
 Кечиләрин далынча
 Гејб олан чамышлара...
 Күлүрәм чинкилдәјән
 Димдији сарылара.
 Түтүндән ширә чәкән
 Ағылсыз арылара
 Күлүрәм бағ-бағчаја
 Долушан ғабанлара.
 Алабашы боз гурда

Боғдуран чобанлара.
 Күлүрәм тәкәләри
 Бурдуран кечиләрә,
 5-и 50 көстәрән
 Бу өлчү-бичиләрә.
 Күлүрәм белә-белә
 Ғәрибә ојунлара.
 Ғышлагларда ачыннан
 Мәләшән гојунлара...
 Ешшәјин чаваблары
 Намыны разы салды.
 Күлүш ачы олса да,
 Дүз сөз јерини алды.
 Дедиләр: һағлысан, күл,
 Сөзүндә һәгигәт вар,
 Ганмајыб сән гананы
 Бизим бөјүк наданлар.

БОШ ГАБЛАР

Бир мәгам олду —
 Бош ғаблар долду.
 Мүфтә, һарамла,
 Тонла, грамла,
 — Азы да мәним,
 Чоху да мәним...
 — Вары да мәним,
 Јоху да мәним...
 дејә-дејә чох
 Ашыб-дшдылар,
 Ғаршылашдылар.
 Ахыр кәлдиләр
 кәллә-кәлләјә,
 Бәрк тоғушдулар.
 Үзүстә дүшүб, —
 Инди бошдулар.

ЛАЛ ЕШШӘК

Дејирләр ки, бир кәндә
 Натараз ешшәк варды.
 Гулағы ешидирди,
 Ангырмыр, дили лалды.
 Иши-пешәси елә
 Јејиб-јоғунламагды.
 Нә арабаја гошгу,
 Нә дә чула јамагды.
 Бу лал ешшәјә һеч ким
 Дәјмирди, тохунмурду.
 Дәфтәр-китаба ады
 Јазылыб, охунмурду...
 Ону чохдан күдүрдү
 Јалгузаг — чал чанавар.
 Билирди бу һејванын
 Нә ағлы, нә дили вар.
 Елә чанавара да
 Беләси кәрәк иди,
 Сүрүјә јол тапмагда
 Әвәсиз көмәк иди.
 Горхудуб әлә алса
 Чанавар бу ешшәји,
 Сәс-сәмирсиз әкәрди
 Нечә јағлы шишәји...
 Думанлы бир күндәчә
 Лал ешшәк јолу чашды,
 Кәндән узаглашыб о,
 Бир-ики тәпә ашды...
 Чанавар да бу ара
 Дәрәдән гәфил чыхды.
 Ешшәји гујруглајыб
 Биртәһәр јерә јыхды.
 Дишини шаггылдадыб
 Тез чөкдү синәсинә.

Деди: — Ишин битибди!
 Инди, гулаг ас мәнә.
 Јаман јазығым кәлир,
 Һәм дә көрүрәм лалсан.
 Сәни өлдүрмәрәм һеч
 Әкәр јахшылыг гаңсан...
 Мәним бирчә шәртим вар —
 Кәрәк дүшәсән баша,
 Һәрдән бир гојун кәтир,
 Сағ-саламат кет, јаша.
 Чанаварын шәртинә
 Лал ешшәк разы галды.
 Јердән галхыб, баш әјди,
 Кәндә тәрәф јол алды...
 Беләликлә сүрүдән
 Бир нечә гојун итди,
 Лал ешшәк оғурлајыб
 Чанавара јем етди...
 Ғыш гапыны аланда
 Сүрү төвләјә долду.
 Сарсаг ешшәјин иши
 Бу јердә әнкәл олду.
 Фүрсәт тапа билмәди
 Гапыда Алабашдан,
 Чанаварын јанына
 Тәк јолланды обашдан.
 Истәди ки, достуна
 Анлада вәзијјәти.
 Јалгузаг гудузлашды:
 — Демәк позубсан шәрти?..
 Ордача парчалајыб
 Чанавар једи ону.
 Беләчә битди ахыр
 О лал сарсағын сону.

ГАШ ВӘ КИРПИК

Бир күн Кирпик ачы-ачы,
Гаша сөjlәди: аj бачы,
Лап инчәлиб сап олубсан,
Ниjә белә jонулубсан?
Гаш деди: еh, Кирпик, кири,
Узаныб кечиbсән тири...
Күнаһкар нә сәнсән, нә мән,
Ханымдыр бизи мәһв едән.

ИШИ БИТДИ

— Чәjирткә Дәвәни удуб...
О деди,
Бу деди,
Дүшдү дилә-ағыза.
Гары гочаjа сөjlәди,
Оғлан данышды гыза...
Бу сөзү,
Бу сөһбәти
Дәвә дә ешитди.
Көзүнү гыjды,
Уғунду, кетди:
— Аһа... һаһа...
Гарышга ганад ачыб,
Филин дә иши битди!

СУДАШЫ

Бир заманлар
Судашы
Дамла-дамла
сүзәрди

Лил суjу,

Деjәрди:
— Булаг мәнәм аранда!
Нә кәһриз, нә гуjу?
Вахт өтдү...
Көр нечә
дәjишди заман,
һәр кәндә
Чағлады нечә артезиан.
Судашы кәрәксиз
көрүб өзүнү,
Адындан силибди
о, «су» сөзүнү
Инди бир даш кими
дөjүр көзүнү...

БЕКЕМОТ

Јашыл бир мешәнин пөһрәли вахты
Булуллар чахнашды, илдырым чахды.
Гасырға башланды, күчләнди туфан
Күкрәди, чағлады һаjгырды үмман:
Далғалар саһилә һүчүм чәкдиләр,
Санки дағлары да jеjәчәкдиләр...
Өзүнү торпаға бағлады дағлар:
«Ана, имдад» деди. Ағлады дағлар...
Торпаг синә керди бу сәрт дөjүшә,
Дөзүм галиб кәлиб кинә һәмишә...
Беләчә чарпышды саһил үмманла
Јуjунду, jалманды гудузлуг ганла...
Сулар мәглүб олуб кериjә ахды.
Үмманын саһиллә бу дөjүш вахты,
Фыртына тәпәләр јуду апарды,
Мешәдән нә гәдәр ағач гопарды...
Бир бекемот леши мешәдә галды.

ДӨЛҮШМӘК ОЛМАЗ

88

ЈЕТИМ-ЈЕСИР

МЭНЭ НЭ...

89

Деди: — Көмөжө келин,
 Достумуз элдөн кетди.
 Ешидиб бу хәбәри
 Гарға деди: — Мәнә нә?..
 Гырғы деди: — Мәнә нә?
 Илан ки, дәјмир мәнә,
 Ачыгланыб сәрчөжә,
 Бајгуш јаман бағырды:
 — Ара гызышдырансан!
 Нәр хәбәрин ағырды.
 Бизә нә дөхли вар ки,
 Лејләк, ја илан өлсүн?!
 Үрөјин чох јанырса,
 Кет, көмөк ејлә өзүн,
 Сағсаған јахасыны
 Чөкди тамам кәнара.
 Чобаналдадан деди:
 — Мән һара, дөјүш һара?..
 Ишләри белә көрчөк
 Гартал галхды һаваја,
 Бир ан да кечикмәдән
 Учуб кетди даваја.

ЈОХЛАМА

Голтуғунда «дипломат»
 Тәфтишчи формасында,
 Арыг чаггал көрүндү
 Гушчулуг фермасында.
 — Будур мәним вәсигәм
 Бахын бу да әмримдир!
 Јохлама апарачам
 Ферманызда мән инди...
 Елә о күн фермада
 Чаггал ишә киришди.

Кечәләр сајгач чәкди,
 Күндүзләр дә иришди.
 Јахшыча мәгам олду
 О гаранлыг кечәләр...
 Сијаһыја алынды
 Јумуртада чүчәләр.
 һагг-һесабы дүзәлтди,
 «Дипломат» актла долду,
 Гушчулуг фермасында
 Газ, өрдәк... кағыз олду.

УЗУНГУЛАГ КӨРПҮСҮ

Мешәни ики јерә
 Ајырмышды дағ чајы.
 Јахшы бир көрпү салмаг
 Мәгсәдилә боз Ајы
 Мүгавилә бағлады
 Иншаат трестилә.
 Тахта-шалбан кәлмәди
 Ајлар чаланды илә.
 Ишкүзар һејванлары
 Топлајараг бир јерә
 Ајы деди: — Бу ишә
 Ким едә биләр чарә?
 Пәләнк нә'рә чәкәрәк
 Деди: — Гәтидир сөзүм:
 Е'зам ејләјин кедиб
 Иши дүзәлдим өзүм,
 ...Пәләнк кетди, ди кәл ки,
 Әлибош дөндү кери.
 Ајы деди: — Инди дә
 Кәлин көндәрәк Шири.
 Шир дә кетди, гајытды...
 Сонра да кетди Аслан,

Амма нә семент кәлди,
 Нә даш, нә тахта-шалбан.
 ...Һарданса Узунгулаг
 Ешидиб бу хәбәри
 Кәлиб чатды мешәјә
 Елә о күн сәһәри,
 Деди: — Мәни көндәрин.
 Әлибош дөңсәм кери
 Дәјишәрәм адымы.
 Унударам өмүрлүк
 Тајфамы, әчдадымы.
 Күлүб онун сөзүнә
 Ајы, Аслан, Шир, Пөләнк
 Әлә салыб дедиләр:
 — Көстәр күчүнү көрәк.
 Јолланды Узунгулаг...
 Чох кечмәди арадан,
 Көрдүләр вагон-вагон
 Кәтирди тахта-шалбан
 Һејрәтиндән бәрәлди
 Боз Ајынын көзләри
 Деди: — Бу нечә сирди?..
 Акаһ ејлә бизләри.
 Узунгулаг ағнајыб
 Белә башлады сөзә:
 — Ај ачиз, бичарәләр,
 Јазығым кәлир сизә.
 Мән әввәл өјрәнмишдим
 Орада бөјүк кимди.
 Кедиб көрдүм ки, бәли
 Доғмача һәмчинсимди.
 Бирчә ағыз анғырдым,
 О да, һырнады мәнә,
 Деди: тахта, даш нәди,

Мөрмәр пешкәшди сәнә.
 Беләликлә мөрмәрдән
 Баша чатды һөркүсү,
 Һамы деди көрпүјә
 Узунгулаг көрпүсү.

ЕЛӘ-БЕЛӘ

Мән билирәм илан ләлә
 Зәһәрләмир билә-билә.
 Мән әгрәбәм — Гара әгрәб.
 Кими чалсам чанын алсам,
 Дүшсәм дилә,
 Етмәмишәм билә-билә.
 Адәтимди елә-белә!

1960

КАШ КИ...

Гарға илә бүлбүлү
 Салдылар бир гәфәсә,
 Дедиләр һәр икиси
 Биркә верәр сәс-сәсә.
 Амма... Олмады белә,
 Сусду бүлбүл.
 Охумады бирчә кәлмә.
 Дедиләр: бир парча әт,
 Бир дәстә күл кәтирин.
 Гарға әт ији алсын.
 Бүлбүл күлүн әтрини.
 Бәли, әт көрчәк гарға
 «Гар-гар» едиб бағырды.
 Бүлбүл нә чәһ-чәһ вурур,
 Нә дә күлә бахырды.
 Дедиләр: — Бәлкә өлүб?!.

...Булбул галхды фәрјада:
— Каш ки, эчәл јетәјди
Бу дәмимдә имдада!

ҺӘРДӘМХӘЈАЛ

Готазлы, назлы кечи
Мејлини Гоча салды.
Тәкәдән ајрылыб о
Бир дәрәдә тәк галды...
Кечи ешитмишди, Гоч
Дағ башына чыхачаг.
Нечә белә Тәкәни
Кәлләләјиб, јыхачаг...
Деди: — Бах беләсини
Мән һәмдәми оларам,
Дезәрәм һәр назына,
Гадасыны аларам...
Кечи о күндән тез-тез
Кәкилини дарады.
Гаш-көзүнү сүздүрүб
Гочу кәзди, арады...
Мин чүр сығал чәкдисә
Әндамына, бојуна,
Гәзили јун олмады
Бәнзәмәди гојуна.
Гоч она үз вермәди
Бир аз үнсүнүб атды.
Кечи бахымсыз галды.
Гәм дәрјасына батды.
Мәләјә-мәләјә о
Кәзди хејли пешиман
Тәкәнин гаршысында
Бојун әјди бир ахшам.

Нә гәдәр јалвардыса
Тәкә сајмады ону.
Белә олур һәмишә
Һәрдәмхәјалын сону.

ГУРД ГОҢУМЛУҢУ

Кирвәлик е'лан едиб
Чанавара боз чаггал.
Зәнкин мөчлис дүзәлтди,
Чалдырды гармон-гавал.
Һарда бир тојуг, чүчә
Кечсә кирәвәсинә,
Јахшыча совгат тутуб
Көндәрди кирвәсинә...
Чох касадлыг чәкирди
Чаггал ахыр күнләрдә.
Деди: — Гој кедим, кирвәм
Әлач етсин бу дәрдә.
Әлибош көрчәк ону
Гурдун позулду һалы...
Һәмин күн кирвәликдән
Азад етди чаггалы.

ДАШ-ТӘРӘЗИ

Бир күн тәрәзијә
Деди даш:
— Ахы белә олмаз,
А гардаш.
Азы-аз, чоху-чох
Көстәрмәјә
Јараныбсан сән.
«Баш-ајаг»

Вурусан һәрден.
Чаваб верди тәрәзи:
— Доғру дејирсән.
Амма нә сән
тәгсиркарсан.
Нә дә мән.
Сән дашсан,
Мән тәрәзи...
Хәчаләт чәксин,
Гој јерә кирсин
Әјри әлин Мәрәзи.

ЈАЛАН-ЈАРҒАН

Бош боғазда ганад ачды,
Јалан, гуш олду учду
Јахынлара, узаглара;
Салды өзүн гулаглара,
Гонду дилә, додаглара.
Јалан јајылды,
јаман јајылды.
Елә курлады
мүркүчүләр ајылды.
Тојханада,
јасханада,
Иш башында, чајханада,
Автобусда, гатарларда
Јол үстүндә, һарда-һарда...
Јалан атылды мејдана
Синә кәрди
Һәм о јана, һәм бу јана.
Јери көјә гарышдырды.
Вурушдурду, барышдырды
Ајы алды, күнү атды,
Әрши-аләм јаратды.

Милчәји бир
Фил еләди,
Бајгушу бүлбүл еләди.
Шири — Довшан,
Күлү—Јовшан,
Гангалы сүнбүл еләди.
Јахшылара јаман деди,
Көлмәчәјә үмман деди.
Даһа нәләр, нәләр етди...
Һардан кәлди, һардан кетди.
Өзү көзә көрүмәди.
Нә үнваны,
нә мөканы,
Нә шаһиди билимәди.
Белә долана-долана
Бүрүндү гаты думана,
Говушду
«Јалан-Јарған»а.

ҺӘМЧИНС

Гашга бир Гатыр
Ешшәјә деди:
— О күн чәмәндә
Ат гангал једи...
Мән өзүм көрдүм,
Доғмадыр бизә
Елә охшајыр
Һәр икимизә...
Амма билмирәм
Нијә кен кәзир?...
Бизә јовушмур
Көрәндә «тәзир».
Сөзүнү кәсди
Ешшәк Гатырын:

— Баш гошма, бала.
О форслу, харын
Ат да бизимлә
Доҗма, һәмчинсди.
Амма әзәлдән
Елә начинсди!..

ӘРИЗӘ

Чанавар әризә јазды
Бүтүн идарәләрә.
— Эт јағдан баһа олуб,
Един бу дәрә чарә.
Билмирәм нәјә лазым
Суд, пендир, ајран, гатыг?
Эт сләмаса билин ки,
Ачындан гырыларыг!
Јүз сағмал чамышданса
Бир кечи хејирлидир.
Кечинин лап өлүсү,
Бивечи хејирлидир.

ҺИЈЛӘ

Пәләнк гәзәбли иди
Јер тапмырды өзүнә.
Дағ ашыб, дәрә кечиб
Дүшсә дә ов изинә,
Овлаја билмәмишди
Нә чүјүр, нә дә довшан...
Гәзәбиндән, һирсиндән
Бејнинә вурмушду ган.
...Ахшам үстү мешәдә
Чағгал билдән улады:
Өзүнү јегир, шаһым,

Довшан, чүјүр бурдады.
Шимшәк кими шығыды
Пәләнк о сәсә тәрәф...
Гәфил күллә ачылды,
Синәси олду һәдәф,
Нәм торпаға сәрилди...
Лахта-лахта ахды ган.
Нә'рә чәкә билмәди
Пәләнк сәссиз верди чан.
Деди өлүм өлүмдү,
Јандырмыр мәни бу һал!
Јанырам ки, алдандым, —
Гатилим олду чағгал...

СИРКДӘ

Тамашаја бахырыг,
Өзүмүзү унудуруг
бир анлыг.
Рәнкарәнк ишыг селиндә
Ахырыг,
һәрдән олур гаранлыг.
Ортада Ајы ојнајыр...
Әзилир, бүзүлүр,
көзләри сүзүлүр.
Ушағлар әл чалыр, күлүр
Ајы баш әјир,
Мајаллаг ашыр,
Мејмүнлашыр.
Шир көрүнүр...
О бојда шир —
Дизин-дизин сүрүнүр.
Шир сүмсүнүр,
Гүјругуну бурур, ешир,
Түлкүләшир.

Пәләнк кәлир...
 Халлы Пәләнк —
 Силкәләнир, јелләнир
 ләнк-ләнк.
 Бир шаллаг сәсиндән
Әсир, синир.
 Өз нә'рәсиндән диксинир.
Әјир өзүнү.
гыјыр көзүнү...
 Ишыглар курлашыр,
 Пәләнк һүркүр, чашыр,
 Чаггаллашыр.
 Аслан Довшанла
 күләшир...
 Бир лохма үчүн
 о, әлләшир.
 Довшана јыхылыр.
 Аслан дурур,
 Пај истәјир,
 бојнуну бурур.
 Нәрәси бир ојун ачыр...
 Сичан говур,
 Пишик гачыр.
 Филә бах... Филә!::
 Көз дикиб әлә.
 Хортумуну һеј јелләдир,
 Унудуб Филлији —
 Дөнүб тифилә,
 Бош бир шары дијирләјир...
 Бир дәстә Тула кәлир...
 Ағ, боз, сары Тула.
 һүрә-һүрә,
 атыла-атыла.
 Чимдирилмиш,
 Сығалланмыш, даранмыш,
 Зынгыровлу, готазлы

Көзләри пар-пар парлајыр.
 Бир-бирини тумарлајыр
 Чевик, шән,
 Күмраһ Тулалар.
 Јапышыблар әл-әлә
 Атылыб-дүшүрләр
 Еләдән-елә
 Беләдән-белә.
 Намы әл чалыр, күлүшүр,
 Хәјалыма мешә дүшүр...
 Ајы; Шир, Пәләнк,
 Аслан; Фил...
 Нечә дә зәлилләшиб;
 өјрәшибләр әлә!..
 Бура ки, Тулаларын
 јеридир елә!

ҖАШҖАСЫНА БӘНЗӘЛӘНДӘ

Илана бәнзәдәрәк
 Өзүнү көртәнкәлә.
 Зәһәрсиз олдуғуну
 Өзү дә билә-билә —
 Илан кими кәзирди:
 Одур ки; кирпи ләлә
 Ону да илан билиб,
 Богазыны үзүрдү...

1958

СӘХАВӘТ

Билдирчинә деди
 Сағсаған:
 — А достум,
 Нә гәдәр ки, мән

Сағам,
 Доғма гардашдан
 артыг сәнә
 Сәдагәтим вар.
 һәр нә лазымы
 олса,
 Өз евинди
 кәл, апар.
 Пешкәшдир сәнә
 Дөвләтим, варым.
 Машыным, гаражым,
 ачарым.
 ...Билдирчин утана-утана
 Үз тутуб
 Сағсағана деди:
 — А гардаш,
 билирсән нә вар?..
 Әлим ашағыды
 Бир аз борч олар...
 — Нә?!
 Ә, мәндә пул һардан.
 Күчлә доланырам
 өзүм а надан!

ЗӨВГ

Бир сәһәр бал арысы,
 Улагдан хәбәр алды:
 — Бир де көрүм ағзынын
 Ләззәти нәдә галды?
 — Бүтүн җемәкләри мән
 Салырам бир-бир јада...
 Арна кими дадлысы
 Јохдур әсла дүнјада.

ИНСАФ ЕТ

— Гара әгрәб
 нечә кирдин
 Әлләр чатмајан
 чибимә?..
 Һарадан бәләд олдун
 чикимә-бикимә?
 Мәни чох һәдәләмә.
 Пешәкар дашбашчыјам.
 Хырдача зад дејиләм
 Аланлара башчыјам.
 Чибимдән чых!
 Инсаф ет..
 Дилә-дишә салма мәни.
 Чалансан башымдан чал,
 Чибимдән чалма мәни.

КӨЗ АҒРЫСЫ

Түлкү ләләнин
 Ағрыды көзү.
 Дәрдинә алач
 Тапмады өзү,
 Досту Чаггала
 Кәлиб күманы
 Деди: — Көзүмүн
 Нәдир дәрманы?
 ...Чаггал улады:
 — А түлкү ләлә,
 Нә јаман дүшүб
 Ишин әнкәлә
 Инди кәрәк сән,
 Елә бир јердән
 Чичәк топлајыб,

Дәрман чәкәсән.
Ки, орда сәнин
Әмәлләрини
Олмасын әсла
Ешидиб билән.
...Түлкү зарыды:
Ағлады зар-зар.
Һаны дүнјада
Елә бир дијар?!

ҺӘДӘ

Мөһкәм һирсләниб араг
Јаман тәпинди чаја:
— Ај үч гәпиклик сарсаг,
Сән дә кәлибсән тоја?!

1958

ЕТИРАЗ

Узунгулаг јаздылар
Адыны бир улагын.
Деди: — Фил гулагындан
Узун дејил гулагым!

БӨҢТАН

Аләмә сәс салдылар
Түлкү, чаггал, чанавар:
— Нөгсансыз ишимиздән
Јазан бир бөһтанчы вар.
Бәдәмәлин бирисн
Нијә шәр атыр бизә.

104

Оғру, јыртычы ады
Ләкәдир нәслимизә!

СУАЛ

Гоншусу кәлмәчәдән
Сорушду сызга бир чај:
— Бир де көрүм, әзизим,
Дәниз бизә олар тај?!

АХЫР КИ...

Ахыр ки, тә'рифләди
Даз өрдәк Јолуг Газы.
Чүнки тә'рифләјирди
Јолуг һәр јердә Дазы.

ХЕЈИР, ШӘР

Ипәк гурдуна
Бахыб һөрүмчәк
Деди: — А гоншу,
Бир сөјлә көрәк
Бу нә азарды?..
Кечә-күндүз сән
Тор тохујурсан,
Өзүн дүшүрсән...
Мән дә торчујам —
Көрмүрсән мәни,
Тохујуб салырам
Тора өзкәни.
Барамагурду
Сөјләди: — Әһсән, —

105

Тор тохумагда
Устасан ки, сән!..
Телдән тел чәкиб, —
Мәнсә ал-әлван
Ипәк тохујурам
тут жарпағындан.
Хејри сән Шәрлә
Гарышыг салма,
Ачыл башымдан,
Вахтымы алма!

ГУРД КИЛЕЈИ

Килејләнди боз көпәкдән Чанавар:
— Сәндән һагсыз бу дүнјада де, ким вар?!
Һәр јердә рүсвај едирсән мәни!
Говурсан, тутурсан, дидирсән мәни.
Бәс нијә көрмүрсән фермаја мүдир
Кәләндә һәр дәфә нечә баш үтүр.
Она бәс һүрмүрсән, де көрүм нијә?..
Чүнки о, сүмүјү атыр Көпәјә?!

1958

ХЕЈИРСӨЈЛӘМӘЗ

Шанапипик сәһәр-сәһәр
Учуб кетди бајгушкилә.
О ағлады һөнкүр-һөнкүр
Өз дәрдини билә-билә.
Деди: балам әлдән кедир...
Әлач ејлә, бајгуш гаға!
Өтән кечә дә биртәһәр
Күчлә чыхмышыг сабаһа.
Чох ағырдыр көрпә балам,

Һәрдән гаралыр нәфәси,
Нә јухулајыр, нә динчәлир,
Аз галыр ки, батсын сәси.
Көзләрини парылдадыб
Бу олду сөзү бајгушун:
— Кет, јас тәдарүкүндә ол..
Гара кәлиб сәнин ғышын.
Нијә аһу-зар едирсән? —
Горхма һәр шеј өтүб кечәр.
Динчәләр о хәстә балан, —
Тезчә о дүнјаја көчәр.

АГИБӘТ

Зәһәрли бир иланым
Чәкмишдиләр дишини,
Әлиндән алмышдылар
Зијанкарлыг ишини.
Бир вахт чалар, санчарды
Һәр јолуна чыханы,
О күнләр һарда галды,
Зәһәрли диши һаны?
Инди «гузуја» дөнүб,
Аста-аста сүрүнүр.
Дил чыхарыр, јалварыр,
Нечә јазыг көрүнүр.

ГАРҒА МӘСЛӘҲӘТИ

Бүлбүлә деди Гарға:
— Ахы бу чәһ-чәһдә сән,
Күлдә сән, чичәкдә сән
Сөјлә бир нә көрүбсән?..
Мәним тәк гар-гар ејлә,

Гәфәсә салмасынлар
 Дүзләри, дәрәләри
 Әлиндән алмасынлар,
 Балам нәжинә кәрәк
 Тиканлы күл, ја чичәк?
 Нијә јарамыр сәнә
 Нарам олмуш, әт, чәмдәк?..
 Бүлбүл чаваб верди бу
 «Мәсләһәткеш» гарғаја:
 — Белә рәван јашамаг
 Лајигдир сиз «ағаја»..

ЕЛӘ ЈАЗ КИ...

Тутугушу сәһәр-сәһәр
 Гәфәсдә шејда Бүлбүлә
 Деди: — Гоншу, мат галмышам
 Мән бу ишә, бу мүшкүлә.
 Нә мүддәтдир тәмсил јазан
 Әл чәкибдир пешәсиндән.
 Үз дөндәриб, ираг дүшүб
 Доғма, әзиз кушәсиндән.
 Күнчдә јазы масасынын
 Үстүнү тоз бүрүјүбдү.
 Гөләмданы пас баглајыб,
 Мүрәккәби чүрүјүбдү.
 Бир ганадсыз гартал кими
 Зирвәләрә уча билмир
 Үрәјини дәфтәринә,
 Гөләминә ача билмир.
 Шејда бүлбүл чаваб верди
 Гоншусу Тутугушуна:
 — Өз әлијлә иш ачыбды
 Тәмсил јазан өз башына
 Тәмсил тәриф дејилдир ки,
 Гәдәфләри әл чалајды.

Пиј бағламыш үрәкләрдә
 Зирвәләрә учалајды.
 О көрмүрмү һеч ким, һеч вахт
 Гарғаны гәфәсә салмыр.
 Гарылдајыр, гарылдасын,
 Ону һеч кәс, вәчә алмыр.
 Мән бүлбүләм, чәһ-чәһимин
 Мүкафаты дар гәфәсди.
 Даим ешгимә сәдигәм,
 Нәғмәләрим мәнә бәсди.
 Тутугушу деди: — Сағ ол! —
 Нәғмәкар Шејда бүлбүлә.
 — Инди билдим тәмсил јазан
 Лал олубду нијә белә.
 Чәһ-чәһинин учбатындан
 Сән олубсан көз душтағы.
 Бәлкә елә бу мөһнәтдир
 Тәмсилчијә чәкән дағы?
 Јазмағы нәјә кәрәкдир...
 Нә гәдәр тәмсил јазса да
 Илан зәһәрли иландыр,
 Ешшәк дә һәммин ешшәкдир.
 Намәрд дөнүб һеч мәрд олмаз,
 Нәсиһәтлә даш јонулмаз...
 Чырпынды гәфәсдә бүлбүл,
 Киләләнди көзүндә јаш,
 Деди: — Бәли, чох мүшкүлдү
 Тәмсилчинин иши, гардаш,
 Амма белә сусмаг олмаз,
 Она де ки, јаз, тәмсил јаз!
 Елә јаз ки, көзүндән вур
 Әгрәбләри, иланлары.
 Мисраларын нохталасын
 Көнү галын оланлары.

КОРЕШӘН

Һарда гуллуға
Гоҗдулар ону;
Ешди, ешдикчә
Әҗди бурнуну...
Дедиләр: — Өзүн
Бир даныш көрәк,
Һансы пешәни
Биз сәнә верәк?!
Көрешәнин тез
Ачылды көзү.
Деди: — Корлары —
Севирәм дүзү!

ДАШБАШ

(Халг рәваҗәти).

Деҗирләр, бир күн
Бир чаҗлаг дашы
Хынчыб әзирмиш
Кәлләни, «башы».
Баш һараҗ салыб
Јалварыб Даша:
— Күнаһым нәдир?
Мәни сал баша.
Даш дилә кәлиб
Сөҗләҗиб ки сән
Әмәлләрини
Куҗа билмирсән?!
Утан бир бары
Һара атмышдын
Геҗрәти-ары.

Сағкән һамыны
Бәләја салдын,
Өзкә малыны
Әлиндән алдын.
Адымы ниҗә
Гошдун адына?!
Өзүн јаһаҗдын
Нәфсин одуна.
Дашбашла чапдын
Ели, обаны
О җығдыгларын
Сөҗлә бәс һаны?..
Даш баш алыбды, —
Баш даш алыбды?..
Дашбаш сөзүнү,
Сөҗлә көрәк ким
Ишә салыбды?!
Рүсваҗ едибсән
Аләмдә мәни.
Торпаг олунча
Әзәчәм сәни!..

ҺИМАҖӘ

Милчәк ганад чалырды,
Бош-бош һараҗ салырды:
— Өз ишини билән мән,
Филәм, филәм, филәм мән.
Күһаһкар о деҗилди,
Олса да күҗ-кәләҗи,
Киминсә һимаҗәси
Фил етмишди милчәҗи.

ГУШ ДИЛИ

Көрүшдүлөр:
— Hello!
 hi... hi...
Өпүшдүлөр:
 — Bitluc!
 Bi... Bi...
Күлүшдүлөр:
 — Hobbi!
 Hi... Hi...
Күсүшдүлөр:
 — Chaau!
 Chi... Chi...
Белчө диллешдилөр...
 Ким кимө
 нө сөjlөди?
Гансы гушун,
 hejванын —
Данышыгы белөди?..

АНОНИМЧИ

Бә'зи hejванларын да
Бир күн дили узанды:
— Эң бөжүк анонимчи
Елө тәмсил жазанды.
Бизи гөлөмө алып,
Дилө-дишө о салыр,
Куја ки, heч көрмөжир
Танышыны, жадыны.
Горхусундан чөкмөжир
Heч биринин адыны.
Hijlөкөр дө, жалтаг да,
Pүшвөтхор да, горхаг да

Бизим үнванла кедир.
Күл кими адымызы
Көр нечө русвај едир.

ПАЈ-ГИСМӘТ

Өзүнү корлуга вуруб Боз ајы,
Чајын кәнарында донгулдајырды:
— Гисмәтим олмады кечәм бу чајы.
Дејирләр о тајда јахшы мешә вар.
Јемшән дө, алма да, армуд да олар...
Ағачын алтына төкүләнлөрдөн
Тапардым, аз-чох јејөр, јатардым.
Көзүм көрмәсә дө о бол мешәдө
Ачлыгын дашыны бары атардым.
Тапдана-тапдана галмышам инди
Зәлилө, шикәстә әл тутан кимди...
Вармы бир инсафлы, голумдан тута:
О таја адлада саваба чата...
Бирдән бу ah-вајы Марал ешитди
Әлиндән јапышыб имдада јетди
О таја чатдылар... ајы бу дөфә
Мәтләби јөнөлтди өзкә һөдөфө:
Деди: — Гәшәнк Марал, гулаг ас мәнә
Сәни анд верирәм јердө дөдөнө,
Көјлөрдө аллаһа мәни синситмә,
Јахшылыг едибсән, ахырачан ет.
Һәсрәтин гөлбимдө јара бағлајыб,
Сыныг көнлүмүн дө фәрјадына јет...
Шимшәкләр ојнады санки бу ара
Сајрышан улдузлар көјлөрдө ахды.
Бир анда сычрады марал кәнара,
Бујнузун ајынын көзүнә чахды...
Деди: — Үз вердикчә астар истәдин.
Вармы боз үзүндө абрын, исмәтин?
Будур ән лајигли пајын, гисмәтин!

ТАМАҢ ДИШИ

*«...Нә гәдәр ки, сәнинләдир бу дишин,
Кечәчәк һәр мәкәндә бөjlә ишин».*
Абдулла Шамг.

Гачыб кизләнсә дә даҗда, дәрәдә.
Чанаварын иши асан олмады.
Нишанкаһа дөндү даҗ да, дәрә дә,
Јаха гуртармаға күман галмады...
Деди: — Буралардан көчәм мән көрәк
Мәни танымајан бир вилајәтә.
Һамы дүшмәнимдир јохдур бир көмөк,
Кеч-тез дүшәчәјәм гәфил зилләтә.
Хејли дәрә кечди, нечә даҗ ашды,
Галын бир мешәнин кирәчәјиндә
Зорба Ајы илә о, гаршылашды:
— Дајан, һәпәнд оғлу, сөјлә көрүм сән—
Нә чәсарәт едиб бура кәлибсән?!
Чанавар зарыды:
— Нә дава-далаш,
Јол кечирәм, бурдан
көчүрәм бирбаш.
Дүшмәнләрим чохдур мәним бу јердә,
Өлсәм дә бураја дөнмәрәм бир дә.
Ајы доңгулданды:
— Көчүрсән әкәр
Тамаһ дишини дә апарырсанса —
Һараја истәсән рәдд ол, мүхтәсәр,
Көч кет өз ишиндир.
Сәнин дүшмәнин
Бах о ағзындакы тамаһ дишиндир.
Чанавар һөнкүрдү:

— Бәс мән нејләјим?

Һансы дона кирип,
итсин кәләјим?
Башыма һаранын күлүн әләјим?..
Ајы нәрилдәди: — Әлач тапылар.
Пәнчәмлә ачылыр бағлы гапылар.
Кәл тамаһ дишини астаҗа чәким.
Бу мешәдә мәнәм ән маһир һәким...
Бир көз гырпымында о, чанаварын
Чәкиб чәнәсини дибдән гопартды.
Деди: — Бах, бу иди
сәнин азарын.
Инди һәр бәладан чанын гуртарды!

СӨЗ ВЕРИР...

Мүдир гојдулар Иланы
Гарышгалар фермасына.
Деди: Кәрәк салам иши
Ғәјдасына, формасына.
Гојмарам ки, бундан сонра
Көздән кәнар галан ола
Ғәјғы көрсүн бундан белә
Кәрәк јазыҒ Гарышгалар.
Гој кәлсинләр
һәр күн мәним
һүзурума
дәстә-дәстә
Сөз верирәм.
Ғәбул едиб
Сахлајачам
Мән онлары дилим үстә.

ТЭШЭБҮС

Күлчүлүк совхозунда
Көрөн кими улағы.
Саралды бирчө күндө
Күллөрүн ал жанағы.
Улаг жаман ангырды
Деди: — Дағылсын көрөк.
Бу шитиллик, күл-чичөк!
Бу жердө башдан-баша
Гангал экөчөжөм мөн.
Гангал чох дөзүмлүдүр,
Нөчабөтлидир эслөн.
Гангалын рэнки солмаз,
Онун кими күл олмаз!

БОШ ЖЕР

Дөвө бир гонаглыға
Чағрылмадан кэлмишди
Белә жердән галмағы
Шәнинә ар билмишди.
Көрдү башда Маралын
Жанында бир жер бошду,
Көзлери парылдады,
Дөвөнин ганы чошду.
Өлдөн вермөк олмазды.
Бу фүрсәти, мөгамы,
Маралла гоша она
Нәсәд апарсын намы.
Боғазыны узадыб
Деди: — Жол верин, кечим!
О жери сахлайыбдыр
Маралым мәним үчүн...
Дедиләр: — Сарсаглама

Фил әjlәшир орада.
Бош жер чохдур, кеч отур
Ешшөклә бир сырада!

БҮТӨВЛҮК...

Дағ дөшүндө, талада
Бир дајча отлајырды.
Ширин, сүдлү отлары
Гырпыб хымыртлајырды.
Гәфил бир сәс ешитчөк
Дајча һүркүб һоппанды.
Мүркү вурурмуш кими
Тез сөксәниб ојанды.
Көрдү бир аз кәнарда
Дајчаја охшар бири
Хынчыр, әзир отлары,
Каһ да тапдајыр жери.
Дајча диггәтлә бахды,
Аншыра билмәди ки,
Нә һејванды бу белә:
Өмрүндә беләсини
Көрмәмишди о һәлә.
Әкәр о дајчадырса
Ахы нијә беләди?
Бој-бухуну биртәһәр —
Тулағы да пәләди.
Бир аз јахына кәлиб
Дајандылар үз-үзә
Боз дајча кишнәјәрәк
Белә башлады сөзә
— Кимсән? Бир мәнә сөјлә
— Адым нәјинә көрәк?..
Доғмача атамдыр Ат;
Анам да ки, чал ешшөк.

Мен сәнин гардашынам
Кәл бир кезәк, доланаг.
Һәр ишдә әлбир олуб,
Бир севинәк, шадланаг,
Боз дајча чаваб верди:
—Затын гырыгды демәк—
Әслин — һәр чинсдән бир аз —
Сәндә бүтөвлүк олмаз!

СУСС!:

— Дәдә! О, киши кимди
Бекемот тәк шишиб?..
— Сусс!
Сәдримизди, ешидәр..
Үфүрдүкчә, үфүрүб
өһдәлик планлары:
Олуб-олмајанлары,
Олмајыб-оланлары,
Јејиб-ичиб, шелләниб,
Алыб-вериб, бөлүшүб
Киши бу көкә дүшүб.
— Гага!
Бу гыз бәс нијә
Күндән-күнә саралыр,
Гурујур гаха дөнүр?
— Сусс!..
Баш һакимин гызыды
Әнтигфүруш базыды
Даш-гашларын ичиндә әријиб
јоха дөнүр.
Сусс!
— Ләлә!
Бу залымоглу Рүшвәт
Көрдүн нәләр сөјләјир...

Ганунлардан дәм вурур,
Пејгәмбәрлик еләјир.
Сусс!
Ешидән-билән олар,
Јерин дә гулағы вар.
Одур пејгәмбәр, бәли,
Јаман кәтирир әли.
Јахшы тань,
анла, бил —
Јатыздырар лап он ил,
А киши! Бир бәри бах,
Нә лал-динмәз олубсан,
Евдә аман вермирсән,
Чөлдә дилин гурујур!
— Сусс!
Нә дил, ағыз,
нә сөһбәт
Инди беләдир адәт:
Дил баша бәладыр, ган
Сусмағы бачар һәр ан.
Өз ишини биләнләр,
Ичин-ичин «Күләнләр».
Ишдә, күчәдә евдә
Ашкарлыгдан дәм вурур,
Сәссизлији горујур.
Сусс!
Сусс!

БӘРӘКАЛЛАҢ

О јалтаг тутугушу
Өз саһибини көрчәк,
Дејирди: — Бу дүнајда
Сәнсән ағыллы, көјчәк.

Саһиби дә бу сөздән
 Хеҗли хошһал олурду.
 Елә бил бош башына
 Ағыл-камал долурду.
 Тумарлаҗыб өпүрдү
 Һәтта тутугушуну.
 Шадлығындан аз гала
 Итирирди һушуну.
 Өз-өзүнә деҗирди:
 Бу гуш дүз деҗир.
 валлаһ...
 Јахшы таныҗыб мәни,
 Әһсэн!
 Ај баракалаһ!!

ХАСИЈҖӘТ

Ат налы вурдурарат
 Узунгулаға бири
 Деди: — Мәним «кәһәрим»
 Атлардан галмаз кери.
 Налы дәҗишилсә дә,
 Дәҗишмәди һәр иши,
 Әввәлки кими галды
 Улағынын јериши.

ШӘРӘФ ЛӘВҖӘСИ

Шәрәф ләвһәсиндә
 Көрүб шәклини
 Ширин
 Пишик деди
 Пәләнкә:
 — Гаға,
 тутулуб
 јерин.

ЗҮҖЧҮ

Бир нашы зүј тутаны
 Чәкдиләр, бөјүтдүләр,
 Кәтириб оркестрә
 «Маестро» етдиләр.
 «Мусиги Бирлији»ндә
 Саксафон сәдр иди:
 Һәмин бу Зүјчүјә о
 Арха иди, пир иди:
 «Маестро» олан тәк
 Зүјчү харич бағырды,
 Тары, каманы, сазы
 Кабинетә чағырды:
 — Һә... Инди кәрәк сизи
 Бир-бир һесаба чәкәм,
 Симли аләтләри мән
 Бурдан бирјоллуг әкәм!
 Диринкиниз зәифдир,
 Белә ишләмәк олмаз.
 Хырым-хырда концертлә
 Јох, баш кирләмәк олмаз.
 «Маестро» гызышды...
 Әндә вәфалы олду.
 Саксафон көлкәсиндә
 Зүјчү сәфалы олду.
 Амма мүсабигәдә
 Јаман долашды кәләф,
 Саксафон сәдр чыхды
 Зүј тутана нахәләф,
 Бојундан тамам атды
 Зүјчүнү, натаразы,
 Танымаг истәмәди
 Өзү јолдугу га...

«Маестро» илишди,
Кечән күнү унутду,
Концертләрден говулду,
Матәмләрдә зүј тутду.

ПАЈ

Бир күн атлы гарышга
Бир ганадлы гарышга
Тутараг бир бөчәји
Деди: — Нә гудурубсан?
Чыхсын көзүн, бәбәјин!
Көрмүрсән ки, әлими
Вурмурам неч бир ишә,
Мәним үчүн чәкирләр
Јағлы тикәни шишә.
О ишлөк гарышгалар,
Кечә-күндүз һәр заман
Дашыјырлар јувама,
Арпа, бугда, от, саман,
Дығырлајараг һара
Апарырсан лонбаны.
Зөһләтөкән пыспыса,
Бәс мәним пајым һаны?!
Сөјләди јазыг бөчәк
Үз тутуб гарышгаја
Лајигдирми ки, «лонба»,
Сәнин кими ағаја?:
Кәрәксиз зир-зибилди,
Кәнара дашыјырам:
Сән бугда јејәнсиниз,
Мән јахшы таныјырам
Әзаб-әзијјәт һәс
Јашајырам биртәһәр,

Тәр төкүб јүк чәкирәм
Беләчә ахшам-сәһәр:
...Бөчәјин јалварышы
Бәрк дәјди гарышгаја:
Деди: түпүрәрәм мән
Бу абыра, һәјаја!
Балам, мәнә нә дәхли
Сән нечә ишләјирсән?
Ишләјирсән, демәли,
Јахшыча дишләјирсән,
Сәфәһ-сәфәһ данышма,
Сән гулаг ас «дајына».
Јохса елә санчарам
Отуларлар вајына:

ЧӘСАРӘТ

Узунгулаг дост олду
Чобан итијлә јаман:
Бир гурда раст кәлдиләр
Сәһрада кәзән заман:
Әкиләп чанавара
Чәмкирди узунгулаг;
«Горхагсанса мејдана
Нә чыхырсан, ај сарсар:»
Ешидиб бу сөзләри
Нәфәсини дәрди гурд;
Деди: «Чәсарәтинә»
Јахшы бәләдәм, годуг,
Олмасады јанында
Әкәр көпәк јошдашын,
Саламат галмаз иди
Сәнин о ахмаг башын:

ДЭРИН ГАЗАН.:

*...Гују газан өзү дүшөр,
Аталар сөзү.*

Бир түлкү чаггал илө
Башладылар кэләжә.
Халлы Пөләнки бир күн
Салмаг үчүн тәләжә
Кечә икән мешәдә
Бир гују газдырдылар.
Үстүнү кол-кос илө
Өртдүләр, басдырдылар.
Кизләниб бир кәнарда,
Дајандылар пусгуја,
Көзләдиләр ки, пәләнк
Нә вахт дүшәр гујуја.
Халлы пәләнк ојаныб
Нә'рә чәкди, кәрнәшди.
Мешә ләрзәжә кәлди...
Јенә түкләр үрпәшди.
Түлкү илө чаггалын
Ајаглары сүрүшдү...
Газдыглары гујуја
Онлар өзләри дүшдү.

ХАСИЈЈӘТНАМӘ

Мәчлисләрин бәзәји
Тој-магарын үрәји
О, икид чомәрд араг,
Сөзлү-кизли гәлбләр
Охудур вараг-вараг.

Бири жүзә чатдырыр.
Күлдүрүр,
Ағлатдырыр.
Елә шәнләндирир ки,
Алыр башдан ағылы.
Бејинләрдә сәсләнир
«Гара дивин нағылы.»
Түлкүнү Аслан едир.
Пишик дөнүр пәләнкә
Һеч бир ички
Онунла чыхмаз
јарыша, чәнкә:

1970

ПРОГРАМ

Бүлбүлә дедиләр:
— Сән
Кәрәк програмыны
Бир гәдәр дәјишәсән.
Шух нәғмәләр гошасан,
Һәм дә динкилдәјәсән,
Белә чинкилдәјәсән.
Јохса көһнәдир дөбин,
Варса бир азча тәбин...
Бүлбүл динкилдәмәкдә
Шан-шөһрәт арамады.
Көһнә услубу илө
Ишә дә јарамады...
Сәһәри о сәһнәдә
Дәјишилди програм.
Концерт баптајан заман
Бүлбүлүн әвәзинә
Динкилдәди сағсаған.

ИКИ ГАРҒА

Дәрәдә җем ахтаран
Гартымыш ики гарҒа
Астадан дәрдләширди:
— Ешитмишәм, ај гаҒа,
Куја ки, бу күн-сабаһ,
Дәрәләр дүз олачаг.
ГарҒа, гузгун чәкилиб,
Мешәләрә долачаг...
Горхурам ки, орада
Биз ачындан лап өләк.
Мешәдә көз чыхарыр,
Бир тикөжә шир, пәләнк,
Елә бурада да биз
Мөһтачыг бир чирәжә
Һарам-һалал галыб ки,
Туллајалар дәрәжә.
Кимин әлиһә һарда
Нә кечирсә тез удур.
Әт олсун, сүмүк олсун,
Дејир јахшысы будур...
Дәриндән бир аһ чәкиб
О бири гарҒа деди:
— Дәмирчајнаг чалаған
Јердә нә варса једи.
Дәрәләр дә, дағлар да,
Мешәләр дә бошалыб...
Дүнја азлыг еләјир,
Инди көјә баш алыб,
Көјдә дә һәр нә варса
«Јемим олсун» — дејәчәк —
Гудуруб, о, бизи дә,
Өзүнү дә јејәчәк!

ХӘБӘРДАРЛЫГ

— «Горуглары горујаг».
Чаггал мә'лумат јазды:
— Фәләкәт көзләнир.
Чөлтојуғу лап азды.
Онун нәсли кәсилир.
Белә кетсә....
Доғрусу —
Фермаја дарашачаг,
Тојуг-чүчә оғрусу.
Демәјин а... демәмишәм,
Хәбәрдарлыг едирәм.
«Гушчулуг бирлији»ндә
Инди өзүм сәдрәм.

КАР ГУЛАҒЫН ӘҖВАЛАТЫ

Дејирләр, нә заманса
Кар олмушду бир гулаг.
Тутулмушду, батмышды,
Ешитмирди сәс-сораг.
Бир чиһаз гондардылар.
Батмыш гулаг ачылды.
Каш һеч ачылмајајды —
Билди нә чалһачалды...
Ешитди ки, тојуг вар
Хоруз олуб, банлајыр.
Нәр дәмә вар һөнкүрүр,
Ешшәк ону данлајыр...
Ешитди ки, гартал вар
ГарҒадәк гарылдајыр.
Бајгуш вар «чәһ-чәһ вурур»,
Бүлбүл вар зарылдајыр.
Ешитди ки, пәләнк вар.
Чаггал тәк вагтылдајыр.

Түлкү вар нә'рә чәкир,
Габан вар гаггылдайыр...
Гуруду галды гулаг
Бу гондарма хисләтә.
Билмәди баш көтүрүб
Гачсын һансы хәлвәтә:
— Гулаглара гургушун
Узун ишдир мухтәсәр
Бу нә аләм, бу нә сәс?!
Буна гулагмы дөзәр?!

ПӘЛӘНК ДОСТУ

Пәләнк даһа гочалыб
Күчдән дүшмүшдү тамам
Өз-өзүнә дејирди:
— Бу имиш «ахыр-заман».
Бәбирләрлә дөш-дөшә.
Кәлән вахтларым һаны?
Нә'рә чәкиб јыхардым
Чох Ајыны, Асланы.
Голумда нә о күч вар,
Нә дизләримдә тагәт.
Көрүнүр пәләнк өмрүм
Сона јетир нәһәјәт...
Кедим, мән бир дәрәдә,
Әбәдилик узаным,
«Дунја, әлвида!» — дејим,
Өлүм, гуртарсын чаным.
...Дәрәдә үч чанавар
Хысынлашараг бир-бир,
Пәләнки өлдүрмәјә
Төкүрдүләр бир тәдбир...
Бирдән көрдүләр пәләнк
Кәлир онлара сары...

Дедиләр: — Фикримизи
Анламајајды бары! —
Һәрәси бир тәрәфдә,
Диз үстә чөмәлдиләр:
— Хош кәлибсән бураја,
Пәләнк гага — дедиләр. —
Елә инди бурда биз,
Фиқирләширдик кәләк,
Сөндән һал-әһвал тутуб
Вәзијјәтини биләк.
Топлајыб сон күчүнү,
О мәрд гочаман пәләнк
— Рәдд олун көзләримдән —
Деди нә'рә чәкәрәк. —
— Нечә ки, нәфәсим вар,
Бир дә көрмәјим сизи.
Јохса учуз сатарсыз
О мурдар дәринизи...
Билмәмишдим пәләнкә
Һәр јетәндән дост олар,
Пәләнкин өз сирдашы,
Өз ады, өз досту вар!

СӘН, ЈА МӘН

Дәм чајники өјүндү,
— Самоварын боју вар.
Әлиндән нә кәлир ки,
Бир азча даг сују вар.
Күмүш самовар деди
Дәм чајникинә: бала,
Тавана дәјир сәнин
Ловға бурнун аз гала.
Башым үстдә сахлајыб
Чәкирәм ки, назыны

Сән самовар чајынын
Ағ едесән үзүнү.
Јохса нәјимә кәрәк
Сәнинлә достлуг етмәк.
Чиј сују гәјнадан мән
Чај устасы сән — демәк?...
Дәмкешдән дүшдү чајник
Ону саја салмады.
Кәнарда галды үч күн,
Үч күн дә дәм алмады.

ГАБАН ГАНАЧАҒЫ

Бир күн бир чөл габаны
Кәзиб дағы, араны
Кәлиб бир баға чатды.
Көрдү өзкә бүсатды...
Алма, армуд, һејва, нар,
Нә десән һәр мејвә вар.
Бир һејли једи, дојду,
Бағы виранә гојду.
Тинкләри хынчыб эзди,
О баш-бу баша тәзди.
Донгулдады, фынхырды.
Күлү, ағачы гырды.
Деди: әчәб јер тапдым,
Јаман ачылды бахтым.
Белә шеј көрмәмишдим,
Мән ки, лап көрмәмишдим.
Даһа бурдан кетмәрәм,
Габанлыг да етмәрәм.
Оларам ев донузу,
Јанымда тојун, гузу...
Гочла да достлашарам,
Архајынча јашарам.

Нәслим тәк нәсил һаны,
Нечә гызғын һејваны
Бир бахышла мәст едәр
Салар чөлә дәрбәдәр.
Буралар олар мәним.
Әбәдилик мәскәним...
Ешидиб донгултуну.
Сәс-күјү данғылтыны,
Галхды көзәтчи буга —
Бојланыб сола, саға,
Бујнузуну сазлады.
Габаны гапазлады
Деди: о чәнкәлликләр
Гамышлы әнкәликләр
Елә сәнин јеринди.
Бир де көрүм бу баға
Һардан кәлиб кирибсән?
Јохса, а чөл һејваны,
Мәни өлмүш көрүбсән?

АД

Оғлуна ад сечмәкдә
Чох фикирләшди милчәк:
— Ләрзә салсын аләмә
Оғлум адыјла кәрәк
Чох көтүр-гој еләди...
Јүз ад дүшдү јадына
Амма һеч бири онун
Чатаммазды дадына.
Мүнасиб ад тапмагда
Әлдән дүшдү аз гала
Ахыр әзиз оғлуна
Бир ад тапды — Филбала.

ӨЗ ТАЈЫ

Гәчәләжә дедиләр:
— Сән кими бәјәнирсән?
Деди әләчсыз галыб
Гарталы сечмишәм мән!

ДӘ'ВӘТ

Дә'вәтнамә көндәрди
Боз чанавар гојуна:
Сизи әзиз баламын
Чағырырам тојуна.

ШУБҺӘ

Шан-шөһрәт дүшкүнү бир «мәшһур» овчу
Һај-күјчү, кәләкбаз, јаланчы көпчү,
Беш-он нишан дүзүб енли дөшүнә,
Протез гондарыб көтүк дишинә,
Аләмә данышыр мәһарәтиндән,
Адындан-санындан, шәрафәтиндән,
Дејирди: — Бу орден «Ајы бүрчүдүр»:
Јүз ајы овлајыб, алмышам буну.
Бу медал «Пәләнк»дир, бу нишан «Шир»дир.
Бу «Бәбир», бу «Аслан», бу да јүз «Габан»,
Нә гәдәр чанавар овламышам мән,
Сајсыз-һејсабсыздыр, дејә билмәрәм!
Јағыдан горудум ели-обаны —
Јыртычы гапланы, әф'и иланы
Тутуб дири-дири гәфәсә салдым,
Бу үч нишаны да о вахты алдым.
Һәлә овчулуғум галсын бир јана
Көзәллик вермишәм мән бу чаһана.

Кичик тәпәләри дағ еләмишәм.
Сусуз сәһралары бағ еләмишәм.
Һәмишә сајығам, марыгдајам мән,
Гуруб јаратмагдыр мүгәддәс пешәм.
Һеч кәсдән кәсмәрәм көмәк әлими...
Бир күн гоншу кәлиб зар-зар ағлады,
Деди: — Чијәрими о гурд дағлады!
Дүнән ахшам үстү гаш гараланда
Мешәдән чумарағ о бирчә анда
Боғду беш гузumu, бирин апарды.
Санки үрәјими дидиб топарды.
Овчу дүшүндү ки, кетмәсә әкәр
Гәфилдән пахыры ачыла биләр.
Јығыб нишанлары шаһгатар етди,
Әлүстү тәрпәниб мешәјә кетди.
Үч күн көзләдиләр кери дөнмәди.
Изи дә, тозу да һеч көрүнмәди.
Әтрафы доланыб чох ахтардылар,
Овчуну тапмајыб гоһум-гоншулар:
— Бәлкә јыртычылар јејибдир—дејә
Шикајәт етдиләр мешәдә Ширә.
Шир әмр етди, дәрһал топланды һамы,
Башланды мешәнин өз иттиһамы.
Аслан, Пәләнк, Ајы анд-аман етди,
Чаггал горхусундан өзүндән кетди,
Шир көрдү, бир Түлкү јаман вурнухур,
Дөјүкүр, шәкләнир, сусур, дурухур,
Шир она чәмкирди: — Еј, түлкү ләлә!
Дәрин боғазындан чыхмамыш сөјлә
Овчуну ким јејиб? Билирсән, ач де!
Демәсән чаныны аларам инди...
Түлкү зарыды ки: — Гоншум чанавар
Үч күн оларды ки, билмирәм нә вар
Кечә сәһәрәчән әзијјәт чәкиб,
Елә јувасынын јанында чөкүб
Һыггана-һыггана һеј улајырды.

Чырпыныб-зарыҗыб уфулдаҗырды...
Сәси өтән кечә кәсилди, җатды.
Дедим кедим көрүм нә әһвалатды...
Кетдим, көрдүҗүмә һеч инанмадым,
Башымы сындырдым, бир шеҗ ганмадым.
Бахдым дәмир-дүмүр төкүлүб, галыб,
Бу иш мәни җаман шүбһәҗә салыб...

ГАҖҖЫ

Архасы үстә дүшүб
Бир күн Чанаглыбаҗа
Чалышыб чапалады,
Җалхаммады аҗаҗа.
Бирдән, көрдү сәмада
Сүзүб учан җарталы
Деди Җартал, җазыҗын
Мәндән дә писди һалы.
О бәдбәхти көрәсән
Ким җалдырыбды ора.
Индиҗә җыхылачаҗ,
Олачаҗ тикә-пара!..

КӨЗ ҮСТӘ

— Җурбанды сәнә
Бу шириң чаным,
Сәнсән әзәлдән
Диним, иманым,
— Чох саҗ ол, достум,
Билирсән нә вар?...
Бирчә аҗлыҗа
Бир аз борҗ... олар?
— Еһ, пул нәдир ки,

Мәндә чан истә.
Пул чан деҗил ки,
Деҗәм көз үстә.

ҖЫРХАҖАҖ

Аҗаҗдан сөз дүшәндә
Җырахаҗаҗ һараҗ салыр:
Сәфәрә чыхан заман
Һамыдан кери галыр:

1958

БАЧАРЫҖ

Җуруда өҗүнүрдү
Җурбаҗа
Үзүкүләр:
— Деҗин, суҗун алтында
Ким җурулдаҗа биләр?!

ТУЛА ҖАРЫШЫ

Итләрин арасында
Кол-коса һүрәнләри,
Җалаҗы көрәнләри,
Аҗаҗ җалаҗанлары,
Җуҗруг булаҗанлары,
Маҗаллаг ашанлары,
Улаҗыб чашанлары,
Боҗнуну буранлары,
Чәмәлиб, дуранлары
Җалиб адландырдылар.
Мүкафата салдылар,
Хеҗли дә әл чалдылар.

ТӘКӘ НӘҒМӘСИ

(Нәғмәли тәмсиллар)

Сүрүнү чәкә-чәкә,
Габагда жеке-жеке
Нәғмә гошурду тәкә:
Кәлмәсин көзә Кечи,
Бизим бамәзә Кечи.
Азалан тәк әнлији, —
Сүдлү бијан, јемлији,
Тез тутур кәлинлији,
...Кәлмәсин көзә Кечи,
Бизим бамәзә Кечи.
Күндә бир рәгс өјрәнир,
Динкилдәјир, дилләнир
Гәзилләри јелләнир...
Кәлмәсин көзә Кечи,
Бизим бамәзә Кечи.
Күнү мејди, мәзәди...
Дост-танышы тәзәди
Дәрәләри бәзәди.
Кәлмәсин көзә Кечи,
Бизим бамәзә Кечи.
Сорушмајын һардады,
Јајда јајлаглардады.
Ғышда да баһардады.
Кәлмәсин көзә Кечи,
Бизим бамәзә Кечи.

ВӘРДИШ

Иланын баласына,
Дәјәлик етди аһу:
— Гој бөјүдүм јетимди,

Тутар наләси, аһы...
Бөјүдү јетим илан
Зәһәрлә долду диши.
Дүшдү онун јадына
Өз иланлыг вәрдиши.

1970

ҺҮНӨР

Пишик ловғаланыб
Деди көпәјә:
Һүнәрин варса кәл
Кир бу күпәјә!

ТУЛА КИЛЕЈИ

Бир күн бир горхаг тула,
Һүрәјән, јалтаг тула
Кизли кәлиб јавашдан
Сорушду алабашдан:
— Әзизим, мән дә итәм
Амма чәкирәм ситәм.
Сән јејиб салланырсан.
Һәр ахшам јалланырсан.
Ишин кечә һүрмәкди,
Једијин дә дүрмәкди.
Ахы мән дә һүрүрәм,
Һәр кими ки, көрүрәм.
Тәпикләјирләр мәни,
Әзизләјирләр сәни.
Сәһәрдән ахшамачан
Һүрүрәмсә дә ачам...
Алабаш бу тулаја
Јалтаг, горхаг «балаја»

Деди: — Ону јахшы бил,
А бошбогаз, а тифил,
Чүчөлөри күдүрсөн,
Тојугу нүркүдүрсөн.
Лал ол, данышма бары,
Көрсөн боз чанавары
Ајаг үстө өлөрсөн,
Гурдларла пәнчөлөшмөк
Нәдир онда билөрсөн.

ТӨҢФӘ

Ағзында тикан
Бир узунгулаг,
Бүлбүлө деди:
— Кәлсән, дост олаг,
Сәнә хош төһфә
Мән кәтирмишәм
Өз бағчамыздан
Инди дәрмишәм.
Бүлбүл сөйләди
Узунгулага:
— Алгыш мин алгыш
Белә улага!
Белә ки, зәриф
Инчә зөгүн вар
Етибарын да
Төһфән тәк олар!

БӘХТӨВӘР

О гәдәр јаздылар ки,
Горхаг, јалтаг
түлкүдән
Ады дилләрә дүшдү,
Деди: бәхтөвәрәм мән!

ТӨРӘФМУГАБИЛ

Пишик, баласына
дејирди һәрдән:
— Билирсән, оғлум,
Атанын јолуну
Кетмәлисэн сән.
Дүнјада һеч кимә
бәнзәмәсәм дә,
Төрәфмугабиләм
Ширлә әзәлдән.

АЈ ЧАН, АЈ ЧАН...

Гамышлыгда бир баға
Дөшүн вериб габаға,
Илан јумуртасыны
Бир-бир гырыб ичирди.
Бу вахт јахынлыгындан
Бир гурбаға кечирди.
Көрүб бу әһвалаты
Бәрәлди донба көзү
Әввәлчә инанмады
Көрдүкләринә өзү.
Сонра хејли севинди:
— Ај чан, ај чан! Гој ичсин,
Баға өләчәк инди!

ӨЗ ОЈУНУ

Бир узунгулаг көрүб
 Даг дөшүндө гојуну,
 Деди: — Онун башына
 Елө ачым ојуну
 Күтбаш гојунлуғуну
 Алсын өзү бојнуна.
 Бир дојунча күлүм бу
 Гојун оғлу, гојуна.
 Сөслөди: — Гојун, гојун...
 Тез бура кэл, сөзүм вар.
 Сөнө салам көндөриб
 Мөним дајым чанавар.
 Гојун ешидиб, кэлди
 Узунгулага јахын.
 Бирдөн дөнүб мөлөди:
 — О дөрөјө бир бахын...
 Дајаныб боз чанавар
 Бахыр дүз бизе сары!
 Горхудан узунгулаг
 Әсди, олду сапсары
 Тир-тап узанды јерө.
 Нандан-һана ајылыб
 Көрдү һәммин гојуну...
 Инди дүшдү јадына
 Өз әмәли, ојуну.

ИКИ ЕШШӘЈИН АРПАСЫ

Беш-он ешшәјө бахан
 Данабаш бир авара.
 Арпа-саманы гојду
 Бир ахурда онлара...
 Ешшәкләр көмиришиб,

Әл-ајаға галхдылар.
 Фынхырыб, шыллаглајыб
 Бир-бирини гарпдылар
 Боз гәфил бир тәпиклә
 Чалын дишини гырды.
 Тајгулагса һајгырыб
 Чөпин көзүндөн вурду...
 Данабаш бахды ки, јох,
 Ара јаман гарышыб...
 Теч гачды идәрәјө:
 Ешшәкләрим гарпышыб...
 Дедиләр: Чөрәнләмә!
 Сән иш билән дејилсән,
 һеч ики ешшәјө дә
 Арпа бөлән дејилсән...
 Данабашын јеринә
 Шишманы көтүрдүләр.
 Елө бил ки, ач гурду
 Сүрүјө өтүрдүләр.
 Шишман арпа-саманы
 Анбарда харпылдатды.
 Беш-он ешшәјө исә
 Бир чәнкә чөр-чөп атды...
 Белә пај бөлән Шишман
 Једи, шишди учалды
 Кечиб Баш Идарәјө
 «Баш бөлән» ады алды.

БЫЧАГ-ПЕНДИР

Күт Бычаг доғрајыб јағлы пендири
 Елө һөвәсләнди
 Сөјләди: — Тири,
 Көтүјү чапарм,
 Доғрајарам мән.

Кәсәрсиз дежиләм балта, дәһрәдән...
Белә чаваб верди пендир Бычаға:
— Чох да гүррәләниб гачма габаға.
Нәлә сәс-күј салыб өзүнү өјмә,
Јумшағы кәсмәклә дөшүнә дејмә,
Дүкан пендирийини үзүнү көрсән
Онда өјүнәрсән кәсәринлә сән!

МУКАФАТ

Нечә илдир анбардан
Чыхмамышды ешијә.
Мукафат да верилди
Буна көрә пишијә.

1960

АЧКӨЗЛҮК

Ачкөз зәли о гәдәр
Сорду дамардан ганы...
Шишди-шишди партлады,
Ганүстә чыхды чаны.

ФИЛ ӨЛҮМҮ

Бир зүрафә бахырды,
Узагда дуран филә.
«Көрәсән нә олубдур,
О, неч тәрпәнмир, белә?..»
Өзүнү топлајараг,
Горха-горха зүрафә,
Башлады аста-аста

142

Кәлмәјә фил тәрәфә,
Јахынлашдыгча көрдү
Дәһшәтли хортумуну,
Нәһәк фил көвдәсини,
Бојуну, бухунуну,
Титрәди ајаглары...
О, кетмәди, дајанды.
Деди: — Јәгин јатыбды.
Бәлкә бирдән ојанды?!
Узун хортуму илә
Тутуб, алар чанымы
Нијә наһаг јерә мән
Ахыдым өз ганымы?...
Үз чевириб керијә
Гачды мешәјә сары.
«Та көздән итинчә мән
Ојанмајады бары!»
Горхуб гачан зүрафә,
Фили јатмыш билирди.
Ајаг үстдә дуран фил
Јатмамышды өлүјдү,
Ел ичиндә мәсәл вар:
Нәһәнкләрин, мәрдләрин
Өлүмү дә мәрд олар.

ХАҢИШ

Јалгузаг хејли вахтды
Кефи көк доланырды.
Гојун-гузу сәсинә
Јухудан ојанырды.
Амма илләр өтдүкчә
Төкүлүрдү дишләри.
Хатирәјә дөнүрдү
Әмәлләри, ишләри.

143

Дујурду белә кетсә
 Нәсрәт галачаг әтә.
 Елә буна көрә дә
 Дүшдү өзкә нијјәтә.
 Јүз өлчүб, бир бичәрәк,
 Белә јазды «Сабесә»: —
 Өз әмәк китабчамы
 Көндәрирәм мән сизә,
 Бу дәрәдә, бу дағда
 Әла хидмәт етмишәм,
 Нәр вахт чәтин ишләрә
 Мән көнүллү кетмишәм.
 Инди өтүбдүр јашым,
 Корланыбдыр јаддашым.
 Даһа дөзә билмирәм
 Сәрт ғыша, ғызмар јаја.
 Хаһиш едирәм, мәни
 Чыхарын пенсијаја.
 Алым, һалалча јејим,
 Зәһмәтимин барыны
 Раһатча гаршылајым
 Ғышымы, баһарымы.
 ...Чох кечмәди, «Сабес» дә
 Гурда чаваб јегирди: —
 Овчулар идарәси —
 Үнваныны көтүрдү!

АЈ МАШАЛЛАҢ

Әлини белинә гојуб боз Ајы,
 Јајхана-јајхана ловғаланырды.
 Санки тапылмазды мешәдә тајы,
 Өзүнү һамыдан күчлү санырды.
 О белә дејирди:
 — Мәнәм буранын

Нәһәнки, гочусу, икиди, мәрди.
 Нечә ки, мән варам
 бах бу мешәдә
 Чејранын, чүјүрүн олармы дәрди...
 Кимин чүр'әти вар «мән, мәнәм» дејә,
 Мәндән ихтијарсыз бир колу әјә.
 Тутуб гулағындан чәкиб ортаја,
 Чаныны аларам мән дөјә-дөјә...
 Бу һәдә-горхуну ешидән Мејмун
 Ағачын башында бирдән чығырды.
 Онун фәрјадына Шир илдырым тәк.
 Бир анда шығыды, о, Боз ајынын
 Пејсәриндән тутуб, атды дәрәјә...
 Ағачдан-ағача тулланыб Мејмун
 Тамаша едирди бу мәнзәрәјә...
 Көрдү ки, ајынын јамандыр иши,
 Әзилиб гол-ғычы, ғырылыб диши.
 Биртәһәр јериндән истәјир дура,
 Мејмун гәһгәһәјлә әл чалды: — Ура!
 Јаманча икидсән, гочусан биллаһ!
 Мешә пәһләваны сәнсән, машаллаһ!!

ДАҢА СӘНДӘН ДӘ ЈАЗМАРАМ

Узунгулағын бир күн
 Сәбр қасасы дашды
 Тәмсилчини көрәндә
 Тәрслији башдан ашды.
 Ангырды: — Киши, мәни
 Сән нә көкә салыбсан?..
 Мин чүрә бөһтан атыб
 Күлүб, әлә салыбсан
 Нә тутубсан јахамдан
 Јерли-јерсиз һагг-һаһаг!
 Елә мәндән јазырсан,

Өд чөкчөксэм нэ вахт?!
 Күчүн мөнөми чатыр?
 Бэсдир, ахы, бир утан!
 Мөндөн нэ пислик көрүб
 Дөдөн, ја улу бабан?..
 Төмсилчи хејли сусду,
 Рәики саралды, солду.
 Ешшәјин гаршысында
 Онун көзләри долду.
 Деји: — Наглысан,
 Узаг әсәрләрин даш јахасындан,
 Ана тәбиәтин карханасындан,
 Сәни дарта-дарта
 кәтирмишәм.
 Мүтилијини көрүб,
 башына нохта.
 Белинә чул салмышам,
 О хош күнләрини
 әлиндән алмышам.
 Нагсуз-муздсуз
 гула дөндәрмишәм.
 Мешәјә одуна, даға дуза,
 Дәјирмана уна көндәрмишәм.
 Јаман күнләрә гојмушам,
 Көтөкләјә-көтөкләјә
 минмишәм, чапмышам.
 Бизләјә-бизләјә
 дәрини сојмушам.
 Күчүн чата-чатмаја
 јүк чөкмөк, јүк дашымаг
 Борчун олуб,
 Белин икигат әјилиб,
 Чувал үстә хурчун олуб.
 Төјшүјүбсән, кечә-күндүз
 дағда-аранда.
 Кимсәјә чатмајыб һајын

Ач-сусуз галыбсан
 Гарда-боранда
 Чанаварлар олуб дајын....
 Заман өтүб...
 Јаман өтүб...
 Дәјирманлар маторлашыб,
 Арабалар машынлашыб
 Сәнсә көрәксиз олубсан,
 адына верки бағланыб,
 Гапылардан говулубсан....
 унудублар ки, сән
 «Китаб јүклү ешшәк» сән
 Нә бөһтанчы,
 нә јаланчы,
 нә мүфтәхор —
 Чәфакешсән, ишләксән.
 О мүдрик молла да,
 Дәрдини сәнә сөјләјиб,
 анлајыбсан, ганыбсан.
 Наданлар сызладыб ону —
 Сән дә јаныбсан.
 Нәлә бунлар бир јана.
 Инсафы- мүрвәти
 Мән дана-дана
 көлкәнә тују газмышам.
 Ганмазлар ганмајыб мәни.
 Онлары фикримдә тутуб
 сәни јазмышам.
 Адына, сөзүнә бөһтан атмышам,
 Јаланы керчәјә,
 керчәји јалана гатмышам,
 Доғрудур, елә сәпин дә —
 Бә'зи-бә'зи ејибләрин вар...
 Амма нә илансан,
 нә әгрәбсән, нә чанавар!
 Јалтаг да дејилсән,

сөз кээдирен, ара вуран,
 Алчаг да дежилсэн.
 Ахы нә олсун?..
 Кобуддур ангырмағын.
 әдәбсиздир ағнамағын,
 Узундур гулағын,
 Әндазәсиздир о нәјин...
 Елә белә дә олар
 Нәр нәји варса ешшәјин.
 А мәним ишләк, мәзлум,
 Дөрд аҗағлы ұлағым.
 Сәнә јаман демишәм,
 Лал олајды дилим,
 Сәни пис ешитмишәм,
 Кар олајды гулағым,
 Инди Пешманаң,
 Бу јашымда.
 Елә јерли-јериндәдир
 Сәнин көзүн дә,
 гашын да.
 Өзүнә көрә
 ағлын да вар башында.
 Батдығын јердән
 бир дә кечмирсән.
 Ән тәмиз сују да
 үфүләмәмиш ичмирсән.
 Шәһәрләр дағыдыб,
 Евләр јыхмырсан
 Ганлар ахыдыб,
 Рүтбәләрә чыхмырсан.
 Гардашы, гардаша
 вурдурмурсан.
 Бу милләти, о милләтә
 гырдырмырсан,
 Өзкә малында

Тамаһын јох.
 Нәр нә гисмәтинсә —
 јејирсән аз-чох.
 Јоллар кәсмир,
 рүшвәт алмырсан.
 Дәһшәтли силаһларла;
 дүнјаны бәләјә салмырсан.
 Јери-көјү
 бир-биринә гатмырсан
 Адыны нәслини
 даныб атмырсан..
 Билирәм беләсән,
 амма нејләјим?
 Нәр кимдән, нәр нәдән
 Јазырам,
 өзүмә гују газырам.
 Мүдирдән јазырам
 белими бүкүр.
 Сәдрдән јазырам
 комамы сөкүр.
 Нәкимдән јазырам
 Дәлиханаја салыр
 Нәкимдән јазырам
 «Бәлиханаја» салыр...
 Аз-чох гананым,
 күманым сәнсән.
 Бағышла, бир даһа
 Тәмсилдә јолуму азмарам.
 Бачарсан кет гандыр
 Вәзифәли ганмазы, —
 Бах онда мән сәндән
 Јазмарам, јазмарам.

ӨЗҮ-АДЫ

О гәдәр јолдулар ки,
Гарталын ганадыны.
Мүнсифләр һеј'әтиндә
Дәјишдиләр адыны.

ЈАШЫДЛАР

Сөјүдә дедиләр:
— Нечә јашын вар?..
Деди: — Бу даг мәнлә
Һәмјашыд олар.

БАШ-ПАПАГ

Башында папаг
Башындан баһа.
Деди: — Бу башла
Даһијәм даһа.

БОШ КИСӘ

Хәбәр көндәриб дәлә
Өз језнәсинә белә:
Бир-ики кисә чөвүз
Көндәр гонагларым вар.
Онсуз да әлиндәдир
Сәнин гоз долү анбар
...Језнәјә чатчаг хәбәр
Ики дејил, бир кисә
Чөвүз көндәрди сәһәр.

Јаддан чыхараг галды
Језнәдә бир бош кисә.
Кәлди онлара гајны.
Һирсиндән
әсә-әсә.

Деди: ө бош кисәни
Бу дәгигә тап, кәтир!
Мәнә һеч лазым
дејил.

Јарымчыг һөрмәт, хәтир.
Чошуб нөләр демәди
Ачыг, бәрк ачыг иди.
Амма, дејән, дәләнин
Өзү јарымчыг иди.

«ЧӨЗӘ»

Ала гарга јанына
Чағырыб бечәсини,
Үз-көзүнү туршудуб
Галдырды кур сәсини:
— Нә олуб? Јенә сәндән
Бир јығын шикајәт вар!
Јазырлар ки, позулур
Идарәндә ганунлар...
Вахтында-вә'дәсиндә
Ишә-күчә кетмирсән.
Низам-интизама да
Әсла әмәл етмирсән!
Ахы сән ки, мүдирсән,
Бала, буну анла, ган.
Бир хәчаләт чәк бары
Өз нүфузлу атандан...
Сәнә көрә мәнә дә

Кеч-тез дэјэр шапалаг.
О көзэл идарэни
Зај етмисэн, ај сарсаг.
Даһа о вэзифэдэ
Гала билмэзсэн, бала
Сэнэ чэза верэчэм, —
Чохуна ибрэт ола.
Бу деди-годуларын
Көкү кэсилсин дејэ,
Кэл сәни рәис гојум
Башга бир идарәјә!

ӨЗҮН БИЛ

Гушчулуг фермасына
Мүдир гојдулар Газы.
О күндөн дә гушларын
Гара кәлди илк јазы.
Бир күн Газ чағыртдырыб
Гәбулуна Турачы
Үз-көзүнү туршудуб
Дејинди ачы-ачы:
— Билмирәм нечә олуб,
Сән дүшүбсән бураја?..
Бој-бухунун, јөндәмин
Јарашмыр бу сараја!
Сәни баша салмаг да
Јаман мүшкүлдү, мүшкүл,
Ихтисара дүшүрсән
Ишини индидән бил
Сонра да Газ Товузу
Чағырыб гәбулуна,
Нәвазишлә, һөрмәтлә
Јер дә көстәриб она
Деди: — Әјләш, әзизим!

Дојунча бахым сәнә,
Сәнлә биркә ишләмәк
Гисмәт олмады мәнә...
О назәнин јеришин
Бу ал-әлван ләләјин,
Үрәјинә дәрд салыб
Гәлбигара Лејләјин,
Сәндән шикајәт јазыб
Бизим баш идарәјә,
Куја «алыш-веришлә»
Јанашырсап һәрәјә,
Дедим ләкәләнмәсин
Гој сәнин тәмиз адын.
Көзүндә галмасын гој
Бир арзун, бир мурадын,
Јүз өлчүб, бир бичмишәм,
Чох гејдинә галмышам.
Мән сәни билә-билә
Ихтисара салмышам.

АД АЛМЫШДЫ

Һамы јахшы таныјырды
о јолуг газы:
Ел ичиндә ад алмышды:
Өзүндәнразы.

ҺӘРӘНИН ӨЗ ХӨРӘЈИ

Дәвәдән сорушдулар:
— Сары кишмиш јејибсән?
Деди: — Јәгин, гангалын
Тохумуну дејирсән.

ЛАҒ

Кәлә-көтүр сахсыдан
Дүзәлмишди Күлғабы
Алтдан-алтдан
Күлүрдү
Она зәрли
Күлғабы.

МҮШКҮЛ ИШ

Дәвә ешитди ки, Фил хәстә јатыр,
Нә һәким чағырыр, нә дәрман атыр:
Кәрәсән нә олуб белә, нәһәнкә,
Азарын әлиндән кәлибдир тәнкә.
Кәрәк кедим она мән дә баш чәким.
Јә'ни тапылмајыр елә бир һәким,
Опун мәрәзини анлаја, билә?
Бир әлач еләјә бу нәһәнк филә!
Бир кедиб хәстәјә баш чәким дејә,
Кәлиб ахшамүстү чатды мөшәјә.
Дәрин еһтирамла үз тутуб Филә.
Сорушду: — Еј нәһәнк, Нә олуб белә?
Нә бәла үз вериб, ачын сөјләјин
Јығым тәбибләри әлач ејләјим...
Узун хортумуну јелләјәрәк Фил.
Деди: — Мәним ишим һәкимлик дејил,
Галдырмаг истәдим һејвандарлығы,
Гандырмаг истәдим мән бу варлығы,
Јаман зора дүшдүм, үзүлүб ичим,
Дәрдим әлачсыздыр, мүшкүлдүр ишим!

ИЧКИЛӘРИН БӘҢСИ

Алма, палыд, шам ағачы һал илә
Ејләдиләр бәһс бу минвал илә...
М. Ә. Сабир.

Сәф-сәф дүзүлмүшдү чәми ичкиләр,
Санки јарышырды мәчлисдәкиләр:
Шампан, араг, конјак, нөвбәнөв шәраб,
Ширәләр; лимонад, «Бадамлы» «Сираб»...
Әввәл, газлы шампан күкрәјиб дашды,
Ајаға галхараг, мәчлиси ачды:
— Буллур гәдәһләри долдурун, достлар,
Кәрәк бу әләмдә галиб ким олар?..
Һамыја бәллидир мәним ки, ишим.
Шәраблар шаһыдыр улу кечмишим.
Һәр әзиз-сүфрәјә мән бир бәзәјәм,
Ширинәм, мејхошам, мејәм, мөзәјәм.
Шәрбәтләр, ширәләр һечдир көзүмдә.
Мәнәм чәһнәт сују бу јер үзүндә..
Шампанын сөзүнү кәсәрәк араг,
Деди: — Отур јерә, бошбоғаз, сарсаг!
Мән олан мәчлисдә һәдјан данышма.
Көпүкләниб дашыб, һәддини ашма.
Сәни ичән кәрәк бир тулуг ичә,
Гарны шишә, галха, чәлләји кечә.
Мәним бирчә шүшәм бәс еләр баша,
Чырпарам кәлләни дивара, даша!..
Аста тәрпәнәрәк бу јердә конјак,
Араға әмр етди: — Һај-күјү бурах!
Сән дә гүррәләниб чыхма өзүндән,
Зәһирмар төкүлүр һејбәт үзүндән.
Бирчә өз ејбини гап, динмә бары,
Базара чәкибсән гејрәти, ары.
Нә вахтдан олубсан ичкиләрә баш?..
Көзүнә дурајды адым-саным каш!..
Араг һиддәтләниб сыхды өзүнү,
Бәрәлтди, ағартды домба көзүнү,
Һиккәли-һиккәли дөндү конјака,

Бахды үз-көзүндө парлажап лака,
 Шампанса чэкилиб бир аз гырага,
 Сычрајыб бир кэллэ вурду арага,
 Конјак көрдү ки, јох — бу гызғын араг,
 Никкэли, ниддэтли, бу азғын араг
 Өзүнү һамыдан гүдрэтли сајыр,
 Өдөб-әркан билмир, јаман курлајыр.
 Күкрөјиб, һајгырыб галхды ајага,
 Сөрт бир силлэ чэкди конјак арага,
 Вурһавур башланды, ара гарышды.
 Јумруг, силлэ, кэллэ, шэраблар ашды...
 Эзиб бир-бирини һалдан салдылар,
 Ајаглар алтына дүшүб галдылар....
 Бахыб бу аләмә сәрин лимонад,
 Күл-чичэк әтирли, ширин лимонад
 Деди: — Булагларын көзәли «Сираб».
 Сүфрәләр бәзәји, мәзәли «Сираб».
 Мәни бир баша сал, бу дава-далаш,
 Бу гырғын, мә'рәкә, бу сөјүш, саваш,
 Ган-гада хисләтли бу шэрабларда
 Нечә ујушубдур «шәр» илә «аб»да?...
 Она белә деди шәфалы «Сираб»,
 Достуна, сөзүнә вәфалы «Сираб».
 — Гој ачсын бу сирри көзәл «Бадамлы»,
 Дүнјаны доланыб көзән «Бадамлы»,
 Бадамлы һәзинчә башлады сөзә:
 — Улу кечмишләрден мә'лумдур бизә:
 Хејир илә шәр дә екиз јаранмыш,
 Бири о бирини рәгиби санмыш.
 Аб—судур, паклыгдыр, нурдур, һәјатдыр.
 Шәр—гандыр, гададыр, ағы, фәрјаддыр.
 Шәрсу ад верибләр она әрәнләр.
 Онун бәласыны билиб, көрәнләр.
 Шәрдән узаг олсун бу елләр дејә
 Нарам сајылыбдыр шэраб сүфрәјә.
 Кәлин алгышлајаг бу ганунлары,
 Сүпүрүб мәчлисдән атаг бунлары!

1985

АҢКИЛӘ, ГАРАКИЛӘ

Јајын исти чағында
 Бир күн үзүм бағында
 Ағ үзүм деди
 гара үзүмә:
 — Гулаг ас, гардаш,
 мәним сөзүмә,
 Намы билир биз
 Ән ширин, әзиз
 киләмејвәјик.
 Амма...
 Билирсән нә вар?
 Дүнән тә'нә еләјиб
 Бизә о гырмызы нар.
 Дејир: Ағкилә, Гаракилә,
 Чох да өјүнмә белә
 Артсан да илдән-илә
 Дүшсән дә дилдән-дилә,
 Туршујуб чәлләкләрдә
 Чахыр олурсан елә.
 Будурму әсл ишин
 Јахшы-јахшы бир дүшүн
 Һаны мөвүч, кишмишин?
 Бәс о дошабын Һаны?
 Бал кими ширин дошаб —
 Нечә дәрдин дәрманы.
 Һаны о дошаб, Һаны?!
 Ағкилә, Гаракилә,
 Артсан да илдән-илә
 Дүшсән дә дилдән-дилә
 Туршујуб чәлләкләрдә
 Чахыр олурсан елә...
 Ағ үзүмә гара үзүм
 Деди: — А мәним көзүм,
 Бизә тә'нә едән нар

Додаг бүзүб кедән нар
Сыхылыб эзиләчәк,
Ширәси чәкиләчәк,
Шүшәләрә сүзүлүб
Наршәрабам дејәчәк...

ДАНАДИШИ

Бир вахтлар кәсдикчә о,
Шитилләрин көкүнү —
Дөјүшкән даналар төк,
Габардарды көксүнү,
«Ләкләри шум еләрәм»
Дејирди өз-өзүнә.
Мәрдимазарын бир күн,
Дәрман дүшдү көзүнә.
Шишди-шишди, партлајыб —
Чыхды сујун үзүнә.

САНДЫГ

Ахшам бир дәмир сејфә
Сөјләди тахта Сандыг:
— Сәнин бош һај-күјүндән
Чана кәлдик, усандыг.
Гызыл-күмүш сахларды
Гары нәнәләр мәнә.
Кағыз-мағыз ичиндә
Чинкилдәјирсән сән дә.

ГУШ ПЕЈИНИ

(Бә'зи алимләрә)

Көкәлтмә Бирлијиндә
Даналар дилә кәлди:
— Башабәлә алимләр
Башымыза әнкәлди.
Мүфтәхор, кәләкбазлар
Көр нәјә әл атырлар.
Донузла мал-гараны
Бир төвләјә гатырлар.
Жазырлар: «Гуш пејини
Артырыр әти-ганы
Јемә гатыб верәндә
Көкәлдир мал-гараны...
Гуру барама пупу
Чәрәзди јемчиликдә
Онун әвәзи олмаз
Јонча, хаша, јемлик дә...
Чөл-чәмән үз дөндәрәр
Тәбиәтдән ајыбды .
Бу әлламә алимләр
Көр бизи нә сајыбды.
Дилимизи биләјди
Бир бу башы күллүләр,
Кәлләси чибләриндә,
Елмдә миндиллиләр,
Онлара дејиләси
Нә гәдәр сөзүмүз вар.
Ганалар тәбиәтин
Нәләрә дөзүмү вар...
Бир алимин ки, иши
Пупду, гуш пејиниди,
Көркәми адамса да
Башында гуш бејниди.

АЈЫ ЈУХУСУ

Сакит мағарада јатмышды ајы.
Јухуда көрдү ки, Улдузу, Ајы —
Алов бүрүјүбдү, кайнат јаныр.
Күнәш од пүскүрүр
Јер-көј одланыр...
Мешә елә јаныб күл тәк сөнүбдү
Аллаһын мәрһәмәт үзү дөнүбдү...
Ваһимә бүрүдү Ајыны — аман!
Аз гала үрәји партлаја, гопа,
Бағырыб, ајылды,
 елә бу заман
Көрдү ки, мешәни тутублар топа...
Ајы донгулдады:
 — Дејирәм ахы,
Күнәш од олса да
 Көзү јандырмаз,
Наһаг ғынамышам көјү, аллаһы,
Өзү јаратдығын өзү јандырмаз.
Аллаһлыг ешгинә дүшәнләр амма
Дүнјаны одлајыр топла, атомла!

БҮЛБҮЛ АҢЫ

Саксафон чалмаға башлады Бүлбүл.
Сәси тез јайылды.
 Бағда Ғызылкүл
Ешидиб аһ чәкди:
 — Даһа бу күндән
Сағсаған ојағы итбурнујам мән!..

МҮГӘССИР

— Ајаға галх!
 Чаваб вер
Накимә, мәһкәмәјә.
Мүдирин һәјатына
Ғәсд еләјибсән
 Нијә?
Зәһәрли балығы сән
Билә-билә верибсән,
Партлајыбды мә'дәси.
Јетим галыб кәдәси...
— Мөһтәрәм һакимләр, мән
Бир күнаһ етмәмишәм.
Балыг тәр-тәзә иди
Мән өзүм дә јемишәм.
Мүфтәнин өлчүсү о,
Чох једи, пәндам олду.
Тохлугдан өлдү, кетди.
Мәни дә бәднам етди.

КИМ-КИМӘ

— Хала оғлу, көр нә көкә дүшүбсән...
Пијвә чәлләји тәк јаман шишибсән!..
— Ај хала ғызы,
Сән өзүнә бир бах
Сулу әрикдән
Олдун гуру гах.

АШАҒЫ ЕН

Ашағыдан, јухары
Бајгуш бахыб Ғартала
Уғулдады, улады:
— Ашағы ен!..

Дэрэлэрдэ чабала.
Нэ гэдэр ганад чалсан
Бу энкин семада
мөнө
Чата билмэсэн,
бала!
Ганадымын янында сэн
Бир өлү милчэксэн.

ГЫНАМА МЭНИ

— А мөним өмрүмэ хэмдэм гөлөмим.
Вугарым, эзабым, гүрурум гөмим,
Елэ гынаырсан сэн дэ һей мөни —
Дејирсэн:—А Мэхфи, бир јахшы шей јаз.
Тәмсилэ дөндөриб тәмсилләр сөни...
Өзүнү бу гэдэр үзмөк дэ олмаз.
Кимди нәсипһәтэ, өјүдә бахан?
Бу мејдан тәмсилин мејданы дејил.
Әлләрдә галачаг
сөнин өз јахан,
Дүшмән кәсиләчәк достларын да, бил.
Көрмүрсән, нэ гэдэр нәгмә гошан вар...
Илдә нечә-нечә китаб бағланыр,
Һәрә бир ад алыр олур бәхтијар —
Тә’риф дејә-дејә бығлар јағланыр...
Вармы күзәрәнин,
шөһрәтин-шанын,
Сәнәми галыбды дүнјанын дәрди,
Шам кими әријир бир гуру чанын,
Билмирсэн өмүр-күн кәлди-кәдәрди?!
А мөним өмрүмэ хэмдэм гөлөмим,
Вугарым, эзабым, гүрурум, гөмим,

Догру сөјләјирсэн, нејләјим ки, мән —
Әтирли гызылкүл тикансыз олмур.
Јазырам ејбини сән дэ биләсэн.
Һәјатда ејибсиз көзәл доғулмур.
Сечә билмирсэнсә ағы гарадан
Гуршаныб, гарышма сәнәт ишинә.
Үрөкдән одланыр тәмсил јарадан
Заман сүзкәч олур өз кәрдишинә...
Дәнизә говушса көлмәчәләр дэ
Сәмтини итирәр чај да, булаг да...
Гангала гызылкүл дејилән јердә —
Бүлбүллүк еләјәр узунгулаг да.
Гынама, сән, достум; гынама мөни;
Шөһрәт гапысында битән дејиләм,
Долајы јолларда сынама мөни.
Думана дүшсәм дэ итән дејиләм.
Мөним шан-шөһрәтим тәмсилләримди.
Дүнјада галачаг дүнјанын вары.
Өмрүмдән үзүлән тәмсилләр инди
Бир заман олачаг өмрүмүн бары.
Сәмәндәр гушу тәк јанырам ки, мән
Әјррләр, оғрулар батсын, совулсун.
Тәмсилә вермишәм өмрүмү дән-дән,
Гојун башдашым да тәмсилдән олсун.

ҺӘРБӘ

Тәмсил јазандан Илан
Јаныглы иди јаман.
Дејирди: Елэ билмә
Мәндән тәмсил јазмысан.
Бил ки, әмәлли-башлы
Гүјругуму басмысан.

ӨЗҮ, АДЫ

Буллурдан дүзөлсө дө
көздөсү,
гол-ганады,
Папирос тулладылар.
Күлгабы олду ады.

ШИР ОВУ

(Халг рэвајети)

Бир күн бир шөлөгүјруг
Мешәдө улајырды.
Һәрден бир дө әјилиб
Торпағы јалајырды.
Сәсини ешидинчә
Чығырла кедән бир Шир —
Түлкүјә јахынлашыб,
Сорушду: — Бу нә ишдир?..
Түлкү сызлајыб деди:
— Ачындан өлүрәм мән.
Көсилибдир тагәтим,
Имдадыма јетиш сән
Шир сөјлөди: — Зарыма,
Гүјругумдан тут, кедәк.
Мешә дағылмајыб ки,
Јахшыча бир ов едәк..
Бир хејли јол кетдиләр,
Көрдүләр бир талада
Бир нечә ат отлајыр.
Дајаныб бу арада
Шир деди: — Түлкү ләлә,

Сән бурадача чөмәл,
Мән чуша кәлим һәлә.
Дөврә вуруб, һәрләнди,
Пәнчәсилә јер ешди,
Ширин көзү ган чәкди,
Бојну, биләји шишди..
Сычрајыб бир һәмләдә
Басмарлады бир аты.
Парчалады гарныны
Ачылды ичалаты..
Атын исти ганындан
Шир һәрисликлә ичди.
Сакитләшди мәст олду,
Санки јанғысы кечди
Түлкүјә деди: — Кәл, је!
Мән јатмаға кедирәм.
Јағлы ат чөмдәјиндән
Түлкү бир мүддәт једи
«Бундан белә кәрәк мән
Шир тәк ов едәм» деди.
Бу әһвалатдан сонра
Түлкүнү көрүб Чаггал,
Јахынлашды, бир хејли
Тутду ондан һал-әһвал.
Деди: — Машаллаһ, ләлә,
Әмәлли көкәлибсән,
Танымағ олмур сәни,
Нә јејиб, јекәлибсән?..
Түлкү чымхырды она.
— Һәрзә-һәрзә данышма!
Сән кет, чаггаллыг елә.
Өзкә ишә гарышма.
Түлкүлүјүн дашыны
Бил ки, чохдан атмышм.
Шир кими ов етмишәм —
Шир тәк јејиб-јатмышам...

Чаггал иштаһа кәлиб
 Шаггылдатды дишини
 Деди: — Неч билмәк олмаз
 Бу дүнҗанын ишини...
 Бу хараба мешәдә
 Ачындан өлүрәм мән,
 Башына дөнүм, ләлә,
 Имдадыма јетиш сән.
 Түлкү деди:—Улама!
 Гујругумдан тут кедәк.
 Мешә дағылмајыб ки,
 Јахшыча бир ов едәк...
 Бир хејли јол кетдиләр...
 Кәздиләр, доландылар,
 Талада бир ат көрүб
 Орада дајандылар.
 Түлкү Чаггала деди:
 Сән бурадача чәмәл
 Мән инди мәшг еләјим;
 Бир чуша кәлим әввәл.
 Түлкү атылыб-дүшдү.
 Чырмаглады торпағы.
 Үз-көзүнү тоз басды.
 Тутулду гаш-габағы
 Ашағы синиб, гәфил
 Ата тәрәф тулланды...
 Гоша тәпик ачылды.
 Дүз алнындан «налланды»!..
 Топ кими галхды көјә:
 Навада чыхды чаны:
 Чаггал көрә билмәди
 Ов ханы, түлкү ханы...
 Гачыб, кетди узагда,
 Чаггалы тутду күлмәк,
 Деди: — Белә овданса
 Хошдур ачындан өлмәк!

КОР АТ

Атчылыг совхозунда
 Бир кор гашга ат варды.
 Төр-төкүнтүдән јејир,
 Асудә јашајырды.
 Бурада башга атлар
 Ишләјирди кечәләр.
 Ағызларында чилов,
 Белләриндә чул-јәһәр.
 Туру саман јемәкдән
 Дишләри төкүлүрдү.
 Ғыш гапыны аланда
 Дизләри бүкүлүрдү.
 Јемләри тон-тон јејир
 Ики ајағлы атлар.
 Гаранлыгда әријир
 Тај-тај арпалар, отлар...
 Елә ки ахшам олур,
 Әл-ајаг чәкилирди
 Нәрә бир ат јүкләјир —
 Нараса әкилирди...
 Атчылыг совхозунда
 Ишләр үздә кедирди.
 Башчыларын пајына
 Мин дә, јүз дә кедирди.
 Дејирдиләр: — Инди ки,
 Бах бу гәдәр машын вар,
 Нијә һавајы јејиб
 Нарынласынлар атлар.
 Ат ки, ачындан өлмәз,
 Ғыша дөзәр биртәһәр.
 Дүнја дағылмајачаг,
 Јаз кәләр, көј от битәр...
 Бир күн «Баш идарәдән» —
 Совхоза мәктүб кәлди.

Алыб бахды директор,
 Көрдү ишләр энкәлди...
 Сәрки үчүн атмы вар?...
 Дүжүн дүшдү кәләфә,
 Үмид галды тәкчә о
 Көзләри кор «хәләфә».
 Тутуб түше-түшејлә
 Кор аты налладылар.
 Чимдириб, гашовлајыб
 Сәркијә јолладылар...
 «Чохбилмиш» директора
 Атлар нәгмә гошдулар.
 Сәс јайылды совхоза, —
 Кишнәдиләр, чошдулар:
 — Гарадыр ичин-үзүн,
 Гара үз халы нејләр...
 Тутулсун ики көзүн,
 Ат корса налы нејләр!

ЈАНАН ТӘМСИЛЛӘРИМ

Сиз еј јанан тәмсилләрим,
 Мин пәрдәли ојунлары,
 Гурд чобанлы гојунлары,
 Көрән, ганан тәмсилләрим...
 Гисмәтиниз талан олду.
 Дүз сөзүнүз јалап олду.
 Аға гара дејән «Корлар»,
 Нарынламыш мүфтәхорлар,
 Бөһтанлара гатды сизи,
 Тонгаллара атды сизи.
 Аловларда говрулдунуз,
 Нәһс илләрә соврулдунуз...
 Инди мәгам јетиб сизә,
 Заманла дурун үз-үзә.

ar
 Дөвран јаман чалхаланыр.
 Ким дурулур, ким буланыр...
 Нә гәдәр күт күдәнләр вар,
 Јахасыны дидәнләр вар —
 Намус-гејрәт атанлары,
 Вәтән, милләт сатанлары,
 Диши зәһәрли иланы,
 Башы думанлы габаны,
 Медал алмыш шилхор аты,
 Гузубала депутаты,
 Јалтағы да, јаланы да,
 Бамбылыны, туланы да
 «Азадлыг»ын мејданында,
 Ачыг-ашкар, ел јанында,
 Чәкин һаггын пәнчәсинә
 Таныдын нәтичәсинә...
 Сиз еј јанан тәмсилләрим,
 Аман-заман тәмсилләрим!..

КИТАБЫН ИЧИНДЭКИЛЭР

Горху	3
Дөвөнийн буянузу	3
Буланыг сулар	4
Ирад	4
Дүнжанын иши	5
Төлүкө	5
Ашкарлыг	6
Тула жалы	7
Чаггал иштаһы	7
Тө'лим	8
Күлдан күлү	10
Соған жемэжибсәнсә	11
Лас јериндө	12
Јалһыз инди	12
Елми ихтира	13
Һалал-Һарам	13
Јалан-керчөк	15
Гајда-ғанун	16
Гој јазсын	16
Ким кимдир?	17
Өлчү-бичи	18
Нә гаһсыздыр	18
Мат галыб...	19
Әждаһа	19
Тәдбир	20
О вахт инди	20
Көр-көтүр	20

Ләлә көчүб	20
Бал тутан	20
Телевизорда	22
Қасадлыг	22
Шилхор өлүмү	24
Баш ағысы	25
Һим-чим	26
Әһсэн...	27
Гоча чаггал	28
Арајыш	28
Таланчы довшан	29
Хата	30
Аһылыгда чаһиллик	31
Ғаратикан көлкәси	32
Әсә дил	33
Салам-калам	33
Сонра мәнә дејирләр	35
Ғәрибә ачыг	35
Һекајәт	36
Јахшылыг	38
Ихтира	38
Өз јериши	40
Нәсли-көкү	40
Ики ајағлы ајгыр	41
Хәбәр...	44
Јолчу јолунда кәрәк	44
Аз гала	46
Күл инди	46
Ара һәкими	47
Тозсоран	48
Телефонда	48
Мәшүгә илан	49
Нижјәт	50
Данлыг	50
Мәзмун	50
Ваһимә	51
Тој мәчлисиндә	51
Өкүз сәриштәси	52
Јох әши	53
Пәрванәлик севдасы	54
Дүнја өз јериндәдир	55
Сыһаг	55
Гузу вә гурд	56
Сонра да	57

Төвбә	58
Мөнәм, сәнсән?	59
«Никаһ»	59
Сөз оғрусу	60
Оху, нәғмәкар	61
Акт	62
Ја парчалан, ја парчала	63
Фүрсәт	66
Әһсән	66
Е'тимад	67
Кишиләр хору	67
Ел ләгәби	68
Корамәт	69
Ики дост	70
Мөнәббәт ашиги	71
Чалаг	72
Уму-күсү	72
Корунда чалар	72
Бәднам	73
Имтаһан	73
Бајгуш телеграмы	74
Гәза	75
Бәд хәбәр	76
Гейбәт	76
Хәбәр-әтәр	76
Дағ да гопду јернидән	76
Дамға	77
Гәрибә мешә	78
Өзү кими	79
Хам хәјал	80
Гој өлсүн	80
Узунгулаг күлүшү	81
Бош габлар	83
Лал ешшәк	84
Гаш вә киприк	86
Иши битди	86
Су дашы	86
Бекемот	87
Дәјүшмәк олмаз	88
Јетим-јесир	89
Мәнә нә	89
Јохлама	90
Узунгулаг көрпүсү	91
Елә-белә	93

Каш ки...	93
Һәрәмхәјат	94
Гурд гоһумлуғу	95
Даш-тәрәзи	95
Јалаһ-јарған	96
Һәмчинс	97
Әризә	98
Һијлә	98
Сиркдә	99
Башгасына бәһзәјәндә	101
Бәхавәт	101
Зәвг	102
Иһсаф ет	103
Көз ағрысы	103
Һәдә	104
Е'тираз	104
Бәһтан	104
Суал	105
Ахыр ки	105
Хејир шәр	105
Гурд килеји	106
Хејирсәјләмәз	106
Ағибәт	107
Гарға мәсләһәти	107
Елә јаз ки	108
Корешән	110
Дашбаш	110
Һимајә	111
Гуш дили	112
Анонимчи	112
Пај-һисмәт	113
Тамаһ диши	114
Сөз верир	115
Тәшәббүс	116
Бош јер	116
Бүтөвлүк	117
Сүсс!	118
Бәрәкаллаһ	119
Хасијјәт	120
Шәрәф лөвһәси	120
Зүјчү	121
Пај	122
Чәсарәт	123
Дәрин газан	124

Хасијјетнамә	125
Програм	124
Ики гарға	126
Хәбәрдарлығ	127
Қар гулағын әһвалаты	127
Пәләнк досту	128
Сән, ја мән	129
Габан ганаचाғы	130
Ад	131
Өз тајы	132
Дәвәт	132
Шүбһә	132
Гајғы	134
Көз үстә	134
Гырхајағ	135
Бачарығ	135
Тула жарыщы	135
Тәкә нәғмәси	136
Вәрдиш	136
Гүнәр	137
Тула килеји	137
Төһфә	138
Бәхтәвәр	138
Тәрәфмүгабил	139
Ај чан, ај чан	139
Өз ојуну	140
Ики ешшәјин арпасы	140
Бычағ-пендир	141
Мүкафат	142
Ачкөзлүк	142
Фил өлүмү	142
Хаһиш	143
Ај машаллаһ	144
Даһа сәндән дә јазмарла	145
Өзү-ады	150
Јашыдлар	150
Баш-папағ	150
Бош кисә	150
«Чәза»	151
Өзүн бил	152
Ад алмышды	153
Һөрәнин өз хөрәји	153
Лағ	154
«Мүшкүл иш»	154

Ичкиләрин бәһси	155
Ағкилә, Гаракилә	157
Данадиши	158
Сандығ	158
Гуш пејини	159
Ајы јухусу	160
Бүлбүл аһы	160
Мүгәссир	161
Ким-кимә	161
Ашағы ен	161
Гынама мәни	161
Һәрбә	162
Өзү, ады	163
Шир ову	164
Көр ат	164
Јанан тәмсилләрим	167
	168

Мәтбәз директору Ә. Вәлијев
Редактору Мүзәффәр Шүкүр
Рәссамы Р. Камиллов
Бәдии редактору А. Әләкбәров
Техники редактору К. Бәширова
Корректорлары Н. Мейдијева, Ә. Тусифова
ИБ № 3794

Җығылмаға верилмиш 2. 12. 1991 чи ил. Чапа
имзаланмыш 1. 04. 1992 чи ил. Кағыз форматы
70X90_{1/32}. Мәтбәз кағызы № 2. Шрифтин гарни-
туру әдәби. Җүкәк чап үсулу илә. Шәрти ч. в.
6,43. Учот нәшр варағи 7,83. Тираж 11.000.
Сифариш № 4. Сәрбәст гимәт.

Азәрбајчан Республика Дәвләт Мәтбуат коми-
тәси.

«Җазычы» нәшријаты, 370005. Бақы. Натәван
мејданы, 1.

Мәтбуат истәһсалат сәнаје бирлији
«Җызыл Шәрг» мәтбәәси.
370000, Бақы, Һәзи Асланов күчәси, 80.